

การศึกษาพิธีกรรมและความเชื่อเกี่ยวกับการไหว้ปูตา
บ้านใหม่คลองเตย หมู่ 14 ตำบลสะแกกราช อำเภอปักธงชัย
จังหวัดนครราชสีมา

นางสาวเสาวลักษณ์ ปิพิมาย และคณะ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ปีงบประมาณ 2563

กรกฎาคม พ.ศ.2564

การศึกษาพิธีกรรมและความเชื่อเกี่ยวกับการไหว้ปูตา
บ้านใหม่คลองเตย หมู่ 14 ตำบลสะแกกราช อำเภอปทุมราชวงศา
จังหวัดนครราชสีมา

คณะผู้วิจัย

นางสาวเสาวลักษณ์	ปีพิมาย
นางสาวณัฐกานต์	ชาวสวน
นางสาวสิริยากร	ชวดกลาง
นายกัณฐวิชญ์	ดีใหม่
นายปริญญา	เศียรกระโทก

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ปีงบประมาณ 2563
กรกฎาคม พ.ศ.2564

เรื่องงานวิจัย

การศึกษาพิธีกรรมและความเชื่อเกี่ยวกับการไหว้
 ปู่ตา บ้านใหม่คลองเตย หมู่ที่ 14 ตำบลสะแกราช
 อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา

ผู้ทำงานวิจัย

นางสาวเสาวลักษณ์ ปีพิมาย
 นางสาวณัฐกานต์ ชาวสวน
 นางสาวสิริยากร ชวดกลาง
 นายกัณภูวิชญ์ ดีใหม่
 นายปริญญา ศิเยรกระโทก

ศิลปะศาสตร์บัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ปี พ.ศ.

2563

อาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัย

ผศ.ดร.กนกพร ฉิมพลี

บทคัดย่อ

งานวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1. สาเหตุที่มีผลต่อการจัดพิธีกรรมการไหว้ปู่ตา หมู่ที่ 14 บ้านใหม่คลองเตย ตำบลสะแกราช อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา 2. กระบวนการของการจัดพิธีกรรมของคนในชุมชน บ้านใหม่คลองเตย หมู่ 14 ตำบลสะแกราช อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา ลักษณะการศึกษาเป็นการดำเนินงานเชิงคุณภาพผ่านการสำรวจกลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชากรในชุมชนบ้านใหม่คลองเตย หมู่ที่ 14 ตำบลสะแกราช อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา การเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดพิธีกรรมไหว้ศาลปู่ตา จำนวน 8 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างและแบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ของชาวบ้านที่มีภูมิลำเนาและยังคงอาศัยอยู่ในหมู่บ้านใหม่คลองเตย และผู้ประกอบพิธีกรรมมีความเข้าใจเกี่ยวกับการไหว้ปู่ตา ผลการศึกษสรุปดังนี้

บทความนี้ นำเสนอสาเหตุและกระบวนการการศึกษาพิธีกรรมและความเชื่อเกี่ยวกับการไหว้ปู่ตา บ้านใหม่คลองเตย หมู่ที่ 14 ตำบลสะแกราช อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา มีความเชื่อของผู้คนล้วนสัมพันธ์กับวัฒนธรรมในแต่ละถิ่นที่อยู่ในอดีต มนุษย์มีการกราบไหว้ เคารพบูชาสิ่งเหนือธรรมชาติ มีผลต่อการดำเนินชีวิต มนุษย์จึงเกิดความกลัว ความไม่มั่นคงในการดำเนินชีวิต โดยมีกระบวนการจัดพิธีกรรมจัดเตรียมสถานที่ เครื่องไหว้ ได้แก่ ไข่ น้ำหอม เหล้า रुपเทียน อาหารคาวหวาน โดยอาจมีคนในชุมชนนำทำพิธี

ปู่ตาเปรียบเสมือนศาลหลักบ้านประจำหมู่บ้านเป็นที่เคารพสักการะนับถือของชาวบ้าน ซึ่งในปัจจุบันชาวบ้านยังไม่ละทิ้งประเพณีความเชื่อนี้ และยังสืบทอดกันมาจนถึงรุ่นปัจจุบัน

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้ คณะผู้วิจัยทำขึ้นด้วยความมานะพยายาม และสำเร็จเรียบร้อยเป็นไปตามความมุ่งหมายของการศึกษาโดยได้รับความกรุณาเป็นอย่างสูงจาก ผศ.ดร.กนกพร ฉิมพลี อาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัย ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ แก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ในการทำงานวิจัยครั้งนี้ตั้งแต่เริ่มต้น ตลอดจนเสร็จสมบูรณ์ คณะผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอขอบพระคุณมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ที่ได้กรุณาให้คณะผู้วิจัยได้รับทุนการศึกษางานวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบพระคุณผู้ใหญ่บ้าน ชาวบ้าน ภายในหมู่บ้านใหม่คลองเตย หมู่ที่ 14 ตำบลสะแกราช อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา ที่เห็นความสำคัญและเสียสละเวลาในการให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ในการเก็บข้อมูลในการทำวิจัยครั้งนี้

สุดท้ายนี้ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ และขอมอบความสำเร็จทั้งหมดจากการทำวิจัยฉบับนี้แต่บุพการีผู้ให้กำเนิด คณะอาจารย์ผู้ประสานความรู้ที่เป็นผู้ที่ช่วย ส่งเสริม สนับสนุน และเป็นกำลังใจตลอดจนเป็นแรงจูงใจที่สำคัญยิ่งของผู้วิจัยจนทำให้การศึกษาครั้งนี้ประสบผลสำเร็จได้ตามที่ตั้งใจ

คณะผู้จัดทำ

คณะมนุษยศาสตร์

และสังคมศาสตร์

สารบัญ

บทคัดย่อ	ก
กิตติกรรมประกาศ	ข
สารบัญ	ค
บทที่	1
1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของงานวิจัย	2
คำถามการวิจัย	2
ความสำคัญของการวิจัย	2
ขอบเขตการการศึกษา	2
กรอบแนวคิด	3
นิยามศัพท์เฉพาะ	3
2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	5
แนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อ	5
แนวคิดเกี่ยวกับพิธีกรรม	11
แนวคิดเกี่ยวกับปู่ตา	14
องค์ประกอบพิธีกรรมปู่ตา	15
แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมการไหว้บรรพบุรุษ ภาคอีสาน	20
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	21
ข้อมูลพื้นที่ที่ศึกษาวิจัย	28
3 วิธีดำเนินการวิจัย	30
ขั้นตอนที่ใช้ในการศึกษา	30
ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ	31
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	31
การเก็บรวบรวมข้อมูล	32
การวิเคราะห์ข้อมูล	32
ระยะเวลาในงานวิจัย	32
งบประมาณ	32

สารบัญ (ต่อ)

บทที่		
4 ผลการศึกษา		33
	บริบทชุมชน ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านใหม่คลองเตย	33
	ศึกษาสาเหตุที่มีผลต่อการจัดพิธีกรรมไหว้ปู่ตา	34
	ศึกษากระบวนการของการจัดพิธีกรรมของคนชุมชน	36
บทที่		
5 สรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ		38
	สรุปผลการศึกษา	39
	การอภิปรายผล	40
	ข้อเสนอแนะ	42
บรรณานุกรม		45
ภาคผนวก		50
	ภาคผนวก ก	51
	ภาคผนวก ข	56
ประวัติผู้ทำวิจัย		60
สรุปรายงานการใช้จ่ายเงิน		66

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความเชื่อนั้นเกิดจากความกลัวหรือความไม่รู้ของมนุษย์ มนุษย์มีการกราบไหว้สิ่งเหนือธรรมชาติ สถาบันผีปู่ตา คือสิ่งสมมุติที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อตอบสนองต่อความกลัวประกอบกับความ ต้องการให้สังคมอยู่อย่างสงบสุขเป็นระเบียบ ผีปู่ตาจึงเป็นกลไกในการควบคุมสังคม รวมทั้งจัด โครงสร้างวางระเบียบและรากฐานจริยธรรมแก่คนในชุมชน (จตุพร ไชยทองศรี , 2554)

ปู่ตาเปรียบเสมือนศาลหลักบ้านประจำหมู่บ้าน เป็นที่เคารพสักการะนับถือของชาวบ้าน ตามความเชื่อที่มีมาแต่โบราณ ซึ่งในปัจจุบันชาวบ้านใหม่คลองเตยยังไม่ละทิ้งประเพณีความเชื่อนี้ และยังสืบทอดกันมาจนถึงรุ่นปัจจุบัน ที่มาคำว่าปู่ตาที่ชาวบ้านขนานนาม ปู่ตา หมายถึง บรรพชน ของชาวอีสานในสมัยโบราณ คำว่า ปู่ หมายถึง ปู่และย่า ที่เป็นพ่อแม่ของพ่อ ส่วนคำว่า ตา หมายถึง ตาและยายที่เป็นพ่อแม่ของแม่ เมื่อบรรพบุรุษสองสายนี้ล่วงลับไปหลายชั่วอายุคน จนไม่สามารถที่จะจำชื่อได้ ลูกหลานรุ่นหลัง ๆ จึงเรียกเป็นกลาง ๆ ว่าปู่ตา การเลี้ยงปู่ตา เป็นการทำบุญอุทิศส่วน กุศลส่งไปให้บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปเพราะเมื่อปู่ตามีชีวิตอยู่นั้น ได้สร้างคุณงามความดีไว้กับลูกหลาน และสังคมมากมายหลายประการ เช่น ให้การเลี้ยงดูอบรมสั่งสอนให้เป็นคนดี สะสมสาธารณสมบัติไว้ เพื่อลูกหลาน เพื่อแสดงถึง กตัญญูต่อบุพการี จึงมีการเลี้ยงปู่ตาสืบต่อไปเป็นประเพณี ประเพณีการเลี้ยง ปู่ตาจะกระทำพร้อมกันทั้งหมู่บ้าน กำหนดเวลาเลี้ยงปู่ตามักจะทำระหว่างเดือน 3 และเดือน 6 ชาวบ้านจะเลี้ยงปู่ตา สถานที่เลี้ยงปู่ตาก็คือ "ศาลตาปู่" อันเป็นสถานที่ปู่ตาสีงสถิตย์อยู่ ชาวบ้านใหม่ คลองเตย ให้ปู่ตาอยู่ภายในศาลปู่ตานั้น จะประกอบด้วยรูปปั้นปู่ตา แทนบูชา ข้าทาสชายหญิง รูป ปั้นช้าง ม้า วัว ควาย หอก พวงมาลัย ดอกไม้ รูปเทียน ผู้ที่ดูแลรักษาศาลปู่ตาเรียกว่า " ปู่ตา " ดังนั้น การที่ชาวบ้านเคารพปู่ตา จึงเป็นการอนุรักษ์ป่า และอนุรักษ์สัตว์ ในเขตดอนปู่ตาได้เป็นอย่างดี พิธี เลี้ยงปู่ตา ในระหว่างเดือน 3 และ เดือน 6 ผู้นำจะเป็นผู้กำหนดเอาวันใดวันหนึ่ง ในช่วงนี้เป็นวัน เลี้ยงปู่ตา เมื่อกำหนดวันได้แล้ว ผู้นำก็จะบอกชาวบ้านให้จัดเตรียมอาหารคาวหวาน มาเลี้ยงปู่ตา พร้อมทั้งแนะนำให้ชาวบ้านสะเดาะเคราะห์ร้ายของครอบครัวตนเองไปให้พ้นด้วย

พิธีสะเดาะเคราะห์นั้นทำได้โดยมีเครื่องสังเคราะห์ ซึ่งก็คืออาหารหวานคาวบรรจุลงใน กระจกกาบกล้วยรูปสามเหลี่ยม วิธีทำกระจกกาบกล้วยให้มีรูปร่างตามที่ต้องการ ทำได้โดยใช้ไม้ไผ่ เป็นโครง ภายในกระจกจะคั่นให้เป็นช่อง 9 ช่อง แต่ละช่องจะบรรจุ หมาก 9 คำ บุหรี่ 1 มวน เมี่ยง 1 คำ ขนมต้ม 1 ชิ้น ข้าวดำ ข้าวแดงอย่างละก้อน กระจกรูปสามเหลี่ยมจะเป็นเครื่องส่ง เคราะห์ร้ายของครอบครัวไปให้พ้น เครื่องเช่นปู่ตา ได้แก่ น้ำหอม ดอกไม้ รูปเทียน เหล้าโรง ไก่ต้ม ไข่ต้ม เมื่อถึงวันเลี้ยงปู่ตา ในตอนเช้าชาวบ้านจะร่วมกันบูรณะดอนปู่ตาให้เป็นระเบียบ

เช่น ช่วยกันถางหญ้า จัดแท่นบูชา เปลี่ยนเครื่องนุ่งห่ม หรืออาจจะซ่อมแซมหอพู่ตาให้ดีกว่าเดิม โดยการเปลี่ยนเสามุงสังกะสีใหม่ เป็นต้น เมื่อจะเริ่มพิธีเลี้ยงปู่ตา เฒ่าจ๋าก็จะนำเครื่องเซ่นและกระทงสังเคราะห์วางบนแท่นบูชา เสร็จแล้วเฒ่าจ๋าก็แบ่งอาหารที่ชาวบ้านนำไปเซ่นออกเป็นสองส่วน ส่วนหนึ่งให้ลูกหลานเอากลับไปบ้าน อีกส่วนหนึ่งมอบให้ปู่ตา หลังจากเซ่นปู่ตาเสร็จแล้ว ชาวบ้านก็จะนำน้ำหอมที่บูชาปู่ตามาสาตกัน เพื่อเป็นสัญลักษณ์ว่า ปู่ตาประทานความร่มเย็นมาให้แล้ว (วันเพ็ญกราบทอง , 2547)

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาสาเหตุที่มีผลต่อการจัดพิธีกรรมการไหว้พ่อบุ บ้านใหม่คลองเตย หมู่ 14 ตำบลสะแกกราช อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา
2. เพื่อศึกษากระบวนการของการจัดพิธีกรรมของคนในชุมชน บ้านใหม่คลองเตย หมู่ 14 ตำบลสะแกกราช อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา

คำถามการวิจัย

1. การจัดพิธีกรรมไหว้ปู่ตา บ้านใหม่คลองเตย หมู่ที่ 14 ตำบลสะแกกราช อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา มีสาเหตุมาจากอะไร
2. การจัดพิธีกรรมของคนในชุมชนบ้านใหม่คลองเตย หมู่ที่ 14 ตำบลสะแกกราช อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา มีกระบวนการจัดอย่างไร

ความสำคัญของการวิจัย

1. ได้รู้ถึงสาเหตุที่มีผลต่อการจัดพิธีกรรมไหว้พ่อบุ บ้านใหม่คลองเตย หมู่ 14 ตำบลสะแกกราช อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา
2. ได้รู้ถึงกระบวนการของการจัดพิธีกรรมของคนชุมชน บ้านใหม่คลองเตย หมู่ 14 ตำบลสะแกกราช อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา

ขอบเขตการการศึกษา

การศึกษาพิธีกรรมและความเชื่อเกี่ยวกับการไหว้พ่อบุบ้านใหม่คลองเตย หมู่ที่ 14 ตำบลสะแกกราช อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมาในครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก มีการกำหนดขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

1. ด้านเอกสาร โดยการรวบรวมข้อมูลจากตำราเชิงวิชาการบทความต่าง ๆ จากแหล่งข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือ เช่น เอกสารเกี่ยวกับพิธีกรรมความเชื่อ

2. ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญในการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้คัดเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง จำนวน ทั้งหมด 8 คนดังนี้

- ผู้นำชุมชนบ้านใหม่คลองเตย หมู่ที่ 14 จำนวน 1 คน
- ประชาชนชุมชน จำนวน 1 คน
- ผู้นำด้านพิธีกรรมการไหว้ปู่ตาชุมชนบ้านใหม่คลองเตย จำนวน 1 คน
- ชาวบ้านในชุมชนที่เคยร่วมพิธีกรรมการไหว้ปู่ตา จำนวน 5 คน

3. ขอบเขตพื้นที่กำลังศึกษา คือ ชุมชนบ้านใหม่คลองเตยหมู่ที่ 14 ตำบลสะแกกราช อำเภอ ปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา

4. ขอบเขตด้านระยะเวลาดำเนินการระหว่างเดือน มิถุนายน 2563 ถึง เดือน กรกฎาคม 2564 ระยะเวลา 12 เดือน

ความสำคัญของการวิจัย

1. ได้รู้ถึงสาเหตุที่มีผลต่อการจัดพิธีกรรมไหว้พ่อปู่ บ้านใหม่คลองเตย หมู่ที่ 14 ตำบลสะแกกราช อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา

2. ได้รู้ถึงกระบวนการของการจัดพิธีกรรมของคนชุมชน บ้านใหม่คลองเตย หมู่ที่ 14 ตำบลสะแกกราช อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา

กรอบแนวคิด

การทำวิจัยในครั้งนี้คณะผู้ศึกษาได้ใช้แนวคิดเรื่องสาเหตุที่มีผลต่อความเชื่อในพิธีกรรมการไหว้ปู่ตามาอธิบายให้เห็นกรอบแนวคิดมาเป็นกรอบในการเก็บข้อมูลดังรายละเอียด ต่อไปนี้

ประการแรก ใช้แนวคิดเรื่องสาเหตุที่มีผลต่อการจัดพิธีกรรมไหว้ปู่ตา บ้านใหม่คลองเตย หมู่ที่ 14 ตำบลสะแกกราช อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา

ประการที่สอง แนวคิดเรื่องกระบวนการของการจัดพิธีกรรมของคนในชุมชน บ้านใหม่คลองเตย หมู่ที่ 14 ตำบลสะแกกราช อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา

นิยามศัพท์เฉพาะ

ความเชื่อ หมายถึง การยอมรับว่าสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นความจริงหรือเป็นสิ่งที่เราไว้วางใจ ความจริงหรือความไว้วางใจที่เป็นรูปของความเชื่อนั้น ไม่จำเป็นว่าจะต้องเป็นความจริงที่ตรงตามหลักเหตุผลหรือหลักวิทยาศาสตร์ใด ๆ คนที่เชื่อในฤกษ์ยามก็จะถือว่า วันเวลาการโคจรของดวงดาวจะก่อให้เกิดผลต่อตัวมนุษย์ คนที่เชื่อเครื่องรางของขลังก็จะมีคามยึดมั่นว่า เครื่องรางของขลังให้คุณให้โทษแก่

ตนได้จริง ตัวอย่างของความเชื่อ ได้แก่ ไสยศาสตร์ โหราศาสตร์ โชคลาง ของคลัง ผีसाง นางไม้ ความเชื่ออำนาจลึกลับ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ เหล่านี้เป็นต้น

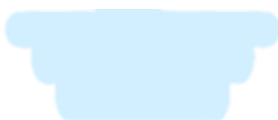
พิธีกรรม หมายถึง พิธีกรรมเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประเพณีและวัฒนธรรม มนุษย์ในสังคมที่เจริญแล้วต่างก็มีประเพณีและพิธีกรรมที่เฉพาะของตน พิธีกรรมเป็นเครื่องชี้ถึงความสามัคคีความกลมเกลียวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน สำหรับประเทศไทยซึ่งคนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธนั้น พิธีกรรมส่วนใหญ่จึงเกี่ยวข้องกับเรื่องของศาสนา เช่น การทำบุญตักบาตร การไหว้พระสวดมนต์ การทำบุญในเทศกาลต่าง ๆ ซึ่งขึ้นอยู่กับความเชื่อและหลักการของพุทธศาสนาแทบทั้งสิ้น

สาเหตุของความเชื่อ หมายถึง ความคิดที่เป็นไปได้ และแนใจในความเป็นอยู่ ซึ่งเป็นสิ่งที่ควรทำหรือไม่ควรทำทั้งนี้เป็นปัจจัยที่ทำให้คนแสดงพฤติกรรมความเชื่อนั้น

กระบวนการ หมายถึง ปรากฏการณ์ธรรมชาติที่ค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงอย่างมีระเบียบ ไปสู่ผลอย่างหนึ่ง เช่น กระบวนการเจริญเติบโตของเด็ก,กรรมวิธีหรือลำดับการกระทำซึ่งดำเนินต่อเนื่องกันไปจนสำเร็จลง ณ ระดับหนึ่ง เช่น กระบวนการเคมีเพื่อผลิตสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

ศาลปู่ตา หมายถึง เปรียบเสมือนศาลหลักประจำหมู่บ้าน เป็นที่เคารพศรัทธา นับถือของชาวบ้านความเชื่อที่มีมาแต่โบราณ การเลี้ยงผีปู่ตา จะจัดขึ้นในเดือน 3 หรือ เดือน 6 ตามแต่ละพื้นที่ สะดวก การเลี้ยงผีปู่ตา เกิดจากความเชื่อในเรื่องจิตวิญญาณ

วัฒนธรรมการไหว้บรรพบุรุษทางภาคอีสาน หมายถึง เป็นการทักทายของชาวไทย เพื่อแสดงความเคารพหรือสักการะด้วยการพนมมือเช่นเดียวกับการทำ อัญชลิมูทรา ของวัฒนธรรมอินเดีย ถือเป็นกาให้เกียรติและแสดงถึงความมีสัมมาคารวะแก่กันและกัน นอกจากนี้ยังแสดงถึงการขอบคุณ การขอโทษ การยกย่อง หรืออื่น ๆ ตามแต่โอกาส การไหว้จะใช้สองมือขึ้นประนมเหมือนดอกบัวตูมไว้ระหว่างอก นิ้วแนบชิดสนิทกัน สอกลงข้างแนบชิดลำตัว และยกขึ้นไหว้ในระดับต่าง ๆ โดยใช้มือกับใบหน้าเป็นตัวแบ่งระดับ

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่อง สาเหตุที่มีผลต่อความเชื่อในพิธีกรรมไหว้ปู่ตาบ้านใหม่คลองเตย : กรณีศึกษา หมู่ที่ 14 บ้านใหม่คลองเตย ตำบลสะแกกราช อำเภอปทุมราชวงศา จังหวัดนครราชสีมา ครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ทำการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจึงได้นำเสนอแนวคิดและหลักการ ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อ
  - 1.1 ความหมายของความเชื่อ
  - 1.2 สาเหตุของความเชื่อ
  - 1.3 คติความเชื่อ
2. แนวคิดเกี่ยวกับพิธีกรรม
  - 2.1 ความหมายของพิธีกรรม
  - 2.2 ขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรม
3. แนวคิดเกี่ยวกับปู่ตา
  - 3.1 องค์ประกอบของพิธีกรรมปู่ตา
  - 3.2 ความสำคัญของปู่ตา
4. แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมการไหว้บรรพบุรุษ ทางภาคอีสาน
  - 4.1 ความหมายของวัฒนธรรมการไหว้บรรพบุรุษ ภาคอีสาน
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
6. ข้อมูลพื้นที่ที่ศึกษา

1. แนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อ

ความเชื่อของมนุษย์เกิดจากความรู้สึกว่าไม่ปลอดภัยจากอำนาจเหนือธรรมชาติเมื่อเกิดเหตุการณ์ ทางธรรมชาติที่ทำอันตรายต่อชีวิต และทรัพย์สินของมนุษย์และเมื่อมนุษย์หาเหตุผลมาอธิบายไม่ได้ จึงเกิดความคิดว่าจะต้องมีสิ่งใด สิ่งหนึ่งบันดาลให้เป็นไปและสิ่งนั้นจะต้องมีอำนาจเหนือธรรมชาติ ซึ่งไม่สามารถบอกได้ว่าอำนาจเหนือธรรมชาตินั้นคืออะไร จึงมีจินตนาการขึ้นตามความรู้สึกว่าสิ่งที่มี อำนาจเหนือธรรมชาติคือ ภูตผีปีศาจ วิญญาณ เทวดา นางไม้ เป็นต้น (दनัย ไชยโยธา, 2538: 47-48) คนพื้นเมืองในสังคมไทยโบราณ ยังไม่รู้จักรัศสขนาพุทธและพรหมณ์ (ฮินดู) แต่ก็มีศาสนาผีเพราะนับถือผีพื้นเมืองของแต่ละเผ่าและอำนาจเหนือธรรมชาติ ผีพื้นเมืองมีหลายระดับ เช่น ผีเรือน ผีบ้าน ผีฟ้า พญาแถน ผีเหล่านี้นติดต่อกับคนได้โดยผ่านหมอผีที่เรียกกันว่า

คนทรงหรือร่างทรง ซึ่งในอดีตศาสนาผี เป็นความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องขวัญ คือมีความเชื่อว่าคนเรามีส่วนประกอบสำคัญอยู่ ๒ ส่วน โดยส่วนที่เป็นตัวตน ได้แก่ ร่างกาย กับส่วนที่ไม่เป็นตัวตน ได้แก่ ขวัญ เป็นต้น ทั้งนี้ความเชื่อในทางพุทธศาสนาของสังคมไทย คือ สิ่งที่มีมนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น เมื่อเกิดเป็นระบบขึ้นในสังคมมักเรียกว่าศาสนา มีบทบาท สำคัญในการเชื่อมโยงสถาบันต่าง ๆ ทั้งในด้านการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ และสังคม ความเชื่อทางศาสนาจึงเป็นสถาบันหลักทางวัฒนธรรม ความเจริญของสังคมโดยตรง เมื่อคนไทยมีความเชื่อ นั้นหมายถึง การไว้วางใจกัน การเชื่อถือ การนับถือว่าศักดิ์สิทธิ์ ส่วนศาสนาแปลตามศัพท์ว่าคำสอน การสอน เป็นระบบความเชื่ออย่างใดอย่างหนึ่ง ในขณะที่ลัทธิ หมายถึงสิ่งที่รับเอามานับถือและปรัชญา หมายถึง หลักแห่งความรู้และความจริง เรื่องกำเนิดศาสนามีหลายทฤษฎีมีทั้งที่เห็นว่าเป็นเรื่องธรรมชาติของมนุษย์ เกิดมาพร้อมกับมนุษย์ ทฤษฎีที่ว่าเกิดเพราะความกลัว และที่เห็นว่าเป็นปรากฏการณ์ในสังคมมนุษย์ (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2543: 50) ความเชื่อจึงถือเป็นเรื่องราวความศรัทธาที่คนในชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีต่อสิ่งต่าง ๆ ที่เชื่อว่าสิ่งนั้นจะสามารถบันดาลให้ตนมีความสุขหรือความทุกข์ได้ในชีวิตอันเป็นความเชื่อที่คนในชุมชนมีต่อสิ่งนอกเหนือธรรมชาติโดยเฉพาะเรื่องผีวิญญาณที่อยู่คู่กับชุมชนมาอย่างยาวนานจนเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตของคนในชุมชนสู่การกำหนดเป็นสิ่งที่สูงสุดที่เคารพนับถือ

1.1 ความหมายของความเชื่อ

ความเชื่อเป็นธรรมชาติที่เกิดขึ้นกับมนุษย์และถือว่าเป็นวัฒนธรรมของมนุษย์อย่างหนึ่ง การดำรงชีวิตของมนุษย์ในสมัยโบราณที่มีความเจริญทางด้านวิชาการน้อย ความเชื่อจึงเกิดจากการเกิดขึ้นและการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติที่มนุษย์เชื่อว่าเป็นการบันดาลให้ เกิดขึ้นจากอำนาจของ เทวดา พระเจ้า หรือภูตผีปีศาจ ดังนั้นเมื่อเกิดปรากฏการณ์ต่าง ๆ ขึ้น เช่น ฝนตก พายุพัด ไฟไหม้ แผ่นดินไหว ภูเขาไฟระเบิด อุทกภัย และวาทภัยต่าง ๆ ขึ้นล้วนเป็นสิ่งที่มิมีอิทธิพลต่อชีวิตหรือความเป็นอยู่ของมนุษย์ มนุษย์จึงพยายามที่จะคิดหาวิธีการที่จะก่อให้เกิดผลในทางที่ดีและเกิดความสุขให้กับตนเอง เพื่อกระทำต่อสิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติเหล่านั้น ทำให้เกิดเป็นแนวทางการปฏิบัติที่เป็นพิธีกรรมเป็นต้น ให้ความเชื่อแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ 1. ความเชื่อทั่ว ๆ ไป หรือความเชื่อธรรมดา เช่น นรก สวรรค์ ความฝัน 2. ความเชื่อที่แฝงไว้ด้วยความกลัว หรือความเชื่อทางไสยศาสตร์ (สัญญา สัญญาวิวัฒน์ และปภาณี ฐิตวิวัฒนา, 2526: 14)

ความเชื่อ คือ การยอมรับอันเกิดอยู่ในจิตสำนึกของมนุษย์ต่อพลังอำนาจเหนือธรรมชาติที่เป็นผลดี หรือผลร้ายต่อมนุษย์นั้น ๆ หรือสังคมมนุษย์นั้น ๆ แม้ว่าพลังอำนาจเหนือธรรมชาติเหล่านั้นไม่สามารถที่จะพิสูจน์ ได้ว่าเป็นความจริง แต่มนุษย์ในสังคมหนึ่งยอมรับและให้ความเคารพเกรงกลัวสิ่งเหล่านี้เรียกว่าความเชื่อ ฉะนั้น ความเชื่อจึงมีขอบเขตกว้างขวางมาก (ธวัช ปุณโณทก, 2528: 61-72.) ดังนั้น ความเชื่อจึงเป็นธรรมชาติที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ซึ่งถือว่าเป็นวัฒนธรรม

ของมนุษย์อย่างหนึ่ง พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ-ไทย ให้ความหมายเกี่ยวกับความเชื่อไว้ 2 นัยด้วยกันคือ

1. การยอมรับข้อเสนอข้อใดข้อหนึ่งได้ว่าเป็นความจริง ความเชื่อที่อาจจะมีพื้นฐานจากหลักฐานข้อเท็จจริงที่เชื่อได้หรือมีพื้นฐานจากความเคยชินที่จากการนี้รู้เอาเอง หรือจากลักษณะที่ทำให้เกิด ความเข้าใจไขว้เขวก็ได้เพราะฉะนั้น ความเชื่อจึงมิได้ขึ้นอยู่กับความจริงเชิงวัตถุวิสัยในเนื้อหา ความเชื่ออาจจะแปลกวิถิตถารก็ได้

2. การยอมรับข้อเสนอข้อใดข้อหนึ่งว่า เป็นจริงโดยที่ยังมิได้พิสูจน์ได้โดยวิธีการของวิทยาศาสตร์ จากข้อความนี้ ให้ความหมายของความเชื่อไว้ว่า “ความเชื่อ” หมายถึง การยอมรับต่าง ๆ ว่าเป็นจริง มีอยู่จริง และมีอำนาจที่จะบันดาลให้เกิดผลดีหรือผลร้ายต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ถึงแม้ว่าสิ่งนั้นจะไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริงด้วยเหตุผล แต่เป็นที่ยอมรับกันในกลุ่มชนหรือสังคม (พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยาอังกฤษ-ไทย, 2524 : 42) นอกจากนี้ในเรื่องของความเชื่อนั้น นักวิชาการได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อไว้

สาธนี ภูสนาม (2549) ได้กล่าวถึงความเชื่อคือ การยอมรับอันเกิดอยู่ในจิตสำนึกของมนุษย์ ต่อพลังอำนาจเหนือธรรมชาติ ที่อาจเป็นผลดีหรือผลร้ายต่อมนุษย์นั้น ๆ หรือสังคมมนุษย์นั้น ๆ แม้ว่าพลังอำนาจเหนือธรรมชาติเหล่านั้นไม่สามารถที่จะพิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริง แต่ถ้าหากมนุษย์ในสังคมหนึ่งยอมรับและให้ความเคารพเกรงกลัวสิ่งเหล่านี้เรียกว่าความเชื่อ ฉะนั้น ความเชื่อจึงมีขอบเขตกว้างขวางมากไม่เพียงแต่จะหมายถึงความเชื่อในดวงวิญญาณทั้งหลายภูตผี คาถา อาคม โขจรราง ไสยศาสตร์ ต่าง ๆ เท่านั้นยังรวมถึงปรากฏการณ์ธรรมชาติที่มนุษย์ยอมรับนับถือ เช่น ต้นไม้ ป่าเขา เป็นต้น

ปรารธนา สุตสาย (2553) ได้กล่าวถึงความเชื่อคือ ความรวมถึงความเห็น เห็นตามการยอมรับความไว้วางใจหรือความเชื่อมั่นต่อบุคคล หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งเกิดจากภาวะทางจิตของบุคคล และความเชื่อเกิดขึ้นจากความกลัวต่อสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์เมื่อมนุษย์มีความเชื่อยอมถือปฏิบัติ ตามด้วยความเคารพศรัทธาทำให้เกิดกิจกรรมและการอยู่รวมกันเป็นสังคมมีค่านิยมมีเอกลักษณ์ที่ถือปฏิบัติส่งผลให้การทำกิจกรรมต่าง ๆ รวมกันสร้างความกลมเกลียวและความสัมพันธ์ สภาพชุมชน และสังคมนั้น ๆ

ปานตา ศรีคง (2560 : 8) ได้กล่าวถึงความเชื่อคือ การยอมรับต่าง ๆ ว่าสิ่งนั้นเป็นจริงสิ่งนั้นมีอยู่จริงและมีอำนาจที่จะบันดาลให้เกิดผลดีหรือผลร้ายต่อการดำรงชีวิตของเผ่าพันธุ์ถึงแม้ว่าสิ่งนั้น จะไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริงด้วยเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ แต่เป็นที่ยอมรับกันในกลุ่มเผ่าพันธุ์นั้น

วิทย์ พิณคันเงิน (2515) ได้กล่าวถึงความเชื่อคือ ความเชื่อของมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม มนุษย์โดยทั่วไปต้องการความปลอดภัยทั้งทางร่างกาย และจิตใจมาตั้งแต่ดึกดำบรรพ์ ความเชื่อต่าง ๆ นั้นมักได้รับคำบอกเล่าจากคนรุ่นก่อนว่ามีอำนาจลึกลับที่จะช่วยคุ้มครอง

จิราภรณ์ ภัทรภาณุภัทร (2528) ได้กล่าวถึงความเชื่อคือ เมื่อคนเรามีความเชื่ออย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว ย่อมเป็นเหตุจูงใจให้เกิดการกระทำที่ตอบสนองความเชื่อมั่น ถ้าเปลี่ยนความเชื่อ พฤติกรรมก็จะเปลี่ยนตามไปด้วย และพฤติกรรมเหล่านั้นจะสะท้อนให้เห็นได้ในรูปของข้อห้าม ข้อปฏิบัติในการดำเนินชีวิตของคนในสังคม

สุพิศวง ธรรมพันทา (2532) ให้ความหมายความเชื่อคือ ความคิดที่คนเรายอมรับและยึดถือ อาจเป็นความคิดที่เป็นสากลหรือเป็นที่ยอมรับของบางกลุ่ม หรือเป็นความจริง ทั้งหลายที่อยู่รอบ ๆ ตัวเรา มีข้อสังเกตว่า ผู้คนมักจะเชื่อเกี่ยวกับสถานการณ์ที่ตนเองควบคุมไม่ได้ หม่อมเจ้าพูนพิสมัย ดิสกุล ได้ทรงอธิบายว่า “ความเชื่อเกิดจากสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ เช่น อำนาจ ของดิน ฟ้า อากาศ และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่เข้าใจสาเหตุ จึงเกิดลัทธิความเชื่อเทพเจ้า และภูตผี ปีศาจ มีพิธีกรรมอ่อนวอนขอความช่วยเหลือ และบูชาคุณให้เกิดเป็นสิริมงคล” ต่อมาเมื่อวิทยาการ ต่าง ๆ พัฒนามากขึ้น ความเชื่อบางประการก็ลดลง แล้วเปลี่ยนจากเชื่อสิ่งธรรมชาติมาเป็น สิ่งประดิษฐ์ เช่น เชื่อถือผ้ายันต์ ตะกรุด ฯลฯ และผลการปฏิบัติอุตสาหกรรมยุโรปก็ได้ขยายความเชื่อที่เป็นวิทยาศาสตร์ หรือความสมเหตุสมผลสู่ชาวโลกทั่ว ๆ ไป ความเชื่อนั้นย่อมมีอิทธิพลครอบงำ และกลุ่มคนให้ต้องเลือกประพฤติตามแนวทางที่ตนเชื่อถือ

จากการให้ความหมายของนักวิชาการในเรื่องของความเชื่อไว้ในบทความข้างต้นนั้น จึงสรุปได้ว่า ความเชื่อ (Belief) หมายถึง ความรู้สึกนึกคิด อันเกิดขึ้นภายใต้จิตสำนึกของมนุษย์ ในการยอมรับ เชื่อมั่น และนับถือศรัทธาในสิ่งหนึ่งสิ่งใด แม้ว่าไม่สามารถหาเหตุผลใดมาสนับสนุนหรือ พิสูจน์ขอเท็จจริงได้ แต่มนุษย์ก็ให้การยอมรับ ปฏิบัติและสืบทอดความเชื่อเหล่านั้นเรื่อยมา และบางอย่างอาจมีหลักฐานอย่างเพียงพอที่จะพิสูจน์ได้

1.2 สาเหตุของความเชื่อ

ความเชื่อส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องที่สืบทอดกันมาที่มาจากบริบททางสังคมในช่วงนั้น และความเชื่อได้จัดระบบคนในชุมชนให้อยู่ร่วมกันตามแนวทางที่ผ่านมา อิทธิพลและพลังของความเชื่อ อาจจะไปตามสถานการณ์ทางสังคมบ้างแต่บทบาท ของความเชื่อจะอยู่ในจิตสำนึกของกลุ่มคนที่มีความเชื่อนั้นค่อนข้างยาวนาน (Gosaet, S., 2010) โดยความเชื่ออาจมีสาเหตุมาจาก ความกลัวและความไม่รู้ต่อสิ่งที่เกิดขึ้นนั้น ถ้ามนุษย์ไม่ทราบหรือไม่ทราบสาเหตุ ก็จะแสวงหาคำตอบ อาจใช้วิธีการเดา หรือ เปรียบเทียบกับสิ่งที่ตนเคยรู้มาก่อน บางครั้งความเชื่อนั้นก็ดูเหมือนไร้เหตุผล หรือบางครั้งก็ดูเป็นเหตุเป็นผลน่าเชื่อถือ เช่น เมื่อได้พบกับเหตุการณ์ธรรมชาติเช่น ฝนตก ฟ้าผ่า

ฟ้าแลบ หรือแผ่นดินไหวก็เกิดความคิดว่าต้องมีสิ่งใดบังคับให้เกิดเหตุการณ์เช่นนี้เป็นต้น เช่นฝนตกเพราะนาคให้น้ำ ฟ้าแลบเพราะแสงจากแก้วเมขลาใช้ล่อรามสูร ฉะนั้น เมื่อพบเหตุการณ์ธรรมชาติก็เกิดความคิดว่าจะต้องมีบางสิ่งอยู่เบื้องหลัง หรือบังคับให้เป็นอย่างนั้น มนุษย์จึงอธิบายปรากฏการณ์ธรรมชาติด้วยเหตุผลทางไสยศาสตร์และสมมติว่าเป็นเทพเจ้าหรือผีมีรูปร่างกระทำส่งผลให้เกิดพิธีกรรมต่าง ๆ หรือสาเหตุที่เกิดจากความเชื่อที่เกิดจากเจตนาของบรรพบุรุษ หรือผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์มากกว่าต้องการจะให้ลูกหลานหรือคนในสังคมนั้น ๆ เชื่อฟังและปฏิบัติตาม เพราะบางครั้งการห้ามตรง ๆ หรือชี้แจงบางคน ก็อาจจะไม่เข้าใจหรือคัดค้าน ฉะนั้นบรรพบุรุษหรือผู้รู้ก็จะคิดหาวิธีการให้เด็กเห็นถึงอาถรรพ์ เด็กจะไม่ฝ่าฝืนหรือปฏิบัติตามอำเภอใจ บรรพบุรุษจึงพยายามปลูกฝังความเชื่อเหล่านั้นไว้ซึ่งความเชื่อเหล่านั้นอาจมีเหตุผล หรือ ความเชื่อบางอย่างก็อาจจะมงงายไร้เหตุผลก็ได้ (เทพ สงวนกิตติพันธ์, 2545)

คนคีตา พรหมสุวรรณ (2551: 4) ได้กล่าวถึงสาเหตุของการเกิดความเชื่อ ว่ามีมากมายหลายประการสาเหตุที่สำคัญได้แก่การที่มนุษย์ไม่สามารถเข้าใจปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้ด้วยความไม่รู้จึงเกิดการตั้งสมมติฐานว่าน่าจะมีอำนาจลึกลับเหนือธรรมชาติดลบันดาลให้เป็นไปตามเช่นนั้น จึงเกิดเป็นพิธีกรรมต่าง ๆ ตามความเชื่อนั้น

มณี พยอมยงค์ (2528 : 66-122) ได้กล่าวถึงสาเหตุของการเกิดความเชื่อ ว่าความเชื่อเกิดจากสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ได้แก่อำนาจดิน ฟ้า อากาศ ภัยจากธรรมชาติหรือเหตุการณ์ที่เกิดมนุษย์ไม่สามารถรู้สาเหตุว่าเกิดจากอะไรจึงทำให้มนุษย์เกิดความรู้สึกยอมรับและเชื่อถืออำนาจเหล่านั้นบางครั้งก็วิงวอนขอความช่วยเหลือต่อสิ่งที่ตนเชื่อถือ

จากสาเหตุของความเชื่อข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ความเชื่อเป็นธรรมชาติที่เกิดขึ้นกับมนุษย์และถือว่าเป็นวัฒนธรรมของมนุษย์อย่างหนึ่ง การดำรงชีวิตของมนุษย์ในสมัยโบราณที่มีความเจริญทางด้านวิชาการน้อย ความเชื่อจึงเกิดจากความรู้สึกที่ไม่ปลอดภัยจากอำนาจเหนือธรรมชาติ เมื่อเกิดเหตุการณ์ทางธรรมชาติที่ทำอันตรายต่อชีวิตและทรัพย์สินของมนุษย์และเมื่อมนุษย์หาเหตุผลมาอธิบายไม่ได้ จึงเกิดความคิดว่าจะต้องมีสิ่งใดสิ่งหนึ่งบันดาลให้เป็นไป และสิ่งนั้นจะต้องมีอำนาจเหนือธรรมชาติซึ่งไม่สามารถบอกได้ว่าอำนาจเหนือธรรมชาตินั้นคืออะไร จึงมีจินตนาการขึ้นตามความรู้สึกว่าสิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติคือ ภูตผี ปีศาจ วิญญาณ เทวดา นางไม้ เป็นต้น

1.3. คติความเชื่อ

ในแต่ละสังคมย่อมมีการสร้างระเบียบแบบแผน ในสังคมไทยภูมิปัญญาด้านความเชื่อที่มีอิทธิพลต่อคนไทยมีอยู่ 2 ความเชื่อ คือ คติความเชื่อในพระพุทธศาสนาและคติความเชื่อในเรื่องจิตวิญญาณ

1.3.1 คติความเชื่อในพระพุทธศาสนา คติความเชื่อในพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการปฏิบัติของสังคมไทยมาเป็นเวลาช้านาน พระพุทธศาสนาทำให้คนไทยมีกรอบความคิดและโลกทัศน์เป็นไปตามคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนา คนไทยมองธรรมชาติตามหลักพระพุทธศาสนา คือ สรรพสิ่งมีเกิด มีดับ มีความเสื่อม และมีความเจริญตามลำดับ คำสอนในด้านการปกครองของพระพุทธศาสนาได้กลายมาเป็นหลักในการปกครองประเทศของพระมหากษัตริย์ โดยหลักคำสอนทั้งทศพิธราชธรรม 10 และจักรวรรดิวัตร 12 ในด้านขนบธรรมเนียมประเพณีพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานสำคัญของขนบธรรมเนียมประเพณีของไทยเกือบทุกด้าน ทั้งจารีตประเพณีซึ่งเป็นเรื่องของศีลธรรม อีกทั้งในช่วงเวลาก่อนหน้าการปฏิรูปการศึกษาในสมัยรัชกาลที่ 5 สถาบันที่มีบทบาทในด้านการศึกษาสังคมไทยคือสถาบันพระพุทธศาสนา โดยเป็นแหล่งในการถ่ายทอดความรู้ทางด้านการศาสนาและศิลปวิทยาต่างๆ พระพุทธศาสนายังเข้ามามีบทบาทในสังคมไทย ในด้านภาษา ได้แก่ ภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต ซึ่งเป็นภาษาที่นิยมใช้ในพระพุทธศาสนานิกายเถรวาทและพระพุทธศาสนานิกายมหายาน ดังนั้นวัดในพระพุทธศาสนา ดำรงฐานะเป็นศูนย์กลางของชุมชน โดยดำรงฐานะสำคัญสำหรับชุมชนในหลายด้าน คติความเชื่อในพระพุทธศาสนา จึงเป็นภูมิปัญญาสำคัญที่สุดของสังคมไทย เนื่องจากเป็นรากฐานทางภูมิปัญญาที่ทำให้กำเนิดภูมิปัญญาด้านอื่นๆในสังคมไทย (ภัทรพร สิริกาญจน, 2557:277)

1.3.2 คติความเชื่อในเรื่องจิตวิญญาณ เป็นคติความเชื่อสำคัญที่ใช้อธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่มนุษย์ไม่สามารถอธิบายได้ คนไทยนับถือผีตั้งแต่ก่อนนับถือพระพุทธศาสนาที่ผีสามารถแบ่งได้เป็นผีฟ้าอยู่บนสวรรค์ เป็นที่นับถือในหมู่ชาวไทยบริเวณลุ่มแม่น้ำโขง ผีเมืองเป็นผีที่ปกป้องรักษาเมือง เป็นที่นับถือของคนไทยทุกภูมิภาค ผีบรรพบุรุษของชนเผ่าต่าง ๆ ผีบ้านเป็นบรรพบุรุษของหมู่บ้าน และผีเรือนเป็นผีที่สิงอยู่ในบ้านเรือนนอกจากนี้ยังมีผีชนิดอื่น ๆ อีก (สมหมาย ชินนาค, 2539: บทคัดย่อ)

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ให้ความหมายของคำว่า คติความเชื่อชาวบ้าน หมายถึง “ เรื่องราวของชาวบ้านที่เป็นของเก่า เล่าปากต่อปากและประพฤติสืบๆกันมาหลายชั่วอายุคน ในรูปของคติความเชื่อ ประเพณี นิทาน เพลง ภาษิต ปริศนาคำทาย ศิลปะ สถาปัตยกรรม การละเล่นของเด็ก เป็นต้น ” ซึ่งชาวบ้านยึดถือเป็นคติโดยไม่ต้องรองรับด้วยกฎหมาย โดยที่คนในสังคมมีความรู้สึกร่วมกันและเป็นหนึ่งเดียวกัน(ราชบัณฑิตยสถาน, 2546, 216)

นายอรรถรัตน์ ฆะสันต์ (2553) กล่าวว่าคนไทยทุกกลุ่มชาติพันธุ์ล้วนมีความเชื่อไม่ว่าเป็นความเชื่อขั้นต่ำสุดแต่มีอำนาจอิทธิพลมากที่สุดและเป็นความเชื่อดั้งเดิมคือการนับถือผีมีทั้งผีฟ้า ผีป่า ผีไร่ ผีเรือน สูงขึ้นมาอีกก็เป็นพวกไสยศาสตร์ควบคู่กับพราหมณ์ สูงขึ้นอีกเป็นพุทธศาสนาแบบคนผี และที่สูงสุดคือพุทธศาสนา ในสังคมชาวลัวะมีความเชื่อและนับถือผีอยู่ 2 ประเภท คือ

1. ผีมีอำนาจสัมผัสกับธรรมชาติเรียกว่า “ป्योंง” มี 4 แก่นตา (นัยน์ตา) ลักษณะของผีนี้จะมีตาข้างหน้าเหมือนคนปกติ แต่จะมีตาสองดวงบริเวณท้ายทอย ผีชนิดนี้เป็นผีป่า ผีไร่ ผีน้ำ ซึ่งต้องเซ่นไหว้เป็นประจำ และจะสัมผัสกับฤดูกาล ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ชาวลัวะ มีความเชื่อในอำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของธรรมชาติซึ่งให้ทั้งผลดีและผลร้ายโดยมีผลกระทบคือการผลิตการเกษตรของชาวลัวะเอง แต่ถ้ามีการเซ่นไหว้ไม่ขาดและตามเวลาอันควรก็มีผลให้อยู่ดีมีสุขผลิตทางการเกษตรอุดมสมบูรณ์

2. บรรพบุรุษประจำตระกูลมีชื่อที่ต่างกัน เช่นผีบ้าน ผีเรือนวิธีเรียกมี 2 แบบคือ แบบที่ 1) เรียกโดยใช้คำว่า “อาว” นำหน้า เช่นอาวคัต อาบแลบ “อาว” ใช้ นำหน้าเป็น การให้เกียรติตามรูปสัตว์ อาวแปลว่าพ่อ แบบที่ 2) เป็นผีต้นตระกูลที่ใช้คำว่าบ้านนำหน้าชื่อ เช่น ผีบ้าน ผีบ้านช้า ผีบ้านคม การถือผีลักษณะนี้นั้นอาจจะเป็นการพัฒนาในช่วงที่แยกกันอยู่เป็นหมู่บ้าน เพราะเป็นผีประจำหมู่บ้านทำหน้าที่ปกป้องดูแลหมู่บ้านโดยตรงอายุสั้นกว่า ป्योंง แต่มากกว่า อาว การนับถือผีของชาวลัวะ มีข้อสังเกตว่าการนับถือผีบรรพบุรุษนั้นล้วนทำต่อกันตามสายแม่โดยมีพิธีมอบไหเหล้าประจำตระกูลโดยทายาทฝ่ายหญิง 1 คน หนึ่งปีจะได้รับสิทธิ์นี้ก่อนคนอื่น

จากคติความเชื่อสามารถสรุปได้ดังนี้ คติความเชื่อที่มีอิทธิพลต่อคนไทยนั้น มีด้วยกัน 2 ความเชื่อ นั่นคือ การเชื่อในพระพุทธศาสนา และเชื่อในเรื่องจิตวิญญาณ โดยความเชื่อในพระพุทธศาสนาเกิดขึ้นมาในรูปแบบคำสอน จึงเกิดเป็นความเชื่อความศรัทธาในจิตใจขึ้น ส่วนความเชื่อในเรื่องของจิตวิญญาณ เป็นความเชื่อที่มนุษย์ไม่สามารถอธิบายได้ เกิดขึ้นได้จากความรู้สึกนึกคิดต่อเหตุการณ์หรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเหนือการควบคุม จึงเป็นเหตุให้เกิดความเชื่อที่ต้องมีการสักการบูชา เกิดพิธีกรรมต่าง ๆ ตามมา (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2527:8)

2. แนวคิดเกี่ยวกับพิธีกรรม

พิธีกรรมที่มีความสัมพันธ์ต่อวิถีชีวิตของชนกลุ่มชาติพันธุ์ ในครั้งนี้จะประกอบด้วยประเด็นการศึกษาความเชื่อของคนในชุมชน ในประเด็นการศึกษาพิธีกรรม ความหมายหรือหน้าที่ของพิธีกรรมโดยทั่วไป มักจะมีการระบุตัวอย่างกว้าง ๆ ดังนี้ คือทำหน้าที่ต่อกัย้อุดมการณ์ เป็นแบบแผนทางวัฒนธรรมหรือทำหน้าที่กล่อมเกล่า จิตใจ และเป็นต้นแบบของพฤติกรรมมนุษย์ นอกจากนั้นการประกอบพิธีกรรมยังเป็นการแสดงออก ถึงการรวมกลุ่มกัน หรือเป็นศูนย์รวมจิตใจของคน เป็นการแสดงออกเพื่อลดความตึงเครียดในจิตใจ และผสานความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายใน

จิตใจ ชีวิตและสังคม ประการสุดท้าย การประกอบพิธีกรรม เป็นการแสดงออกในรูปกลุ่ม โดยใช้ความเชื่อเป็นสัญลักษณ์ซึ่งอำนาจใด ๆ ก็ไม่อาจห้ามความเชื่อได้ เป็นการใช้วัฒนธรรมหรือความเชื่อเป็นแนวทางในการตอบโต้กับสิ่งแปลกปลอมภายนอกที่มีพลังเหนือกว่า

2.1. ความหมายของพิธีกรรม

พิธีกรรม หมายถึง พฤติกรรมที่มนุษย์ถือปฏิบัติตามความเชื่อ ความศรัทธาต่อศาสนาของตนในแต่ละศาสนาที่มีการปฏิบัติสืบทอดต่อกันมากกลายเป็นพิธีกรรมทางศาสนา ที่ถือว่าเป็นกิจกรรมบูชาหรือการปฏิบัติพิธีซึ่งพิธีกรรมเหล่านั้นส่วนมากจะสัมพันธ์กับวิถีการดำรงชีวิตประจำวัน

พระมหาเดช มีภาพ (2556 :3) ได้กล่าวถึงพิธีกรรม คือการกระทำที่เป็นแบบอย่างมีระเบียบเป็นขั้นตอนซึ่งเกิดขึ้นจากความเชื่อตาม ลัทธิของแต่ละกลุ่มคน ทั้งที่เป็นเรื่องส่วนบุคคลและส่วนรวม ที่ยึดถือปฏิบัติเพื่อเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจและทำให้เกิดพลังในการดำเนินชีวิต

ปรารธนา สูดสาย (2553) พิธีกรรมคือ การกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นสัญลักษณ์ที่มีรูปแบบ และจังหวะ ที่จัดสร้างขึ้นเพื่อแสดงออกถึงความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์สิ่งที่เคารพศรัทธาเป็นวิธีการหนึ่งที่เป็นกรรวมกลุ่มสำหรับชุมชนมาร่วมกิจกรรมเพื่อจะทำหรือแสดงออกต่อสิ่งที่ตนเชื่อมั่นเพื่อให้เกิดความสุขสบายใจโดยพิธีกรรมเป็นการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์และเน้นเรื่องความรู้สึกที่จิตใจ

อภิชาติ จันทรแดง (2546: 35-49) พิธีกรรม มีความหมายสามอย่างด้วยกัน คือ อย่างเป็นกรชักนำให้ผู้คนที่อยู่ร่วมกันในกลุ่มเดียวกัน หรือในสังคมเดียวกันให้มาพบปะกัน ก่อให้เกิดการรู้จักและสัมพันธ์กันขึ้น อย่างที่สองคือการสื่อความหมายให้เข้าใจกันในการอยู่ร่วมกัน เพราะเรื่องพิธีกรรมเป็นระบบสัญลักษณ์ของการสื่อสารทั้งสิ้น อย่างที่สามเป็นเรื่องทางด้าน จิตใจที่เป็นผลมาจากทั้งความเชื่อและการกระทำ เชื่อว่าเป็นสิริมงคลทำให้เกิดความสบายใจและมั่นใจจนเป็นการยอมรับอะไรต่าง ๆ ร่วมกันได้

นพนธ์ สัมมาและคณะ (2534) พิธีกรรมคือ พิธีกรรมเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งที่ปรากฏอยู่ในสังคมมนุษย์ มนุษย์ในแต่ละสังคมมีพิธีกรรมไปตามความเชื่อของกลุ่มตนเอง และถ่ายทอดความเชื่อนั้นไปสู่ลูกหลาน ตลอดจนสังคมอื่นที่อยู่ใกล้เคียง

พิธีกรรมต่าง ๆ สามารถแยกประเภทออกเป็นประเภทใหญ่ๆ ได้ 1 ประเภท คือ

1. พิธีที่เกี่ยวกับชีวิตประจำวัน ได้แก่ พิธีแต่งงาน พิธีขอขมา พิธีบายศรีพิธีศพ พิธีเลี้ยงผี ฯลฯ
2. พิธีเกี่ยวกับศาสนา ได้แก่ การทำบุญบ้าน พิธีสิบสองเดือน สวดมนต์ บำเพ็ญภาวนา สรรเสริญกราบไหว้ ครูอาจารย์ พิธีการบวงสรวงพระภูมิเจ้าที่ พิธีการบนบานศาลกล่าว เป็นต้น (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2536: 31)

จากความหมายของพิธีกรรมสามารถสรุปได้ดังนี้ พิธีกรรมหมายถึง พฤติกรรมที่เป็นรูปธรรมของศาสนา และระบบความเชื่อ ซึ่งปรากฏอยู่ในทุกสังคม สะท้อนถึงความหวัง ความปรารถนา และ

ความรู้สึกต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความคิดของมนุษย์ ซึ่งพิธีกรรมของแต่ละสังคมก็จะมรูปร่างที่แตกต่างกันไปตามความเชื่อของสังคมนั้น ๆ

2.2 ขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรม

พิธีกรรมแต่ละพิธีกรรมมักมีวิธีหรือขั้นตอนการปฏิบัติที่แตกต่างกัน หรือความแตกต่างของพิธีกรรมอาจเกิดขึ้นจากความแตกต่างของสังคมนั้นก็เป็นได้

ปรีดา นุชชีต (2550) ได้บอกถึงขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรมบวงสรวงปู่ตาที่ชาวบ้านมักจะไปบวงสรวงปู่ตาหรือปู่ตาโดยเจ้าบ้านคือผู้ที่อาวุโสซึ่งในหมู่บ้านตั้งขึ้นเองท่านก็มีหน้าที่ เตือนให้ลูกบ้านทราบโดยทั่วกันว่าในวันนั้น ๆ จะมีการทำพิธีบวงสรวงปู่ตา ชาวบ้านก็มักจะเตรียมสิ่งของไปทำพิธีการกำหนดวันเวลาและเลิกยามมักจะเป็นข้างแรมและมักทำกันในตอนเช้า สิ่งของที่ชาวบ้านทุกคนที่จะนำไปบวงสรวงคือ

1. ไก่ต้ม 1 ตัวหรือบางแห่งก็เอาไก่เป็นๆ ไปต้มในพิธี
2. น้ำหอมใส่ขันน้ำหอมนั้นทำด้วยขมิ้นโดยนำขมิ้นมาชูดอกเป็นฝอยฝอย ผสมกับน้ำนิดหน่อยแล้วจะได้เป็นน้ำสีเหลือง เอาน้ำผสมพอให้แก่ความต้องการแล้วบรรจุใส่ขวดหรือใส่ขัน
3. เหล้าหรือแอลกอฮอล์ใส่กะลามะพร้าวถือว่าเป็นเหมือนกับเป็นเหย้ายานำไปบวงสรวงปู่ตา
4. ใช้ใบมะพร้าวมาขมวดมัดเป็นปม ใช้แทนคนในครอบครัวมีจำนวนเท่าไรใช้ใบมะพร้าวแทนจำนวนเท่ากัน นอกนั้นเป็นพวกวัว ควาย หมู สุนัข เป็ด ไก่ว่ามีจำนวนกี่ตัวใช้แทนเท่ากันด้วย ซึ่งแสดงจำนวนสมาชิกในครอบครัวให้ปู่ตาได้รับรู้ทุกคนสักการะท่านแล้ว

5. ฐูปเทียนและดอกไม้ไปคนละ 1 คู่

ประเพณีการบวงสรวงเลี้ยงปู่ตาศรีสุทโธ กำหนดจัดขึ้นในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 ชาวบ้านเรียกประเพณีนี้ว่า ประเพณีทำบุญเดือนหกเป็นการบวงสรวงปู่ตาศรีสุทโธ ณ ศาลปู่ตาศรีสุทโธต้องอยู่ในบริเวณ ป่าคำชะโนด ชาวบ้านโนนเมืองจะมาทำบุญร่วมกัน เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัวงานประเพณีดังกล่าวจัดขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงความเคารพนับถือศรัทธาต่อปู่ตาศรีสุทโธ ลำดับขั้นตอนการจัดงานอยู่ในระยะเวลา 1 วัน โดยเริ่มจากการถวายภัตตาหารเช้าและเพลแต่ ภิกษุและสามเณรจากนั้นจึงมีพิธีบวงสรวงเลี้ยงปู่ตาศรีสุทโธ การบวงสรวงถวายปู่ตาศรีสุทโธ การแก้บนและการจุดบั้งไฟถวายปู่ตาศรีสุทโธ ประเพณีดังกล่าวเป็นประเพณีของชุมชนที่สืบทอดกันมานาน พิธีการบวงสรวงเลี้ยงปู่ตาศรีสุทโธเป็นพิธีที่จัดขึ้นเพื่อให้เกิดสิริมงคลแก่ชาวบ้านและพิธีแก้บน จัดขึ้นหลังจากเสร็จพิธีการบวงสรวง โดยชาวบ้านอาจแก้บนด้วย การถวายเครื่องสักการะการบวช การฉาย ภาพยนตร์ หรือการแสดงหมอลำ (ธวัชชัย ธาตุดี, 2555:1)

ประเพณีในการทำพิธีบวงสรวงปู่ตามักทำในช่วง เดือนพฤษภาคมของทุกปี เนื่องจากเป็นช่วงเวลาที่ชาวนา เตรียมการทำนา เป็นช่วงเวลาที่เดินทางสะดวกก่อนถึงฤดู ฝน โดย ผู้คนเตรียมเครื่องปรุงอาหารไว้ให้พร้อมประเภท หมูเหล่า เป็ด ไก่ บุหรี่และของหวานต่าง ๆ ซึ่งของ หวาน ที่ใช้ในพิธีบวงสรวงนั้น ประกอบด้วยเครื่องสักการะ ข้าวตอก ถั่วและงาคั่วรวมกัน ถั่วดิบ งา ดิบ บายศรีปาก ซาม ใน 1 ที่ ใส่ไข่ต้มที่ยอด 1 ฟอง วางรายรอบอีก 1 ฟอง กลัวย่น้ำว่า มะพร้าว อ่อน ขนมต้มแดง ขนมต้มขาว แกงบวดฟักทองหรือมันเทศอย่างละ ข้าวทิพย์ อ้อยควั่น ประดับ ดอกไม้ น้ำชา หมากพลู บุหรี่ เนยและนมข้น ของเช่นสังเวจยอาจเพิ่มได้อีกตามความพอใจ เช่น ของ คาว หรือผลไม้ตามฤดูกาล (สุวรรณ สุวรรณเวช, 2546 :174-177)

กล่าวสรุป ประเพณีการเลี้ยงปู่ตาจะกระทำพร้อมกันทั้งหมู่บ้านกำหนดเวลาเลี้ยงปู่ ตามักจะทำอยู่ระหว่างเดือน 5-7 ชาวบ้านจะเลี้ยงปู่ตาก่อนที่จะเลี้ยงผีตาแฮก สถานที่เลี้ยงปู่ตาก็คือ ดอนปู่ตาอันเป็นสถานที่บูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์อยู่แทบทุกหมู่บ้านจะเลือกป่าไม้ใกล้หมู่บ้าน เป็นที่ปลูกหอ หรือ โครงให้ปู่ตาอยู่ภายในหอ ปู่ตานี้จะประกอบด้วยรูปปั้นปู่ตาแทนบูชาข้าทาสชายหญิง รูปปั้น ช่าง ม้า วัว ควาย พวงมาลัย ดอกไม้ ธูปเทียน ผู้ที่ดูแลรักษาหอปู่ตา เรียกว่าเฒ่าจ้ำ คำว่า "เฒ่าจ้ำ" มาจากคำว่าประจำนอกจากนั้นจะมีหน้าที่ดูแลศาลปู่ตาให้เรียบร้อยเป็นประจำอยู่แล้ว ยังมีหน้าที่ เป็นคนกลางในการติดต่อระหว่างปู่ตากับชาวบ้านเป็นประจำ จึงคล้ายกับทหารคนสนิทของปู่ตา ใคร ทำอะไรผิดประเพณีปู่ตาจะโกรธก็จะบอกผ่านเฒ่าจ้ำไปยังบุคคลที่กระทำผิดปู่ตาต้องการให้ชาวบ้าน ปฏิบัติอย่างไรก็จะบอกผ่านเฒ่าจ้ำไป ชาวบ้านจะติดต่อกับปู่ตาโดยตรงไม่ได้

3. แนวคิดเกี่ยวกับศาลปู่ตา

การเลี้ยงผีปู่ตาคือการเลี้ยงบวงสรวงผีเจ้าที่ประจำหมู่บ้าน ความเชื่อเหล่านี้น่าจะมีมานาน แล้ว สันนิษฐานว่าคงมีมานานเป็นพันปีแล้ว เพราะการนับถือผีสางเทวดานั้นมีมาก่อนการนับถือ ศาสนา ในภาคอีสานตามหมู่บ้านต่าง ๆ แต่ละท้องถิ่นเราจะเห็นว่ามีศาลเจ้าพ่อหรือตูปู่ตาประจำ อยู่นอกหมู่บ้านเสมอ ชาวอีสานถือว่าเป็นประเพณีไทยจำเป็นที่ขาดไม่ได้ ถ้าปีใดบังเอิญไม่ได้เลี้ยง หรือแซนผีปู่ตาหากเกิดเหตุเภทภัยขึ้นแก่ชาวบ้าน ก็มักจะโทษกันว่าเป็นเพราะไม่ได้แซนผีปู่ตา ด้วย ความเชื่อแบบนี้ชาวบ้านจึงพากันทำพิธีกรรมแซนผีปู่ตานี้ขึ้นมาราบเท่าทุกวันนี้ที่ตั้งตูปหรือศาลผีปู่ ตา แต่ละท้องถิ่นจะตั้งไว้ตามภูมิพื้นที่ของหมู่บ้านเช่น เป็นที่ดอน มีป่าหนาที่บ ที่ลุ่มน้ำ มีป่าและลำ ห้วยแล้วแต่ความเหมาะสมของแต่ละหมู่บ้าน เรียกชื่อต่าง ๆ กันไปเช่น ดงผีปู่ตา ดงปู่ตา ดอนผีปู่ตา เชื่อกันว่าสถานที่เหล่านี้เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ใครจะไปบุกรุกล่าตัดต้นไม้หรือแสดงกิริยาอาการอัน หยาบคายหรือพูดคำหยาบในบริเวณนั้นไม่ได้ ผีปู่ตาจะทำโทษให้มีอันเป็นไปทันที (ศรีศักร วัลลิโภดม , 2527: 6-7)

ผีปู้ตา ที่สืบทอดมรดกจากบรรพชนมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน โดยผูกพันกับธรรมชาติ วัฒนธรรม ชุมชน อย่างเช่น ได้รับการสั่งสมแนวคิดภูมิปัญญา ปลูกศรัทธา คติ ความเชื่อจนเป็นแบบแผนการดำรงชีวิตที่มีคุณค่า อันแสดงให้เห็นถึงความเฉลียวฉลาดของทรัพยากรบุคคลและสังคมพื้นถิ่น คติความเชื่อเรื่อง “ผี” นั้นชาวอีสานเชื่อกันว่า ผีมีอยู่สองกลุ่มใหญ่ กลุ่มหนึ่งเป็นผีประเภทแผ่คุณความดี ช่วยคุ้มครองปกป้องภัยพิบัติทั้งปวงที่จะมากล้ากราย ตลอดจนดูแลรักษาชุมชนให้เกิดขึ้นดีสุข

3.1 องค์ประกอบพิธีกรรมปู้ตา

มีนักวิชาการได้บอกถึงองค์ประกอบของพิธีกรรมปู้ตา

สุภาพร ลารุส (2536) องค์ประกอบของพิธีกรรม ประกอบด้วย

(1) บุคคลที่เข้าร่วมพิธีกรรม หากเป็น ระดับเครือญาติบุคคลที่เข้าร่วมพิธีกรรมจะประกอบด้วย ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา พ่อ แม่ และลูก หลาน หากเป็นในระดับครอบครัวก็จะมีเพียงพ่อแม่ และลูก หรือถ้าเป็นครอบครัวใหญ่ ก็จะมีปู่ย่าตายายเพิ่มขึ้นมา หากปู่ย่าตายายเสียชีวิตไปแล้ว สามารถมอบหมายให้บุคคลอื่นเป็น ผู้นำ ในการเซ่นไหว้ได้ โดยต้องเป็นบุคคลที่อาวุโสสูงสุคนอกจากนี้บุคคลที่จะเข้าร่วมพิธีกรรม แชนโฌนตาไม่จำเป็นต้องมาเข้าร่วมครบทุกคน หากใครมาก่อนก็สามารถเซ่นไหว้บรรพบุรุษได้ก่อน แต่ต้องภายหลังจากที่ผู้นำ(ปู่ย่าตายาย หรือผู้มีอาวุโสสูงสุคน เวลานั้น) เซ่นไหว้เรียบร้อยแล้ว สามารถไหว้ได้ตั้งแต่เช้ากระทั่งเย็น

(2) อุปกรณ์ต่าง ๆ พร้อมความหมาย ที่ใช้ใน การประกอบพิธีกรรม สามารถจำแนกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1. สิ่งของที่จะเซ่นไหว้บรรพบุรุษ 2. สิ่งของที่จะนำไปทำบุญ ตักบาตรอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้บรรพบุรุษ

(3) สถานที่ที่ใช้ในการ ประกอบพิธีกรรมชาวบ้านบ้านทวารโพร อำเภอมจอมพระ จังหวัดสุรินทร์ ระบุว่า การไหว้บรรพบุรุษต้องไหว้ภายในอาณาบริเวณบ้าน ซึ่งจะเป็นบริเวณไหนก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสม หากมีสมาชิกครอบครัวเสียชีวิตในลักษณะตายโหง จะมีการเซ่นไหว้ไว้หน้าบ้าน เนื่องจากเชื่อว่า การตายในลักษณะนี้ดวงวิญญาณจะไม่สามารถเข้ามาในบริเวณบ้านได้ ทั้งนี้การเซ่นไหว้บริเวณ หน้าบ้านยังถึงการอุทิศเผื่อแผ่ ข้าวปลาอาหารต่าง ๆ ให้กับผีไร้ญาติอีกด้วย

(4) วันและเวลาใน การประกอบพิธีกรรมแบ่งเป็น 2 วัน ได้แก่ วันเบ้นตุง และวันเบ้นทม คือ สารทเล็กและสารท ใหญ่ โดยเป็นตุงจัดกันในวันขึ้น 14-15ค่ำ เดือน 10 และเบ้นทม จัดกันในวันแรม 14-15ค่ำ เดือน10

(5) ขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมประเพณีแซนโฌนตาในวันแรม 14 ค่ำ เดือน 10 เริ่ม พิธีเซ่นไหว้ด้วยการจุดธูปเทียน กล่าวคำบูชาพระรัตนตรัย สวดชุมนุมเทวดา และพุดเชื้อเชิญดวงวิญญาณของเหล่าบรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้วให้มารับเครื่องเซ่นไหว้แล้วจุดธูปเทียนบูชาเอ่ยชื่อ ปู่ย่า

ตายายที่ล่วงลับไป เชิญให้มากินเครื่องเซ่นไหว้ทั้งที่ตายไปนานแล้วละไม่รู้จักชื่อ ก็นึกเชิญ ในใจ ทางผู้นำในการประกอบพิธี (ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีอาวุโสสูงสุดในครอบครัว) จะนำเอาสุรา มารินใส่แก้วหรือจอกพรมไปตามสำหรับอาหาร ปากก็กล่าวอันเชิญผีปู่ตายายมารับประทาน อาหาร ผู้ร่วมพิธีต่างช่วยกันตะโกนร้องเรียกให้ผีปู่ตายายมารับประทานอาหารกัน หรืออาจมี ถ้อยคำอื่นแต่มีนัยเช่นเดียวกัน และเมื่อได้เวลา ก็จุดยาสูบวางไว้สักครู่ใหญ่ สมมติว่ากินเสร็จแล้ว จะแบ่งข้าวปลาอาหารหมากพลู บุหรี่อย่างละเล็กละน้อย ใส่ห่อกระดาษหรือใบตองแล้วเหวี่ยงไป ไกล ๆ เรียกว่า “ปะจิริ” (ออกไปเสีย) เชื่อว่าลูกหลานได้พาห่อข้าวปลาอาหารนี้ฝากไปให้กิน ระหว่างทาง หรือไปฝากผู้ที่ไม่ได้มารับเครื่องสังเวยในครั้งนี้ จุดมุ่งหมายของการแซนโฎนตา โดยสรุปได้ว่ามีจุดมุ่งหมายเพื่อการประกอบ พิธีกรรมประเพณีแซนโฎนตานอกจากจะเป็นการทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ผีบรรพบุรุษแล้ว ยัง เป็นการแสดงถึงความกตัญญูตเวที และขอขมาต่อผู้มีพระคุณ รวมทั้งการสร้างปฏิสัมพันธ์ ความรักความอบอุ่นของสมาชิกในครอบครัวเครือญาติ ตลอดถึงการสร้างความสามัคคีของคนใน ชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างประเพณีแซนโฎนตากับวิถีชีวิตของชาวบ้าน บ้านทวารโพร ตำบลเมืองสิงห์ อำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า ความสัมพันธ์ของพิธีกรรมแซนโฎนตากับ วิถีชีวิตของชาวไทยเขมร จะมีความผูกพันเกี่ยวเนื่องกับทุกช่วงชีวิต ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย ไม่ว่าจะประกอบกิจกรรมใด ๆ ก็ตามชาวไทยเขมรจะต้องมีการเซ่นไหว้บอกกล่าวผีบรรพบุรุษเสมอด้านคติความเชื่อชาวไทยเขมร มีความเชื่อในเรื่องผีบรรพบุรุษ (โฎนตา) ชาวบ้านเชื่อว่า ผีโฎนตา เป็นผู้มั่งคั่งให้คุณให้โทษแก่ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ได้ ถ้าใครไม่ปฏิบัติตามประเพณีและ พิธีกรรมแซนโฎนตาก็จะถูกส่งลงโทษ กล่าวหาว่าเป็นคนอกตัญญูและเชื่อว่าคนที่อกตัญญูจะ ประสบแต่ความล้มเหลวในชีวิตหาความสุข ความเจริญไม่มี ความเชื่อดังกล่าวซึ่งมีการเซ่นสรวง บูชา เพื่อให้บรรพบุรุษพอใจ ท่านก็จะคอยคุ้มครองช่วย ให้พรให้ลูกหลานประสบผลสำเร็จ ในชีวิต มีความสุขความเจริญ และนอกจากนี้ยังเชื่อว่าโฎนตานั่น จะดลบันดาล ให้ฝนตกต้องตาม ฤดูกาล เพื่อให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ทางเกษตรกรรมด้วย ชาวไทยเขมรได้อาศัยความเชื่อในการนับถือผีบรรพบุรุษด้วยกันเป็นเครื่องมือในการควบคุมพฤติกรรมของคนในชุมชน ทำให้เป็นคน มีระเบียบวินัย มีศีลธรรม ก่อให้เกิดความรักความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันสืบไป (สุวรรณ สุวรรณเวช, 2546: 22-23)

คติความเชื่อของชาวบ้านทวารโพร ตำบลเมืองสิงห์ อำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์ ที่มีต่อประเพณีแซนโฎนตา มีอยู่ 3 ลักษณะ ดังนี้

(1) การบูชา “พระสงฆ์” เพราะพระสงฆ์ เป็นสาวกของพระพุทธองค์สงฆ์นั้น มีอยู่ 2 อย่าง คือ สมมติสงฆ์ ได้แก่ พระภิกษุหมู่หนึ่งมีจำนวน ตั้งแต่ 4-20 รูปขึ้นไป สามารถประกอบสังฆกรรมตามพระวินัยกำหนด อริยสงฆ์ ได้แก่ ผู้เจริญ วิปัสสนากัมมัฏฐาน จนได้บรรลุมรรคผลนิพพานไปแล้ว เช่น พระโสดาบัน จนถึงพระอรหันต์ “การบูชาพระสงฆ์ในประเพณีแซนโฎนตาของจังหวัดสุรินทร์นั้น สืบเกิดได้จากพุทธศาสนิกชนเข้า ไปหาพระสงฆ์ ต้องกราบไหว้ด้วยความเคารพมี

กิริยาอาการเรียบร้อย พุดจาปราศรัยด้วยความ เคารพและอ่อนน้อม อนึ่ง พระภิกษุสงฆ์เป็นผู้ทำหน้าที่ทางพระพุทธศาสนา ที่เห็นได้ชัดเจนก็คือ การถวายไทยธรรมให้กับพระภิกษุสงฆ์ ในพิธีสารททุกครั้งไป เมื่อมีการทำบุญที่วัด เพราะเชื่อกัน ว่าพระสงฆ์เป็นเนื่อนาบุญของโลก เชื่อว่าพระสงฆ์เป็นผู้ศัลบริสุทธิ สมควรได้รับการบูชา ยกย่อง เลี้ยงดู ประนินบัติ ซึ่งส่วนใหญ่แล้ววัตถุสิ่งของต่าง ๆ ที่มีการทำบุญอุทิศไปให้ญาติ ก็มีการถวาย พระสงฆ์แทบจะทุกชิ้น จะมีก็แต่พีชผัก ผลไม้ เนื้อ ขนม ข้าวต้ม เป็นต้น ที่เอาไปเทใกล้กับลาน โบสถ์ตามคติความเชื่อโบราณ

(2) การบูชา บิดา มารดา ปู่ ย่า ตายาย ตามคติทาง พระพุทธศาสนานั้น มีความสอดคล้องกับพิธีสารทที่ชาวจังหวัดสุรินทร์ได้ประพฤติปฏิบัติสืบทอด กันมา ดังนี้

2.1 การเข้าไปหา บิดา มารดา ปู่ย่า ตายาย เมื่อท่านยังมีชีวิตอยู่ เพื่อทำความเคารพ และกราบไหว้ด้วยความบริสุทธิ์ใจ พร้อมด้วยการเปล่งวาจาขอให้บิดา มารดา อโหสิกรรม กับเรื่องที่ถูกหลานเคยทำไม่ดีไว้ในอดีต

2.2 มอบสิ่งของต่าง ๆ เช่น เครื่องอุปโภค บริโภค ที่ท่าน ชอบเป็นของขวัญและกำลังใจ พร้อมกับคำอวยพรให้มีความสุข ความเจริญ อายุมั่นขวัญเย็น

2.3 พาท่านไปวัดเพื่อถวายทาน รับศีล รับพร ฟังธรรมจากพระสงฆ์พร้อมกับอุทิศส่วนบุญให้ พ่อ แม่ ปู่ย่า ตายาย และเจ้ากรรมนายเวรที่ล่วงไปแล้ว ให้ได้รับผลบุญนี้ด้วยอนึ่ง ความมุ่งหมาย ที่สำคัญของประเพณีสารท โดยเฉพาะเรื่องการท าบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย และญาติพี่น้องผู้ล่วงลับไปแล้วนั้น เป็นเพราะวิถีชีวิตของชาวจังหวัดสุรินทร์ เป็นวิถีชีวิตแห่งพระพุทธศาสนา ตามลักษณะของสังคมเกษตรกรรมจึงมีจุดมุ่งหมาย เพื่อเอาผลผลิตทาง การเกษตรแปรรูปเป็นอาหารถวายพระสงฆ์รวมถึงการท าอาหารและสิ่งของอื่น ๆ ถวายพระด้วย นอกจากนี้ยังถวายพระในรูปของผลผลิตที่ยังไม่แปรสภาพ เช่น ข้าวสาร อาหารแห้งและของใช้ ส่วนตัวต่าง ๆ ด้วย เพื่อเป็นเสบียงแก่พระสงฆ์ในช่วงเข้าพรรษาในฤดูฝน ทั้งนี้เพื่อความ เป็นสิริ มงคลแก่ตนเองครอบครัว และเพื่อผลในการประกอบอาชีพต่อไป (สุวรรณ สุวรรณเวช, 2546: 174-175)

(3) การบูชาในลักษณะอื่น ๆ นั่นคือ การบูชาผู้สูงอายุที่ชาวบ้านเคารพนับถือเป็นคติ ความเชื่อที่ปฏิบัติร่วมกันในระดับเครือญาติ เพราะวงศ์ตระกูลหนึ่ง ก็มีผู้อาวุโสในตระกูลรวมอยู่ด้วย เมื่อถึงวันสารท ก็เป็นหน้าที่ของ ลูกหลาน ที่จะคอยดูแลเอาใจใส่ปฏิบัติเช่นเดียวกันกับ บิดา มารดาของตน คือ

3.1 การเข้าไปหา ปู่ย่า ตายาย เมื่อท่านยังมีชีวิตอยู่ เพื่อทำความเคารพ และกราบไหว้ด้วยความบริสุทธิ์ใจ พร้อมด้วยการเปล่งวาจาขอให้ ปู่ย่า ตายาย อโหสิกรรม กับเรื่องที่ถูกหลานเคยทำไม่ดีไว้ในอดีต

3.2 มอบสิ่งของต่าง ๆ เช่น เครื่องอุปโภค บริโภค ที่ท่านชอบเป็นของขวัญและกำลังใจ พร้อมกับ คำอวยพรให้มีความสุข ความเจริญ อายุมั่นขวัญเย็น

3.3 พาท่านไปวัดเพื่อถวายทาน รับศีล รับประทาน ฟังธรรมจากพระสงฆ์พร้อมกับอุทิศส่วนบุญให้ พ่อ แม่ ปู่ย่า ตายาย และเจ้ากรรมนายเวรที่ล่วง ไปแล้ว ให้ได้รับผลบุญนี้ด้วย “การบูชาบรรพบุรุษ ที่ล่วงลับไปแล้วนั้น เป็นความเชื่อเรื่องผีและ วิญญาณของผู้ที่รักและเคารพ ซึ่งล่วงลับไปแล้ว เช่น พ่อแม่ ปู่ย่า ตา ยาย หรือผู้นำเผ่า เพราะ ในขณะที่บุคคลเหล่านี้ยังมีชีวิต ได้ทำประโยชน์ให้มากมาย

3.4 เมื่อท่านเหล่านี้ตายจากไป จึงเป็น หน้าที่ของคนที่อยู่เบื้องหลังใน ฐานะที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันในสายเครือญาติจะต้องมีการ บูชา เช่นไหว้กันอยู่เสมอ และทำ การบูชาด้วยวัตถุสิ่งของส่งไปให้เพราะการระลึกถึงบุญคุณที่ ท่านเหล่านั้นเคยทำกับตนมาก่อน ถ้า ใครไม่ปฏิบัติให้ถูกต้องตามความเชื่อก็อาจจะได้รับโทษต่าง ๆ นานาจึงเป็นเหตุให้มีการกราบไหว้บูชา บรรพบุรุษ ความเชื่อเรื่องภูตผี วิญญาณ ว่ามีอิทธิฤทธิ์ที่ จะบันดาลสุขสวัสดิมาให้และหากทำให้ผี โจรธก็จะนำความทุกข์ยากความลำบากมาให้ด้วย เมื่อ มีการพูดถึงและทำการกราบไหว้ เช่นสักการะ บูชา บ่อยเข้า ๆ ก็ปลูกความเชื่อลึกลงไปในสำนึก ของแต่ละคน จนไม่สามารถถอดถอนได้เมื่อมีความ เชื่อเต็มที่แล้ว จะทำสิ่งที่ตนต้องการมากขึ้น กว่าเดิม ความเชื่อที่ว่านี่เองเป็นพื้นฐานแห่งการนับถือ บูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์

3.5 แนวทางในการถ่ายทอดการเรียนรู้ประเพณีชนโขนตาแก่นักเรียน ระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 4-6 พิธีชนโขนตา เป็นพิธีกรรมที่แสดงออกถึงคุณธรรมสำคัญหลาย ประการ เช่น ความ กตัญญู ความเมตตาการุณา ความสามัคคี ศิลปกรรม หัตถกรรม เอกลักษณ์ของ ชาติ และเป็นการ ส่งเสริมการท่องเที่ยวอีกด้วย จึงสมควรอย่างยิ่งที่จะต้องอนุรักษ์ส่งเสริมปรับปรุง แก้ไข ข้อบกพร่องเพื่อให้ดำรงคงอยู่และดียิ่ง ๆ ขึ้น ซึ่งมีแนวทางการอนุรักษ์และส่งเสริมประเพณี ดังกล่าว 6 ประเด็น ดังนี้

3.5.1 ควรมีการจัดเป็นพิธีสารทการทำบุญ “ชนโขนตา”ในระดับหมู่บ้าน เป็น ประจำทุกปีเพื่อสร้างจิตสำนึกให้คนในท้องถิ่นได้เห็นถึงประโยชน์และความสำคัญของประเพณี สารทเดือนสิบตลอดถึงให้มีถ่ายทอดแก่คนรุ่นหลัง ในพิธีกรรมนี้เป็นประจำทุกปี และควรมีการ รวบรวมข้อมูลขั้นตอนของประเพณีชนโขนตา ให้เป็นข้อมูลที่เชื่อถือได้เพื่อพิมพ์แจกจ่ายให้แก่ คน ในท้องถิ่นหรือชุมชนนั้น ๆ เพื่อนำไปศึกษาและทำพิธีกรรมได้ด้วยตนเอง

3.5.2 ควรมีการอนุรักษ์ภูมิปัญญาของชุมชน เช่น พิธีกรรมชนโขนตาก็ เป็นภูมิ ปัญญาท้องถิ่น เมื่ออนุรักษ์แล้วก็เผยแพร่องค์ความรู้ให้ชนรุ่นหลังได้ศึกษาและปฏิบัติอย่าง ถูกต้อง โดยผู้นำชุมชนและพระสงฆ์เป็นผู้คอยให้คำปรึกษาและถ่ายทอดให้อย่างเป็นระบบ เพื่อให้ เกิด ประโยชน์สูงสุดและเพื่อเป็นการเชิญชวน ให้คนต่างถิ่นได้มารู้เข้าใจประเพณีดังกล่าวด้วย

3.5.3 ควรบรรจุเนื้อหาเกี่ยวกับพิธีสารท ไว้ในหลักสูตรการศึกษาระดับ ต่าง ๆ ให้ กว้างขวางยิ่งขึ้น มีหัวข้อศึกษาสำคัญ ๆ เช่น สังกัปของพิธี ความเป็นมา วิถีปฏิบัติ

ประโยชน์การ ทำนุบำรุงอนุรักษ์ส่งเสริม และการปรับปรุงแก้ไข และควรจัดพิธีสารทสชาติที่ถูกต้อง โดย หน่วยงานของรัฐและองค์กรต่าง ๆ พร้อมทั้งประชาสัมพันธ์ทางสื่อมวลชนอย่างกว้างขวาง จัดการประกวดแข่งขัน เกี่ยวกับเรื่องนี้ตั้งแต่ระดับท้องถิ่น ถึงระดับชาติขณะเดียวกัน ก็จัด วิทยากร คอยชี้แจง สังกัและหลักธรรมที่แฝงอยู่ในพิธีนี้

3.5.4 เนื่องจากประเพณีสารท มีความสัมพันธ์กับการเกษตรอันเป็นอาชีพหลัก ของประเทศ จึงควรฟื้นฟูความสำคัญของเทศกาลสารทด้วยวิธีการต่าง เช่น เผยแพร่ความรู้ เกี่ยวกับประเพณีนี้โดยขอความร่วมมือกับหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง และสื่อมวลชนและทาง ราชการ ควรส่งเสริมให้สถานศึกษาจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กับประเพณีทำบุญวันสารท เช่น จัด นิทรรศการเกี่ยวกับอาหารในเทศกาลสารท และเชิญชวนเยาวชนไปร่วมกันทำบุญตามประเพณี

3.5.5 ควรเชิญชวนให้ทำบุญในเทศกาลสารท เพื่ออุทิศส่วนบุญให้แก่ บรรพบุรุษที่ ล่วงลับไปแล้ว ไม่มุ่งเฉพาะญาติพี่น้องหรือผู้เกี่ยวข้องกับเราเท่านั้น

3.5.6 ควรจัดการประกวดการทำอาหาร และพืชพันธุ์ธัญญาหารที่มีในฤดู นั้น เพื่อ เป็นการส่งเสริมการเกษตรและวัฒนธรรมไทย และส่งเสริมวัฒนธรรมไทยในหลักสามัคคี ธรรม มี การแจกจ่ายให้ปันสิ่งของต่าง ๆ ในเทศกาลสารทและในโอกาสอันควร ตลอดถึงส่งเสริม วัฒนธรรมไทยเกี่ยวกับความร่วมมือร่วมใจระหว่างญาติพี่น้อง ในการทำบุญวันสารทและร่วมกัน ทำ กิจกรรมอื่นใดในโอกาสสำคัญ ๆ เพื่อให้เกิดความมั่นคงในวงศ์สกุล การอนุรักษ์ประเพณีชนโน้มนานา ที่ถือปฏิบัติมาแต่โบราณ เป็นการรักษาไว้ซึ่ง ประเพณีที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งที่ยังคงปฏิบัติกันมาจนถึง ทุกวันนี้ เป็นการส่งเสริมความผูกพัน ระหว่างครอบครัวและญาติพี่น้อง และยังเป็นการระลึกถึง บุญคุณของบุพการีแม้จะล่วงลับไปแล้ว เป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูต่อกตเวที พิธีกรรมที่ปรากฏ ขึ้นเป็นปรากฏการณ์ที่สามารถเห็นได้ ทุกๆ ปีในช่วงเดือนสิบ เมื่อคนต่างถิ่นได้มาพบเห็นพิธีชนโน้มนานา ตาก็เกิดความประทับใจในงาน บุญดังกล่าวกล่าวคือสภาพที่เห็นคนทั้งหลาย มีความยิ้มแย้มแจ่มใส รื่นเริง เป็นกันเองและคึกคัก ซึ่งเป็นการแสดงออกต่อคนต่างถิ่นอย่างจริงจัง เพราะชาวเขมรใน จังหวัดสุรินทร์ถือว่ายากดีมี ใจอย่างไรก็ต้องทำบุญนี้ให้ได้ ซึ่งประเพณีดังกล่าวสามารถ ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ เช่น ความสามัคคี ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นต้น และเมื่อมี การยึดถือสืบต่อกันมากก็ย่อมเกิด การพัฒนา และยิ่งมีการส่งเสริมมากก็ยิ่งส่งผลดีให้บ้านเมือง เจริญรุ่งเรืองขึ้น ทั้งทางด้านวัตถุและ ด้านจิตใจ ตลอดถึงเกิดผลในระดับสังคมเมืองและสังคม ระดับชาติได้เป็นอย่างดี (สด แดงเอียด, 2552: 19-44)

3.2 ความสำคัญของศาลปู่ตา

มีนักวิชาการได้กล่าวถึงความสำคัญของศาลปู่ตา

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และ พรพิไล เลิศวิชา (2537) ได้กล่าวถึงความสำคัญของผีบรรพ บุรุษของชาวอีสานว่าที่ที่ใกล้ชิดกับชาวอีสานมากที่สุดคือผีปู่ตาอันเป็นผีบรรพบุรุษที่คอยดูแลรักษา

คอยช่วยเหลือเมื่อชาวบ้านมีทุกข์ร้อนชาวบ้านจะสร้างศาลปู่ตาไว้ในหมู่บ้านหรือชายป่าที่ไม่ไกลจากหมู่บ้านและเรียกป่าแถบนั้นว่าป่าปู่ตาซึ่งถือเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ชาวบ้านจะไม่เข้าใกล้ไปตัดทำลายต้นไม้บริเวณนี้การที่ชาวบ้านทั้งหมู่บ้านนับถือผีปู่ตาร่วมกันแสดงว่าคตินับญาติกันทั้งหมู่บ้านทั้งที่บางตระกูลมิได้เป็นสายโลหิตเดียวกันเป็นการสร้างความสัมพันธ์เชิงอุดมการณ์ให้มีความสำคัญระหว่างตระกูลต่าง ๆ หมู่บ้านแสนคลื่นประวัติศาสตร์ของศาลปู่ตาของแต่ละหมู่บ้านนั้นมีเรื่องราวย้อนไปนานเท่ากับอายุของชุมชน ชาวบ้านบางหมู่บ้านที่เคยอยู่ร่วมกันหมู่บ้านกันแล้วแยกออกเป็น 2 หมู่บ้านหรือชาวบ้านอพยพออกไปสร้างบ้านเรือนใหม่หมู่บ้านใหม่ก็ยังมีอาการกลับมากราบไหว้ผีปู่ตาหรือทำบุญบั้งไฟร่วมกันเพราะถือปู่ตาร่วมกันความเชื่อเช่นนี้ก่อให้เกิดความสามัคคีร่วมมือกันระหว่างหมู่บ้านและช่วยกระชับความสัมพันธ์สายญาติของชาวอีสานเอาไว้ สายญาติจึงมีความหมายกว้างกว่าคำว่าญาติพี่น้องร่วมตระกูลเดียวกันการติดต่อผีปู่ตานั้นกระทำได้โดยผ่านคนส่งที่เรียกว่าจำบ้านและนอกจากชุมชนหมู่บ้านอีสานเป็นชุมชนที่อยู่อย่างกระจัดกระจายโดดเดี่ยวห่างไกลจากอำนาจรัฐและศูนย์วัฒนธรรมผีปู่ตาซึ่งเป็นสี่แห่งชุมชนจึงมีความสำคัญต่อชีวิตของชาวอีสานมากกว่าผีฟ้าพญาแถนหรือผีวิรบุรุษซึ่งปรากฏในแถบใกล้ๆ เวียงจันทร์เท่านั้นดังนั้นจึงชนอีสานจึงมีความผูกพันภายในชุมชนสูงกว่าภาคอื่น (มังกูญ แก่นเดียว, 2542: 435)

4. แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมการไหว้บรรพบุรุษ ภาคอีสาน

เป็นมรดกแห่งสังคมที่มนุษย์ได้สร้างสรรค์ขึ้น และได้รับการถ่ายทอดกันมาจากอดีตสู่ปัจจุบัน เป็นผลผลิตที่แสดงถึงความเจริญงอกงามทั้งด้านวัตถุและที่ไม่ใช่วัตถุ เช่น อุดมการณ์ ค่านิยม ประเพณี ศิลธรรม กฎหมายและศาสนา เป็นต้น

4.1 ความหมายของวัฒนธรรมการไหว้บรรพบุรุษ ภาคอีสาน

มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของวัฒนธรรมการไหว้บรรพบุรุษ ภาคอีสานไว้มากมาย พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช (2485) กล่าวว่า วัฒนธรรม หมายถึง ลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติ และศีลธรรมอันดีงามของประชาชน

บุญสม ยอดมาลี (2545) กล่าวถึงวัฒนธรรมความจริงกับสิ่งที่ควรเข้าใจในเอกสารประกอบการสอนทฤษฎีพลวัตและกระบวนการทัศน์ทางวัฒนธรรมสรุปได้ว่า

1. วัฒนธรรมเป็นศิลปะการแสดงทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น เช่น การฟ้อนรำ มวยมอญรำกลองยาวลิเกจำนวนผู้แสดงมีไม่กี่คนเช่นมวยไปจนถึงจำนวนร้อยละหรือกว่านั้น เช่น หมอลำหมู่หรือลำกลอนประยุกต์

2. วัฒนธรรมเป็นวัตถุสิ่งของหรือโบราณสถานที่มีมาตั้งแต่โบราณผู้คนบางส่วนมีความเชื่อลึกด้วยว่าจะอะไรก็แล้วแต่ที่เป็นสิ่งของเก่าแก่ก็ให้ถือว่าเป็นวัฒนธรรมเก่าแก่ของสังคมด้วย

3. วัฒนธรรมหมายถึงการแสดงหรือการโชว์ศิลปะการแสดงการจัดงานเทศกาลประจำปีเช่นการตัดแห่เทียนเข้าพรรษาการแข่งขันเรือเทศกาลอาหารหรือผลไม้พื้นเมืองบุญบั้งไฟการไหลหรือไฟบุญข้าวสากบุญกฐินและอื่น ๆ

สรุปได้ว่า วัฒนธรรม หมายถึง วิธีการดำรงชีวิตของมนุษย์ที่แสดงถึงความเจริญงอกงามในการอยู่ร่วมกัน เป็นการสร้างสรรค์ของมนุษย์ที่แสดงออกในลักษณะวัตถุ และไม่ใช่วัตถุแล้วถ่ายทอดสืบต่อกันมา ตามความเชื่อประเพณี พิธีกรรมที่แปลกใหม่ที่สังคมหยิบยืมเข้าจากสังคมภายนอก อาจจะหยิบยืมเพียงบางส่วนหรือทั้งหมดมาใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อทดแทนสิ่งที่ขาดหรือส่วนที่มีอยู่เดิม หรือว่าเป็นวัฒนธรรมใหม่ตัวอย่างมีให้เห็นเต็มบ้านเต็มเมืองมีทั้งชื่อเป็นไทยและต่างประเทศมีหลากหลายลักษณะและมากมายกว่าปัจจัยพื้นฐาน

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จตุพร ไชยทองศรี (2544: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบความเชื่อผีปู่ตาภาคอีสานและความเชื่อผีตายายภาคใต้ มีวัตถุประสงค์ 4 ประการ ประการแรกเพื่อศึกษาความเป็นมาของผีปู่ตาภาคอีสานและผีตายายภาคใต้ ประการที่สองเพื่อศึกษาเปรียบเทียบความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับผีปู่ตาของชาวอีสานผีตายายของชาวใต้ ประการที่สาม เพื่อศึกษาอิทธิพลของผีปู่ตาต่อสังคมเศรษฐกิจและการเมืองการปกครองของชาวอีสานและอิทธิพลของผีตายายต่อสังคมเศรษฐกิจและการเมืองการปกครองของชาวใต้ ประการ สุดท้ายเพื่อศึกษาเปรียบเทียบความเชื่อเรื่อง การนับถือผีที่มีผลต่อจริยธรรมการดำรงชีวิตของบุคคลในท้องถิ่น ทั้งในภาคอีสานและภาคใต้

ผลการวิจัยปรากฏดังนี้

5.1 ด้านความเป็นมา

5.1.1 วิญญาณบรรพบุรุษผู้ก่อตั้งหมู่บ้านในส่วนของสถาบันพบว่าสถาบันผีปู่ตาประกอบด้วย ผีปู่ตา ศาลปู่ตาที่ใช้เป็นที่อยู่อาศัยตอนต่าปูที่มีขอบเขตและอาณาบริเวณถึง 15 ไร่และเฒ่าจ๋าหรือจ่าผู้ซึ่งทำหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างชาวบ้านกับผีปู่ตาความสำคัญของผีปู่ตาอยู่ในระดับชุมชน

5.1.2 ผีตายายคือวิญญาณของพ่อแม่บรรพบุรุษผู้ล่วงลับของแต่ละกลุ่มตระกูลสถาบันของผีตายายประกอบด้วยผีตายายหิ้งที่อยู่ในบ้านของแต่ละครอบครัวและผู้อาวุโสประจำตระกูลหรือร่างทรงในครอบครัวที่สืบเชื้อสายโนราระดับความสำคัญของผีตายายพบว่าอยู่ในระดับครอบครัวหรือเครือญาติ

5.2 ด้านความเชื่อและพิธีกรรม

5.2.1 ความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับผีปู่ตาประกอบด้วยพิธีเลี้ยงเจ้าปู่บุญปู่ตา การคอบหรือบอกกล่าว การบะและการแก้บะ

5.2.2 ความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวกับผีตายายประกอบด้วยประเพณีทำบุญเดือน 10 วิกคำ หรือการไหว้ผีตายายในพิธีแต่งงานการขนบานและการแก้บนและการภาค

5.3. ด้านอิทธิพล ทั้งผีปู่ตาและผีตายายตามีอิทธิพลต่อสังคมคือสะท้อนโครงสร้างของสังคมเกษตรกรรมเป็นที่พึ่งทางใจสร้างความสัมพันธ์อันดีภายในชุมชนและลดความกดดันอิทธิพลต่อเศรษฐกิจคือผีปู่ตาช่วยอนุรักษ์ป่าไม้เป็นแหล่งอาหารตามธรรมชาติเกิดการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจ ส่วนอิทธิพลทางด้านการเมือง การปกครองพบว่าต่างมีบทบาทสำคัญในการจัดระเบียบสังคมวางโครงสร้างการปกครองควบคุมการประพฤติของสมาชิกในสังคม

5.4. ทั้งผีปู่ตาและผีตายายมีบทบาทในการสอนจริยธรรมโดยเฉพาะในเรื่องความกตัญญูการรักษาสัจจะและการให้

อภิชาติ จันทรแดง (2546 : 10-11) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความเชื่อพิธีกรรมกระบวนการเรียนรู้ เพื่อศึกษาภาพการพึ่งพาตนเองของชุมชนชนบทศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนบ้านยางหลวงตำบลท่าผา อำเภอมแม่แจ่มจังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ความเชื่อและพิธีกรรม ปัญหาอุปสรรคและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในกระบวนการเรียนรู้รวมถึงการวิเคราะห์ศักยภาพการพึ่งตนเองของชุมชนโดยอาศัยภูมิปัญญาที่แฝงอยู่ในความเชื่อและพิธีกรรมเป็นกรอบในการวิเคราะห์ โดยการศึกษาครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลได้แก่การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชาวบ้าน จากการศึกษาพบว่ากระบวนการเรียนรู้ความเชื่อและพิธีกรรมมีองค์ประกอบสำคัญ 6 ประการคือ 1 วิธีการเรียนรู้เกิดขึ้นได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม 2 ผู้ทำหน้าที่ในการเรียนรู้เกี่ยวข้องกับผู้ประกอบพิธีกรรม 3 ภาพสภาพการณ์ในการเรียนรู้เกี่ยวข้องกับการบรรยายวันเวลาสถานที่ความสม่ำเสมอและความเหมาะสม 4 ระบบสัญลักษณ์ในการเรียนรู้เกี่ยวข้องกับวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมรวมถึง สถานที่เลือกใช้ 5 สถานการณ์และโอกาสในการเรียนรู้เกี่ยวข้องกับความจำเป็นในการประกอบพิธีกรรมขึ้นมารวมทั้งโอกาสในการเข้าร่วมพิธีกรรม การควบคุมทางสังคมในการเรียนรู้เกี่ยวข้องกับความสอดคล้องระหว่างพิธีกรรมและสภาพชุมชนชอบด้วยกฎหมายศีลธรรมมนุษยธรรมจารีตประเพณีและความเหมาะสมของตัวบุคคลในพฤติกรรม

อุมาภรณ์ วงศ์วิสิฐศักดิ์ (2547: 102) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องประเพณีและพิธีกรรมของชาวคลองอำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความเป็นมาและลักษณะของประเพณีและพิธีกรรมทั่วไป 2) ความเป็นมาและลักษณะของประเพณีและพิธีกรรมที่ปฏิบัติตามเชื้อสายและ 3) ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อประเพณีและพิธีกรรมด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่าประเพณีและพิธีกรรมของชาวคลองอำเภอบ้านแพ้วจังหวัดสมุทรสาครแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆคือประเพณีและพิธีกรรมทั่วไปและประเพณีและพิธีกรรมที่ปฏิบัติตามเชื้อสายของกลุ่มชน

คนคีตา พรหมสุวรรณ (2551: 9) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องศึกษาความเชื่อและพฤติกรรมเกี่ยวกับการเกิดและการตายของชาวบ้านอำเภอนาหม่อมจังหวัดสงขลา งานวิจัยนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับการเกิดและการตายของชาวบ้านอำเภอนาหม่อมจังหวัดสงขลาโดยมีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์ชาวบ้านที่มีภูมิลำเนาและยังคงอาศัยอยู่ในอำเภอนาหม่อมจังหวัดสงขลาและผู้ประกอบพิธีกรรมหรือมีความเข้าใจเกี่ยวกับขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวกับการเกิดและการตายแล้วเสนอผลการศึกษารูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ผลการศึกษารูปแบบว่าความเชื่อพิธีกรรมเกี่ยวกับการเกิดของชาวบ้านในอำเภอนาหม่อมจังหวัดสงขลาแบ่งออกเป็น 3 ช่วงคือช่วงตั้งครรภ์ช่วงคลอดและช่วงหลังคลอดในช่วงตั้งครรภ์ชาวบ้านมีความเชื่อที่เกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติความเชื่อเกี่ยวกับความฝันและความเชื่อเกี่ยวกับไสยศาสตร์ความเชื่อเกี่ยวกับศาสนา และความเชื่อเกี่ยวกับสุขภาพและสวัสดิการความเชื่อเหล่านี้ทำให้เกิดพฤติกรรมการฝากครรภ์ส่วนในช่วงคลอดชาวบ้านมีความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ความเชื่อเกี่ยวกับสุขภาพและสวัสดิการและมีการประกอบพิธีกรรมคือพิธีการตั้งราชส่วนในช่วงหลังก็ชาวบ้านมีความเชื่อเกี่ยวกับสุขภาพและสวัสดิการและความเชื่อเกี่ยวกับแม่สื่อส่งผลให้เกิดพฤติกรรมคือพิธีกรรมและพิธีกรรมผลัดก้อนเส้าและพิธีกรรมเปิดปากหรือเบิกปากเด็กความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับการเกิดและการตายของชาวบ้านในอำเภอนาหม่อมจังหวัดสงขลาแบ่งออกเป็น 3 ช่วงคือช่วงใกล้เสียชีวิตช่วงทำศพและช่วงเผา

อนงคัลักษณ์ ศรีเพ็ญ (2552: 7) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องศาลพระภูมิ : รูปแบบการอนุรักษ์ฟื้นฟูความเชื่อพิธีกรรมและสถาปัตยกรรมในเขตกรุงเทพฯและปริมณฑล ที่ได้ทำการศึกษาความเชื่อพิธีกรรมสถาปัตยกรรมที่เกี่ยวกับศาลพระภูมิในเขตกรุงเทพฯและปริมณฑลความเชื่อเกี่ยวกับศาลพระภูมิที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลรูปแบบการอนุรักษ์และฟื้นฟูความเชื่อพิธีกรรมสถาปัตยกรรมเกี่ยวกับศาลพระภูมิในเขตกรุงเทพฯและปริมณฑลกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยกลุ่มผู้รู้ได้แก่ผู้ประกอบพิธีในการตั้งศาลพระภูมิจำนวน 10 คนนักวิชาการด้านศิลปะจำนวน 10 คนหัวหน้าครัวเรือนที่มีการตั้งศาลพระภูมิจำนวน 40 ครัวเรือนและหัวหน้าครัวเรือนที่ไม่มีการตั้งศาลพระภูมิจำนวน 8 ครัวเรือน กลุ่มผู้ปฏิบัติได้แก่ผู้ประกอบ การเกี่ยวกับศาลพระภูมิ จำนวน 12 คนและกลุ่มประชากรทั่วไปจำนวน 72 คนทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสำรวจเบื้องต้นแบบสัมภาษณ์ที่ไม่มีโครงสร้าง แบบสังเกตที่มีส่วนร่วม และแบบสนทนากลุ่มตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลโดยใช้เทคนิค 3 เสาวเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ผลการวิจัยพบว่าความเชื่อเกี่ยวกับศาลพระภูมิมีแต่โบราณได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษโดยเชื่อว่าการตั้งศาลพระภูมิจะทำให้เกิดสิริมงคลและเป็นผลดีแก่บ้านเรือนซึ่งผู้อยู่อาศัยต้องทำดีต่อศาลพระภูมิและเชื่ออีกว่าศาลพระภูมิช่วยให้อยู่เย็นเป็นสุขช่วยดูแลปกป้องรักษาช่วยให้มี โชคลาภช่วยให้ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บและช่วยให้ กิจการงานรุ่งเรืองเกี่ยวกับพิธีกรรมการตั้งศาลพระภูมิพบว่าแบ่ง

ออกเป็น 2 ขั้นตอนหนึ่งขั้นตอนการยกฐานะขึ้นตั้งและขั้นตอนพิธีอัญเชิญพระภูมิขึ้นบนสารเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมของศาลพระภูมิพบว่าสมัยโบราณจะสร้างด้วยไม้แบบเรือนไม้ไทยห้องเดียวขนาดเล็กคล้ายศาลาหรือกุฏิพระ

สมสวัสดิ์ เตชพฤษถินันท์ (2553: 13-24) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความรู้ ความเชื่อ และพฤติกรรมเรื่องภูแห่งกรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานคร การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความรู้เรื่องภูแห่งกรรมความเชื่อเรื่องภูแห่งกรรมและพฤติกรรมเรื่องภูแห่งกรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานครและศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเรื่องภูแห่งกรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานครโดยใช้การวิจัยเชิงสำรวจตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานครจำนวน 675 คนที่ได้มาจากการสุ่มตัวอย่าง 2 ชั้นแบบแบ่งชั้นภูมิและใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลสถิติที่ใช้คือสถิติเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างผลการศึกษาพบว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานครมีพื้นฐานพุทธศาสนาในครอบครัวพื้นฐานเพื่อศาสนาในครอบครัวและความรู้เรื่องกรรมอยู่ในระดับสูงมีความเชื่อเรื่องภูแห่งกรรมอยู่ในระดับเชื่อแต่ยังมีข้อสงสัยและพฤติกรรมเรื่องภูแห่งกรรมเหมาะสมกับหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนาในระดับมากพฤติกรรมเรื่องภูแห่งกรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพฯได้รับอิทธิพลโดยรวมจากความรู้เรื่องภูแห่งกรรมมากที่สุดรองลงมาคือพื้นฐานพุทธศาสนาในครอบครัวความเชื่อเรื่องภูแห่งกรรมและพื้นฐานพุทธศาสนาในโรงเรียนตามลำดับ

เสรี แทนงา (2554) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องคติความเชื่อเรื่องผีปู้ตาในวิถีชีวิตชาวอีสาน : กรณีศึกษาชุมชนโพนงาม ตำบลโพนงาม อำเภอบุณฑริกจังหวัดอุบลราชธานี มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาคติความเชื่อพิธีกรรมเรื่องผีปู้ตาของชาวบ้านชุมชนโพนงาม ตำบลโพนงามอำเภอบุณฑริกจังหวัดอุบลราชธานี 2) เพื่อศึกษาอิทธิพลปัจจัยการดำรงอยู่และแนวโน้มคติความเชื่อที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตของชาวบ้านชุมชนโพนงามตำบลโพนงามอำเภอบุณฑริกจังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่า 1. สถาบันผีปู้ตามีความเป็นมาพร้อมกับชุมชนโพนงามโดยชาวบ้านเชื่อว่าผีปู้ตาเป็นผีบรรพบุรุษประจำหมู่บ้านที่ดวงวิญญาณยังเป็นห่วงลูกหลานคอยปกป้องคุ้มครองให้ลูกหลานและสัตว์เลี้ยงดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขปลอดภัยจากสิ่งเลวร้ายทั้งปวงเพื่อแสดงความเคารพจึงมีการสร้างศาลปู้ตาให้ผีปู้ตาได้พักอาศัยบริเวณศาลปู้ตาจะเป็นที่ต่อนมีลักษณะเป็นปามีต้นไม้อุดมสมบูรณ์มีเฒ่าจ้ำเป็นตัวแทนเชื่อมประสานระหว่างผีปู้ตากับชาวบ้านมีพิธีกรรมที่แสดงออกถึงความกตัญญูและความเคารพได้แก่พิธีกรรมการเลี้ยงผีปู้ตาพิธีกรรม บนบานพิธีกรรมการครอบพิธีกรรมการเสี่ยงทาย 2. อิทธิพลของคติความเชื่อที่ส่งผลต่อวิถีชีวิต ทางด้านสังคมวัฒนธรรม มีการนำคติความเชื่อมาใช้ในการสร้างเครือข่ายทางสังคมอิทธิพลทางด้านเศรษฐกิจ มีการนำคติความเชื่อมาปรับใช้ในการประกอบอาชีพทางด้านเกษตรกรรมและการประกอบธุรกิจ อิทธิพลทางด้านการเมือง

การปกครองจากการสร้างเครือข่ายที่มั่นคงส่งผลให้การปกครองในชุมชนเป็นไปด้วยความเรียบร้อยมีการขนาน เพื่อให้ได้รับความสำเร็จทางการเมืองและต้องยึดมั่นในคุณธรรมเพราะเพื่อว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์เฝ้าดูแล อิทธิพลทางด้านอนุรักษธรรมชาติ มีการนำคติความเชื่อมากำหนดกฎเกณฑ์ร่วมกันเพื่อการอนุรักษป่าดอนปุตาศักดิ์สิทธิ์ของชุมชนไม่มีผู้ใดล่วงละเมิดเพราะเกรงกลัวต่ออำนาจของผีปุตาศ 3. ปัจจัยการดำรงอยู่ของคติความเชื่อเนื่องจากการสืบทอดระบบความเชื่อและพิธีกรรมโดยครอบครัวและผู้นำชุมชนจนกลายเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิต 4. แนวโน้มคติความเชื่อมีการปรับตัวรับเอาวัฒนธรรมกระแสหลักที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตในยุคโลกาภิวัตน์ผสมผสานกับคติความเชื่อและพิธีกรรมที่เป็นวัฒนธรรมชุมชนได้อย่างกลมกลืนมีการส่งต่อสู่อนุชนรุ่นหลังแนวโน้มความเชื่อเรื่องผีปุตาศจึงยังคงอยู่ในวิถีชีวิตของชุมชนต่อไป

พรรณนิดา ชันธพัทธ์ (2558) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการปรับเปลี่ยนวิถีทางประเพณีพิธีกรรมความเชื่อ และอัตลักษณ์ของชาวไทยใหญ่ในจังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยการปรับเปลี่ยนวิถีทางประเพณีพิธีกรรมความเชื่อและอัตลักษณ์ของชาวไทยใหญ่นี้มีส่วนสัมพันธ์กับปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ซึ่งสามารถจำแนกได้ 5 ปัจจัยดังนี้

ปัจจัยที่ 1 ปัจจัยทางด้านการเมืองการปกครองปัจจัยนี้เป็นปัจจัยที่มีความเชื่อมโยงกับแผนนโยบายการปฏิรูปการเมืองการปกครองไม่ว่าจะเป็นทางศาสนาทางการศึกษารวมถึงแผนนโยบายพัฒนาการท่องเที่ยวซึ่งจะสรุปในแต่ละประเด็นดังนี้ การปฏิรูปทางศาสนา การเมืองการปกครองแบบใหม่นับตั้งแต่ ปฏิรูปการเมืองการปกครองในสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมาเป็นระยะ โครงการสถาปนาพุทธศาสนาและเปียดขับพื้นที่ของผีจึงทำให้เมืองเชียงใหม่กลายเป็นเมืองแห่งพุทธศาสนา ส่วนประเพณีตลอดจนความเชื่อทางผีของคนเมืองและคนไทยใหญ่ในสังคมเมืองต่างถูกลดบทบาทลง ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่าเมื่อมีการปฏิรูปการเมืองการปกครองรวมถึงการปฏิรูปทางศาสนาสถานะแวดล้อมที่เปลี่ยนไปได้ส่งผลให้ชาวไทยใหญ่ในชุมชนเมืองเชียงใหม่ซึ่งอยู่ใกล้กับศูนย์กลางอำนาจการปกครองท้องถิ่นของรัฐจำต้องประนีประนอมทางอุดมการณ์ต่ออำนาจจากภายนอกดังกล่าวที่เห็นความสำคัญของความเชื่อและประเพณีทางพระพุทธศาสนามากกว่าจารีตประเพณีท้องถิ่นปัจจุบัน ความเชื่อทางผีของชาวไทยใหญ่ในสังคมเมืองจึงกลายเป็นเพียงส่วนเสริมบทบาทประเพณีของพุทธศาสนาเท่านั้นสภาพดังกล่าวทำให้พระพุทธศาสนามาเป็นศาสนาของชาติซึ่งนอกจากจะมีแนวทางเดียวกันโดยถูกกำหนดจากส่วนกลางแล้วยังทำให้ความเชื่อตลอดจนประเพณีท้องถิ่นที่ไม่สอดคล้องกับจารีตจากส่วนกลางถูกลดบทบาทไปด้วยเช่นกัน

ปัจจัยที่ 2 ปัจจัยทางด้านความทันสมัยของเทคโนโลยีสถานะความทันสมัยนอกจากจะทำให้เกิดการแยกสถาบันต่าง ๆ ออกจากสถาบันทางศาสนาแล้วยังส่งผลให้คนรุ่นใหม่เห็นห่างจากสถาบันทางศาสนาเช่นการสำคัญคือสถานะความทันสมัยยังส่งผลให้ประเพณีและความเชื่อถูกลดทอนบทบาทลง เนื่องจากด้วยปัจจุบันผู้คนทุกระดับสามารถเข้าถึงการบริโภคเทคโนโลยีได้โดยง่ายไม่ว่า

จะเป็นสื่อทางโทรทัศน์หรือแม้กระทั่งสื่ออินเทอร์เน็ตซึ่งการอยู่กับเทคโนโลยีที่มากับความทันสมัยนี้เองที่เป็นปัจจัยทำให้คนรุ่นใหม่เห็นห่างจากศาสนาและความเชื่อต่าง ๆ ตลอดจนเข้าร่วมงานพิธีต่าง ๆ ของทางวัดน้อยลงจึงอาจกล่าวได้ว่าความทันสมัยด้านหนึ่งคือให้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตที่สะดวกสบายอีกด้านหนึ่งกับทำร้ายคุณค่าทางสังคมวัฒนธรรมดั้งเดิมที่สืบทอดต่อ ๆ กันมาเป็นเวลานานให้สูญหายไปด้วยเช่นกัน

ปัจจัยที่ 3 เป็นปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและลัทธิบริโภคนิยมในบริบทของสังคมเมืองด้วยภาวะทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยมในปัจจุบันนี้ทำให้ผู้คนที่ต้องดิ้นรนประกอบอาชีพการงานและการย้ายถิ่นที่อยู่อาศัยกันมากขึ้นอีกทั้งผู้คนต่างก็หันเหไปให้ความสำคัญกับวัตถุภายนอกมากกว่าการเข้าวัดทำบุญและร่วมงานประเพณีของวัด จึงส่งผลให้มีคนมาทำบุญร่วมงานกับวัดโดยเฉพาะในงานวันพระ เริ่มลดลงในส่วนของชาวไทยใหญ่ ในสังคม ชายขอบก็เช่นกัน

ปัจจัยที่ 4 ด้านสังคมการรวมตัวของผู้นับในชุมชนที่น้อยลงก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการปรับเปลี่ยนวิถีทางประเพณีพิธีกรรมและความเชื่อของชาวไทยใหญ่ ซึ่งส่งผลให้เกิดการเข้าวัดทำบุญลดลงรวมถึงการไม่มีส่วนร่วมกับวัดในการจัดงานพิธีต่าง ๆ

ปัจจัยที่ 5 ปัจจัยทางด้านพื้นที่นับเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้ประเพณีบางอย่างของชาวไทยใหญ่ถูกลดลงไปดังเช่นประเพณีเข้าวัดหรือเข้าปฐมาภิเษกกรรมในวัดไทยใหญ่ของสังคมเมืองแม้ว่าวัดไทยใหญ่ในสังคมเมืองจะไม่มีการจัดประเพณีเข้าว่าเนื่องด้วยข้อจำกัดทางด้านพื้นที่ก็ตามแต่ในปัจจุบันวัดไทยใหญ่ในสังคมชายขอบของเชียงใหม่ดังเช่นวัดนาหวายวัดเวฬุวันในตำบลเมืองนะอำเภอเชียงดาวก็ยังคงมีการจัดประเพณีดังกล่าวนี้ในเดือน 2 ของไทยใหญ่ หรือเดือนมกราคมของทุกปี

อาหมัด อัลซารีย์ มูเก็ม (2559 : 11) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องประเพณีพิธีกรรมความเชื่อที่มีความสัมพันธ์ต่อวิถีชีวิตของชนกลุ่มชาติพันธุ์เขมรบนพื้นที่บ้านจารย์ อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประเพณีพิธีกรรมความเชื่อที่มีความสัมพันธ์ต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชนภายใต้บริบทความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เขมรบนการวิจัยครั้งนี้ผู้ทำการวิจัยใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมการสัมภาษณ์เชิงลึกการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการในประเพณีพิธีกรรมและความเชื่อของชุมชนที่ได้ทำการศึกษาดังต่อไปนี้ 1) ประเพณีเซ่นปู่ตา 2) ประเพณีแซนโถงนา 3) พิธีกรรมบวงสรวงปราสาทสังข์ศิลป์ชัย 4) พิธีกรรมประอ้อกเปรี๊ยะ 5) ความเชื่อในการดูแลอาการของคนในชุมชนได้แก่โงลมะมั่ววด การโบล และการเรียกขวัญจากผลการศึกษาพบว่าประเพณีพิธีกรรมและความเชื่อมีความสัมพันธ์ต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชนเป็นอย่างมากซึ่งมีความสัมพันธ์ต่อวิถีชีวิตใน 3 ด้านหลักของคนในชุมชนคือด้านการทำมาหากินด้านความสัมพันธ์ทางสังคมและด้านความเป็นอยู่ดังนี้

ประเพณีเช่นปู่ตาประเพณีของการสร้างขวัญและกำลังใจให้กับชาวบ้านที่เป็นเกษตรกรผู้ปลูกข้าวเป็นการบอกกล่าวว่าได้ช่วงผลัดเปลี่ยนของฤดูเป็นสัญลักษณ์ของการเริ่มต้นครั้งใหม่ของอาชีพการทำนาสู่การเตรียมความพร้อมในการทำนาของพื้นที่อีกครั้ง

พิธีกรรมบวงสรวงปราสาทสังข์ศิลป์ชัยที่ถือจัดขึ้นเพื่อประกอบพิธีทำบุญอุทิศส่วนกุศลและบูชาบวงสรวงต่อบรรพบุรุษที่เป็นต้นตระกูลของลูกหลาน

ประเพณีแซนโถงตา ประเพณีของการเซ่นไหว้บูชาดวงวิญญาณบรรพบุรุษที่ได้ล่วงลับไปแล้วเป็นการแสดงออกของลูกหลานให้มีความกตัญญูต่อบรรพบุรุษทั้งตอนที่ยังมีชีวิตอยู่หรือเสียชีวิตไปแล้วที่ต้องดูแลซึ่งกันและกันและดูแลกันไปตลอดชีวิตซึ่งเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตในด้านความเป็นอยู่ของคนในชุมชนสู่การมีคุณธรรมของตัวบุคคล

พิธีกรรมประอ้อกเปรี๊ยะแค รูปแบบความเชื่อในการทำนายเสียงทายฝนก่อให้เกิดความศรัทธาและสร้างความเชื่อมั่นให้กับเกษตรกรชาวนาชาความรู้สึกลบสบายใจต่อเกษตรกรในพื้นที่ทั้งยังเป็นเรื่องของการปรับตัวและการเตรียมพร้อมต่อการรับมือกับภัยพิบัติทางธรรมชาติเพื่อป้องกันความเสียหายที่จะส่งผลกระทบต่อพืชผลทางการเกษตรจึงมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวบ้านในด้านการทำมาหากินโดยตรง

โจลมะมั่วด ความเชื่อที่สะท้อนให้เห็นถึงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วด้วยการระลึกถึงบรรพบุรุษของตนจากการที่ลูกหลานมีความเป็นความห่วงใยถึงความ เป็นอยู่หลังความตายเพื่อจะได้ทำบุญหรือเซ่นไหว้สิ่งต่าง ๆ ไปให้ก่อให้เกิดความสบายใจของลูกหลานมันเป็นเรื่องของความกตัญญูต่อบรรพบุรุษและการทำหน้าที่ของลูกหลานที่พึงมีต่อบรรพบุรุษของตน

กาลโบก ที่ได้อธิบายถึงสาเหตุของการเจ็บไข้ได้ป่วยว่ามีสาเหตุจากการผิดผีที่คนไข้ได้ทำการล่วงเกินหรือลบหลู่ผีปู่ตายายผีบ้านผีเรือนเจ้าที่เจ้าทางทำให้ไม่เป็นที่พึงพอใจหรือโกรธเอาได้หรือการผิดผีบรรพบุรุษจากการกระทำที่ผิดแปลกไปจากสิ่งที่บรรพบุรุษได้กำหนดไว้เป็นการกระทำที่ละเมิดจารีตประเพณีอันดีงามที่ได้ถือปฏิบัติต่อกันมาสู่การมีแบบแผนในการดำเนินชีวิตที่เป็นเรื่องของการบรรทัดฐานทางสังคม

การเรียกขวัญ การปฏิบัติความเชื่อทางด้านไสยศาสตร์จากการที่ตนได้ไปล่วงเกินลบหลู่ภูตผีหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายเป็นเรื่องของความเชื่ออยู่สู่การมีแบบแผนประเพณีที่เหมาะสมและเสมือน การเป็นการรวมญาติ

ปานตา ศรีคง (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องพิธีกรรมและความเชื่อดนตรีกาหลอ ครูสมพงค์ บุญ มาเกิด โดยศึกษาประวัติชีวิตครูสมพงค์ บุญเกิดมา และพิธีกรรมและความเชื่อดนตรีกาหลอคณะครู สมพงค์ รวมไปถึงบทเพลงที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมดนตรีกาหลอคณะครูสมพงค์ บุญเกิดมา พบว่า คณะกาหลอครูสมพงค์เป็นคณะที่รับใช้สังคมมาเป็นเวลา 120 ปี สืบทอดมาจากรุ่นบิดาจนถึงรุ่นครู สมพงค์คณะได้รับการว่าจ้างไปบรรเลงหลากหลายที่เช่นจังหวัดกระบี่จังหวัดพัทลุงพิธีกรรมกาหลอ

ของคณะครูสมพงศ์จะเกิด ความสมบูรณ์ เมื่อมีองค์ประกอบหลักๆ 3 อย่างเกิดขึ้นคือพิธีกรรมคาถา และบทเพลงสามารถแบ่งพิธีกรรมกาหลอ ได้ออกเป็น 2 ประเภทคือพิธีกรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับ ศพและพิธีกรรมที่ ไม่ มีความเกี่ยวข้องกับศพ มีทั้งหมด 20 เพลงแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือเพลงที่มีคาถากำกับมีจำนวน 12 เพลงโดยการเป่าปี่พร้อมกับท่องคาถาในใจ และเพลงที่บรรเลงตาม ช่วงเวลาโดยไม่มีคาถากำกับมีทั้งหมดจำนวน 8 เพลงการศึกษาบทเพลงชุดไหว้พระคือ เพลงยายแก่ ขอไฟ เพลงไหว้ พระเพลงขันธเพชร เพลงล่อบัด เพลงลาพระ และมีการบรรเลงในกลุ่มเสียง ปี่จุมูลเสียง ร การบรรเลงปี่กาหลอ มีการดำเนินทำนองลากเสียงยาวการดำเนินทำนองต่างๆควบคู่ไปกับการตีกลองกับการบรรเลงของ

6. ข้อมูลพื้นที่ที่ศึกษาวิจัย

สภาพทั่วไปบ้านใหม่คลองเตยหมู่ที่ 14 ตำบลสะแกกราช อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา มีครัวเรือนทั้งหมด 220 ครัวเรือน ประชากร 733 คน แบ่งเป็นประชากรเพศชาย 381 คน และ ประชากรเพศหญิง 352 คน

อาณาเขตติดต่อ บ้านใหม่คลองเตยหมู่ที่ 14 มีอาณาเขตติดต่อใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อ	บ้านเก่า
ทิศใต้	ติดต่อ	เขาตะกุดรัง อ.วังน้ำเขียว
ทิศตะวันออก	ติดต่อ	โคกสะแกกราช
ทิศตะวันตก	ติดต่อ	ต.พลุหลง

1. ข้อมูลด้านโครงสร้างพื้นฐานในหมู่บ้าน

1.1 การคมนาคม เส้นทางคมนาคมภายในบ้านใหม่คลองเตย ตำบลสะแกกราช อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา มีถนนเส้นหลักในเขตหมู่บ้านเป็นถนนลาดยางหรือคอนกรีตยาว 2 กม. สามารถเดินทางสัญจรไปมาได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว

1.2 การประปา ครัวเรือนเข้าถึงน้ำประปา จำนวน 220 ครัวเรือน

1.3 การไฟฟ้า ครัวเรือนเข้าถึงไฟฟ้า จำนวน 220 ครัวเรือน

1.4 การสื่อสาร ภายในหมู่บ้านมีหอกระจายข่าวหมู่บ้านและพบว่าประชาชนส่วนใหญ่มีโทรศัพท์มือถือเป็นเครื่องมือสื่อสารที่สำคัญ

2. ข้อมูลพื้นฐานด้านเศรษฐกิจของหมู่บ้าน

ประชาชนในหมู่บ้านใหม่คลองเตย ตำบลสะแกกราช อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา มีการประกอบอาชีพเกษตรกรในพื้นที่จำนวน 62 คน มีอาชีพรับจ้าง จำนวน 152 คน เป็นส่วนใหญ่ มีอาชีพรับราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ พนักงานบริษัท ทั้งหมด 57 คน มีอาชีพค้าขาย จำนวน 41 คน เป็นนักเรียน/นักศึกษาจำนวน 90 คน และที่ไม่มีอาชีพ จำนวน 6 คน ธุรกิจใหม่หมู่บ้านใหม่คลองเตย ตำบลสะแกกราช อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา ประกอบด้วย ร้านขายของชำ

3. ข้อมูลการศึกษา

ภายในหมู่บ้านใหม่คลองเตย ตำบลสะแกกราช อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา ไม่มีสถานศึกษา เด็กในหมู่บ้านต้องไปเรียนที่อื่น มีนักเรียนที่เรียนชั้นประถมศึกษา ประมาณ 14 คนที่กำลังเรียนอยู่ชั้นมัธยมตอนต้น จำนวน 48 คน เรียนอยู่ชั้นมัธยมตอนปลาย 19 คน กำลังศึกษาปริญญาตรี จำนวน 20 คน บางส่วนศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.)

4. ข้อมูลทางสังคมและวัฒนธรรม

ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ภายในหมู่บ้านใหม่คลองเตย ตำบลสะแกกราช อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา มีวัด 1 แห่ง มีผู้รู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น/ภูมิปัญญาชาวบ้าน หรือปราชญ์ชาวบ้าน 43 คน ได้รับการเรียนรู้จากปราชญ์ชาวบ้าน/ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน 220 ครั้งเรือน

5. ข้อมูลทางด้านสาธารณสุข

ภายในหมู่บ้านใหม่คลองเตย ตำบลสะแกกราช อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา มีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จำนวน 2 แห่ง คนในหมู่บ้านที่มีสุขภาพร่างกายปกติ จำนวน 454 คน ผู้พิการอย่างเดียว จำนวน 22 คน ประกอบไปด้วย พิการทางตา จำนวน 8 คน พิการทางหู จำนวน 7 คน พิการทางกาย จำนวน 7 คน

6. ข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม

สภาพด้านสิ่งแวดล้อมภายในหมู่บ้านใหม่คลองเตย ตำบลสะแกกราช อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา ไม่มีปัญหาเรื่องขยะมูลฝอย รอบ ๆ บริเวณหมู่บ้านดูสะอาด มีแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์ คนในหมู่บ้านมีน้ำใช้ตลอดปี และยังมีป่าดิบแล้ง ป่าเต็งรัง อยู่ในบริเวณหมู่บ้าน ทำให้มีอากาศที่ร่มรื่น

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่อง การศึกษาพิธีกรรมและความเชื่อเกี่ยวกับการไหว้พ่อบุ บ้านใหม่คลองเตย: กรณีศึกษา หมู่ที่ 14 บ้านใหม่คลองเตย ตำบลสะแกกราช อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา รายละเอียดของวิธีดำเนินการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

1. ขั้นตอนในการศึกษา
2. ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ
3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล
6. ระยะเวลาในงาวิจัย
7. งบประมาณ

ขั้นตอนที่ใช้ในการศึกษา

เพื่อให้แนวทางในการดำเนินงานวิจัยเรื่องที่ศึกษาเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ผู้ศึกษาได้กำหนดขั้นตอนในการศึกษานั้นแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอนได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การสร้างประเด็นในการศึกษา ขั้นตอนที่ 2 การสร้างเครื่องมือในการศึกษา ขั้นตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ขั้นตอนที่ 4 การสรุปวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีรายละเอียดในแต่ละขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างประเด็นในการศึกษา

การสร้างประเด็นที่ศึกษาโดยการรวบรวมข้อมูลจากการทบทวนเอกสารและแยกประเด็นที่จะศึกษาโดยการแบ่งประเด็นได้แก่ การศึกษาพิธีกรรมและความเชื่อเกี่ยวกับการไหว้พ่อบุ บ้านใหม่คลองเตย หมู่ที่14 ตำบลสะแกกราช อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างเครื่องมือในการศึกษา

1. แบบสัมภาษณ์ได้มีการกำหนดประเด็นการศึกษา เอกสาร แล้วนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้อง
2. แบบสังเกตการณ์ศึกษาบริบทพื้นที่ของชุมชน เบื้องต้นสร้างประเด็นในการสังเกตแล้วนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้อง

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้ศึกษาได้ทำการเตรียมความพร้อมกับผู้นำชุมชน แล้วเดินทางไปลงพื้นที่เพื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาพิธีกรรมความเชื่อการไหว้ปู่ตา

ขั้นตอนที่ 4 การสรุปวิเคราะห์ข้อมูล

คณะผู้ศึกษาได้สรุปข้อมูลที่ได้จากการศึกษาข้อมูลทั้งหมดพร้อมทั้งวิเคราะห์ข้อมูล โดยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาทั้งหมดมาวิเคราะห์ความวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

วิธีการศึกษา

3.2.1 ศึกษาจากข้อมูลเอกสาร รายงานการวิจัยบทความต่าง ๆ และวิทยานิพนธ์เกี่ยวข้อง

3.2.2 ศึกษาโดยการสัมภาษณ์ มีแนวทางที่สร้างขึ้นเพื่อเก็บข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลการมีปฏิสัมพันธ์ที่ตีระหว่างกัน

3.2.3 ศึกษาโดยการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม

ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ

ผู้วิจัยได้คัดเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง จากคนในชุมชนบ้านใหม่คลองเตย จำนวน 8 คน ดังนี้

- ผู้นำชุมชนบ้านใหม่คลองเตย หมู่ที่ 14 จำนวน 1 คน
- ประชาชนชุมชน จำนวน 1 คน
- ผู้นำด้านพิธีกรรมการไหว้ปู่ตาชุมชนบ้านใหม่คลองเตย จำนวน 1 คน
- ชาวบ้านในชุมชนที่เคยร่วมพิธีกรรมการไหว้ปู่ตา จำนวน 5 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลในการศึกษา ได้แก่ 1) เอกสาร และผลที่ได้จากการศึกษา เอกสาร หนังสือเชิงวิชาการ วิทยานิพนธ์ งานวิจัย บทความ และ 2) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเกี่ยวกับพิธีกรรมและความเชื่อเกี่ยวกับการไหว้ปู่บ้านใหม่คลองเตย หมู่ที่ 14 บ้านใหม่คลองเตย ตำบลสะแกราช อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา มีขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือวิจัย เพื่อนำไปสัมภาษณ์ ดังนี้

1) สร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเกี่ยวกับพิธีกรรมและความเชื่อเกี่ยวกับการไหว้ปู่บ้านใหม่คลองเตย หมู่ที่ 14 บ้านใหม่คลองเตย ตำบลสะแกราช อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา และนำเสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข

2) ปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะแล้วนำไปใช้ในการสัมภาษณ์ต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ได้รวบรวมข้อมูล 2 แหล่ง ได้แก่

1. การศึกษาหาข้อมูลจากเอกสารรวมถึงงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยในครั้งนี้ ทั้งเป็นแบบรูปเล่มและสืบค้นจากอินเทอร์เน็ต

2. การวิจัยภาคสนาม การศึกษาภาคสนามการศึกษาวิจัยในครั้งนี้อาศัยขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาในภาคสนามเป็นหลักสำคัญ โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลตามบอกกล่าวจากการกลุ่มเป้าหมายและบันทึกข้อมูลโดยมีขั้นตอนดังนี้

1) การสัมภาษณ์เป็นการซักถามข้อมูลจากประชากรกลุ่มเป้าหมาย โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง วิธีการนี้ผู้วิจัยใช้ในการรวบรวมข้อมูลจากประชากรกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญในพื้นที่กรณีศึกษา โดยใช้สัมภาษณ์เรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกัพิธีกรรมและความเชื่อเกี่ยวกับการไหว้ปู่ตา ในใช้วิธีการเลือกกลุ่มเป้าหมายจำนวน 8 คน

2) การสังเกต ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ผู้วิจัยเข้าไปยังชุมชนเพื่อสังเกตพื้นที่บริบทชุมชน และพิธีกรรมและความเชื่อเกี่ยวกับการไหว้ปู่ตา

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลในการสัมภาษณ์พิธีกรรมและความเชื่อเกี่ยวกับการไหว้พ่อปู่บ้านใหม่คลองเตย หมู่ที่ 14 บ้านใหม่คลองเตย ตำบลสะแกกราช อำเภอปทุมธานี จังหวัดนครราชสีมา โดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาประกอบการใช้ข้อมูลที่ได้จากการการศึกษารวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อในพิธีกรรมไหว้ปู่ตา โดยศึกษาจากหนังสือ วิทยานิพนธ์ สื่อออนไลน์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำเสนอข้อมูลเป็นแบบความเรียง

ระยะเวลาในงานวิจัย

มิถุนายน พ.ศ. 2563 – กรกฎาคม พ.ศ. 2564

งบประมาณ

5,000 บาท (ห้าพันบาทถ้วน)

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การศึกษาพิธีกรรมและความเชื่อเกี่ยวกับการไหว้ปู่ตา บ้านใหม่คลองเตย หมู่ 14 ตำบลสะแกกราช อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสาเหตุที่มีผลต่อการจัดพิธีกรรมไหว้ปู่ตา บ้านใหม่คลองเตย หมู่ 14 ตำบลสะแกกราช อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา และเพื่อศึกษากระบวนการของการจัดพิธีกรรมของคนชุมชน บ้านใหม่คลองเตย หมู่ 14 ตำบลสะแกกราช อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา ใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูล แบบสัมภาษณ์ (interview guide) โดยผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์แบบเจาะจง จำนวน 8 คน นำข้อมูลที่ได้มาดำเนินการวิเคราะห์ ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ครบถ้วน ตามที่ตั้งไว้ ผู้วิจัยขอเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามความมุ่งหมายของการวิจัย ดังนี้

1. บริบทชุมชน ประวัติความเป็นมา บ้านใหม่คลองเตย หมู่ 14 ตำบลสะแกกราช อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา
2. ศาสนาเหตุที่มีผลต่อการจัดพิธีกรรมไหว้ปู่ตา บ้านใหม่คลองเตย หมู่ 14 ตำบลสะแกกราช อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา
3. เพื่อศึกษากระบวนการของการจัดพิธีกรรมของคนชุมชน บ้านใหม่คลองเตย หมู่ 14 ตำบลสะแกกราช อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา

ตอนที่ 1 บริบทชุมชน ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านใหม่คลองเตย หมู่ที่ 14 ตำบลสะแกกราช อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา

ประวัติความเป็นมาของบ้านใหม่คลองเตยหมู่ที่ 14 ตำบลสะแกกราชอำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมาชื่อเดิมคือหมู่บ้านใหม่คลองเตยหมู่ที่ 5 ตำบลสะแกกราชอำเภอปักธงชัยจังหวัดนครราชสีมาแต่เนื่องจากหมู่บ้านใหม่คลองเตยหมู่ที่ 5 เป็นหมู่บ้านที่มีประชากรหนาแน่นการดูแลไม่ทั่วถึงซึ่งยากต่อการปกครองทางหมู่บ้านจึงได้ขออนุมัติจากทางราชการเพื่อขอแยกการปกครองเมื่อมิถุนายน 2547 เป็นชื่อหมู่บ้านใหม่คลองเตย หมู่ที่ 14 ตำบลสะแกกราช อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา โดยมีนายวิเชียร วัตกิ่ง ดำเนินการตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านเป็นคนแรก และมีนางम्मหอม สีกุดเวียน และนางดาบสกุจรีเป็นผู้ใหญ่บ้าน ในครั้งนั้นซึ่งต่อมา นายวิเชียรวัตกิ่งผู้ใหญ่บ้านบ้านใหม่คลองเตยหมู่ที่ 14 ได้สิ้นสุดวาระการดำรงตำแหน่งทางราชการจึงได้มีการประกาศให้มีการเลือกตั้งแทนตำแหน่งที่ว่างผลการเลือกตั้งนางดาบส กุดกิจ ได้รับการเลือกตั้งให้เป็นผู้ใหญ่บ้านใหม่คลองเตย หมู่ที่ 14 ตำบลสะแกกราช เมื่อเดือนมิถุนายน 2551 ถึงปัจจุบัน นางम्मหอม สีกุดเวียน และนางอำนวนศรีสะกิง เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายการปกครอง

บ้านใหม่คลองเตยหมู่ที่ 14 มีพื้นที่รวมทั้งหมด 34,137 ไร่โดยมีอาณาเขตติดต่อกับ หมู่บ้านใกล้เคียง

ทิศเหนือ	ติดต่อ	บ้านเก่า
ทิศใต้	ติดต่อ	เขาตะกูตริง อ.วังน้ำเขียว
ทิศตะวันออก	ติดต่อ	โคกสะแกราช
ทิศตะวันตก	ติดต่อ	ต.พลูหลวง

ข้อมูลประชากร

บ้านใหม่คลองเตย หมู่ 14 ตำบลสะแกราช อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา คร่าวเรือนทั้งหมด 227 คร่าวเรือน มีประชากรที่อาศัยอยู่ร่วมกันในชุมชนทั้งหมดรวมชายหญิง 733 คน แบ่งเป็นชาย 381 คน และแบ่งเป็นหญิง 325 คนคนในชุมชนมีการประกอบอาชีพและส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรเป็นอาชีพหลักและอาชีพรองคือการทำสวน ทัศนกรรม และรับจ้างทั่วไป

ตอนที่ 2 ศึกษาสาเหตุที่มีผลต่อการจัดพิธีกรรมไหว้ปู่ตา บ้านใหม่คลองเตย หมู่ 14 ตำบลสะแกราช อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา

จากการศึกษาสาเหตุที่มีผลต่อการจัดพิธีกรรมไหว้ปู่ตา บ้านใหม่คลองเตย หมู่ที่ 14 ตำบลสะแกราช อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา ได้ศึกษาด้านประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนบ้านใหม่คลองเตย ดังนี้

ด้านประเพณีวัฒนธรรมชาวบ้าน บ้านใหม่คลองเตยมีความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ นับถือภูตผี เพราะเชื่อว่าเป็นบรรพบุรุษประจำหมู่บ้าน จึงมีการเลี้ยงศาลปู่ตาเป็นประจำทุกปี ภายในเดือน 6 มีประเพณีการทำบุญขึ้นปีใหม่ประจำหมู่บ้าน ประเพณีสงกรานต์ที่มีการทำบุญและรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ในชุมชน มีการกวาดข้าวทิพย์ในเทศกาลออกพรรษา ที่เป็นงานใหญ่อีกงานประจำหมู่บ้าน และยังมีการทำบุญตักบาตร เนื่องในวันสำคัญต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนา

ผลจากการสัมภาษณ์ จากกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง ทั้งหมด 8 คน โดยมีประเด็นการสัมภาษณ์ต่าง ๆ ในเรื่องของความเชื่อ พิธีกรรม การไหว้ศาลปู่ตา การจัดพิธีกรรมเรื่องของการเตรียมตัว เตรียมวัสดุสิ่งของที่ใช้ในการไหว้ศาลปู่ตา

จากการสัมภาษณ์ ศาลปู่ตาเปรียบเสมือนศาลหลักบ้านประจำหมู่บ้าน เป็นที่เคารพสักการะนับถือของชาวบ้าน ตามความเชื่อที่มีมาแต่โบราณ ซึ่งในปัจจุบันชาวบ้านใหม่คลองเตย ยังไม่ละทิ้งประเพณีความเชื่อนี้ และยังสืบทอดกันมาจนถึงรุ่นปัจจุบัน ที่มาคำว่าปู่ตาที่ชาวบ้านใหม่คลองเตย คำว่า ปู่ หมายถึง ปู่และย่า ที่เป็นพ่อแม่ของพ่อ ส่วนคำว่า ตา หมายถึง ตาและยายที่เป็นพ่อแม่ของแม่ เมื่อบรรพบุรุษสองสายนี้ล่วงลับไปหลายชั่วอายุคน เพราะเมื่อปู่ตามีชีวิตอยู่นั้น ได้สร้างคุณงามความ

ดีไว้กับลูกหลาน และสังคมมากมายหลายประการ เช่น ให้การเลี้ยงดูอบรมสั่งสอนให้เป็นคนดี สะสมสาธารณสมบัติไว้เพื่อลูกหลาน เพื่อแสดงถึงกตัญญูทศเวทิจึงมีการเลี้ยงปู่ตาสืบต่อไปเป็นประเพณี ประเพณีการเลี้ยงปู่ตาคงจะกระทำพร้อมกันทั้งหมู่บ้าน กำหนดเวลาเลี้ยงปู่ตามักจะทำระหว่างเดือน 6 สถานที่เลี้ยงปู่ตาก็คือ "คอนปู่ตา" อันเป็นสถานที่ปู่ตาสงสถิตย์อยู่ ชาวบ้านใหม่คลองเตยเลือกป่าไม้หลังประปาหมู่บ้าน เป็นที่สร้างศาลให้ปู่ตาทออยู่ ภายในหอบู่ตานั้น จะประกอบด้วยรูปปั้นปู่ตา แทนบูชา ข้าทาสชายหญิง รูปปั้นช้าง ม้า วัว ควาย หอก พวงมาลัย ดอกไม้ ธูปเทียน ศาลปู่ตาคงอยู่ใต้ต้นไม้ใหญ่ของชุมชน มีลักษณะเป็นศาลเล็ก ๆ มี 4 เสา หลังคาจั่ว กว้างประมาณ 2 เมตร ยาวประมาณ 3 เมตร พื้นยกสูง ทำจากไม้ คล้ายบ้านมีใต้ถุนของคนสมัยก่อน

รูปที่ 4.1 ลักษณะของศาลปู่ตา

ผู้ที่ดูแลรักษาหอบู่ตารเรียกว่า "ปู่ตา" นอกจากจะมีหน้าที่ดูแลศาลปู่ตาให้เรียบร้อยเป็นประจำอยู่แล้ว ยังมีหน้าที่ เป็นคนกลางในการติดต่อระหว่างปู่ตากับชาวบ้าน เจ้าปู่จึงคล้ายกับทหารคนสนิทของปู่ตา ใครทำอะไรผิดประเพณี ปู่ตาโกรธก็จะบอกผ่านเจ้าปู่ไปยังบุคคลที่กระทำผิด ปู่ตาต้องการให้ชาวบ้านปฏิบัติอย่างไร ก็จะบอกผ่านเจ้าปู่ไป ชาวบ้านจะติดต่อกับปู่ตาโดยตรงไม่ได้ "ดอนปู่ตา" นั้น จะเป็นบริเวณป่าสงวนที่ชาวบ้านเคารพเกรงกลัวมาก ใครจะไปตัดโค่นต้นไม้ ยิ่งสัตว์ในเขตดอนปู่ตาไม่ได้ ท่านจะโกรธเพราะถือว่าล่วงเกินบริวารท่าน ปู่ตาคงบันดาลให้ผู้ที่ล่วงเกินมีอันเป็นไป เช่น เจ็บไข้ได้ป่วย ประกอบการงานไร้ผล ดังนั้น การที่ชาวบ้านเคารพปู่ตา จึงเป็นการอนุรักษ์ป่าและอนุรักษ์สัตว์ ในเขตดอนปู่ตาได้เป็นอย่างดี พิธีเลี้ยงปู่ตา ในระหว่างเดือน 3 และ เดือน 6 เจ้าปู่จะเป็นผู้กำหนดเอาวันใดวันหนึ่ง ในช่วงนี้เป็นวันเลี้ยงปู่ตา เมื่อกำหนดวันได้แล้ว เจ้าปู่ก็จะบอก

ชาวบ้านให้เตรียมอาหารคาวหวานมาเลี้ยงปู่ตา เมื่อจะเริ่มพิธีเลี้ยงปู่ตา เจ้าปู่ก็จะนำเครื่องเช่นวางบนแท่นบูชา เสร็จแล้วเจ้าปู่จะแบ่งอาหารที่ชาวบ้านนำไปเช่นออกเป็นสองส่วน ส่วนหนึ่งให้ลูกหลานเอากลับไปบ้าน อีกส่วนหนึ่งมอบให้ปู่ตา

รูปที่ 4.2 เลี้ยงศาลปู่ตา

ตอนที่ 3 ศึกษากระบวนการของการจัดพิธีกรรมของคนชุมชน บ้านใหม่คลองเตย หมู่ 14 ตำบลสะแกกราช อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา

กระบวนการการจัดพิธีกรรมของคนในชุมชนการที่จะจัดงานได้จะต้องเตรียมตัวในการประชุมชนปรึกษาหารือจากผู้นำชุมชนทั้งหมดเพื่อหาวันในเดือนที่ 6 หาเวลาที่เหมาะสม และมีการปรึกษาคณะกรรมการในหมู่บ้าน ปรึกษาคณะของ ปัจฉัย เพื่อนำมาซื้อของเพื่อจัดพิธีกรรมการเลี้ยงศาลปู่ตา และยังมีงบนำดอกเบี้ยกองทุนหมู่บ้าน 2,000 บาท มาร่วมในงานด้วยซึ่งการเลี้ยงปู่ตามีมานานแล้วรุ่นต่อรุ่นทำกันมาเป็นประจำทุกปี เพราะการเลี้ยงปู่ตาจะส่งผลให้ท่านคอยปกป้องดูแลคนในหมู่บ้าน วันเลี้ยงตาปู่ จะกำหนดหลังจากประเพณีสงกรานต์ไปแล้ว เมื่อกำหนดวันแล้ว ผู้ชายจะมาทำความสะอาดบริเวณศาล เตรียมเครื่องเช่น ได้แก่ ไก่ต้ม เหล้า ขนมต้มแดง ขนมต้มขาว เครื่องแต่งกายสำหรับตาปู่ และโพน 3 - 5 ลูก ในวันประกอบพิธีชาวบ้านชายหญิงจะนั่งล้อมศาลตาปู่ บุคคลสำคัญในพิธีไหว้ตาปู่ คือคนทรง ซึ่งอาจมีจำนวน 2 - 4 คน เมื่อเริ่มพิธีคนตีโพนจะตีโพนเสียงดังกระหึ่ม จนตาปู่มาเข้าทรง บริวารซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุที่ได้รับการเคารพนับถือ จะถามว่าตาปู่ชื่ออะไร เพราะตาปู่มีหลายคน เช่นตาแดงขวัญมัว พญาร่มขาว เฒ่าหลงวัง เป็นต้น เมื่อทราบชื่อแล้ว ตาปู่ที่เข้าคนทรง จะแต่งกายโดยใช้เสื้อผ้าที่เตรียมไว้ แล้วรับเครื่องเช่นด้วยการใช้ตะเกียบคีบมาตม จากนั้นร่ายรำตามเสียงและจังหวะโพน เมื่ออวยชัยให้พรแก่ลูกหลานแล้ว ตาปู่จะออกจากร่างคนทรงคนทรงเปลี่ยนเครื่องแต่งกายแล้วเริ่มทรงตาปู่คนใหม่ ไปจนหมดตาปู่ จึงเสร็จพิธี แต่ถ้าหากว่าชาวบ้านไปบนบานให้ตาปู่ช่วย เช่น วัว ควายหาย ขอให้ตามได้คืน ก็อาจแก้บนด้วยการเช่นไหว้ตาปู่

ด้วยเหล้าไห ไก่ตัว ข้าวปากหม้อ และขนมหวาน ถ้าคนในหมู่บ้านจากบ้านไปทำธุรกิจหลายวัน วันที่กลับมาจะคารวะตาปู่ด้วยการยกมือคารวะ และหักกิ่งไม้สด ๆ หรือหญ้าหนึ่งกำมือ เป็นเครื่องบูชา เพื่อตาปู่จะได้ให้ช้างม้ากิน

รูปที่ 4.3 การเลี้ยงศาลปู่ตา

คณะมนุษยศาสตร์

และสังคมศาสตร์

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาเรื่อง “สาเหตุที่มีผลต่อความเชื่อในพิธีกรรมการไหว้ปู่ตา บ้านใหม่คลองเตย หมู่ 14 ตำบลสะแกกราช อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา” มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสาเหตุที่มีผลต่อการจัดพิธีกรรมไหว้ปู่ตา บ้านใหม่คลองเตย หมู่ 14 ตำบลสะแกกราช อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา และเพื่อศึกษากระบวนการของการจัดพิธีกรรมของคนชุมชน บ้านใหม่คลองเตย หมู่ 14 ตำบลสะแกกราช อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา ใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูล แบบสัมภาษณ์ (interview guide) โดยผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกกลุ่มผู้ใหญ่วัย 60 ปีขึ้นไป จำนวน 8 คน นำข้อมูลที่ได้มาดำเนินการวิเคราะห์ ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ครบถ้วน ตามที่ตั้งไว้ ผู้วิจัยขอเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามความมุ่งหมายของการวิจัย ดังนี้

1. บริบทชุมชน ประวัติความเป็นมา บ้านใหม่คลองเตย หมู่ 14 ตำบลสะแกกราช อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา
2. ศึกษาสาเหตุที่มีผลต่อการจัดพิธีกรรมไหว้ปู่ตา บ้านใหม่คลองเตย หมู่ 14 ตำบลสะแกกราช อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา
3. เพื่อศึกษากระบวนการของการจัดพิธีกรรมของคนชุมชน บ้านใหม่คลองเตย หมู่ 14 ตำบลสะแกกราช อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา

โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือประชาชนชาวบ้าน หรือผู้เฒ่าผู้แก่เท่านั้น ภายในชุมชนบ้านใหม่คลองเตย หมู่ที่ 14 บ้านใหม่คลองเตย ตำบลสะแกกราช อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา โดยการใช้แบบสัมภาษณ์ (interview guide) ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือน มิถุนายน 2563 ถึงเดือน พฤษภาคม 2564 ระยะเวลา 12 เดือน และได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล นำเสนอผลการวิจัย ซึ่งมี 3 ขั้นตอน ได้แก่

- ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับความเชื่อส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม
- ตอนที่ 2 แนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรมการไหว้ปู่ตาบ้านใหม่คลองเตย หมู่ที่ 14 บ้านใหม่คลองเตย ตำบลสะแกกราช อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา
- ตอนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรมการไหว้ปู่ตา บ้านใหม่คลองเตย หมู่ที่ 14 บ้านใหม่คลองเตย ตำบลสะแกกราช อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา

สรุปผลการศึกษา

ผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสาเหตุที่มีผลต่อการจัดพิธีกรรมการไหว้ศาลปู่ตา และกระบวนการของการจัดพิธีกรรม บ้านใหม่คลองเตย หมู่ 14 ตำบลสะแกราช อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา สามารถสรุปผลได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความเชื่อของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่าส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง จำนวน 5 คน และเป็นผู้ชายจำนวน 3 คน ทุกคนมีความเชื่อในเรื่องของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดยจะเข้าร่วมกิจกรรมชุมชนในพิธีกรรมต่างๆ เนื่องจากบ้านใหม่คลองเตยมีความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ นับถือภูตผีเพราะเชื่อว่าเป็นบรรพบุรุษประจำหมู่บ้าน จึงมีการเลี้ยงศาลปู่ตาเป็นประจำทุกปี ภายในเดือน 6 มีประเพณีการทำบุญขึ้นปีใหม่ประจำหมู่บ้าน ประเพณีสงกรานต์ที่มีการทำบุญและรดน้ำคำหัวผู้ใหญ่ในชุมชน มีการกวาดข้าวทิพย์ในเทศกาลออกพรรษา ที่เป็นงานใหญ่อีกงานประจำหมู่บ้าน และยังมีการทำบุญตักบาตร เนื่องในวันสำคัญต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนา

2. ผลการสัมภาษณ์ความเชื่อในพิธีกรรมการไหว้ปู่ตา

บ้านใหม่คลองเตย หมู่ที่ 14 บ้านใหม่คลองเตย ตำบลสะแกราช อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งมี 4 แนวคิด แนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อ แนวคิดเกี่ยวกับพิธีกรรม แนวคิดเกี่ยวกับปู่ตา และแนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมการไหว้บรรพบุรุษ ทางภาคอีสาน ดังนี้

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อ คนในชุมชนมีความเชื่อเป็นเรื่องราวความศรัทธาที่คนในชุมชนมีต่อสิ่งต่าง ๆ ที่เชื่อว่าสิ่งนั้นจะสามารถบันดาลให้ตนมีความสุขหรือความทุกข์ได้ในชีวิต อันเป็นความเชื่อที่คนในชุมชนมีต่อปรากฏการณ์หรือสิ่งทีนอกเหนือธรรมชาติโดยเฉพาะเรื่องผีวิญญูณที่อยู่คู่กับชุมชนมาอย่างยาวนานจนเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตของคนในชุมชนสู่การกำหนดเป็นสิ่งที่สูงสุดที่เคารพนับถือ และสืบทอดกัน

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับพิธีกรรม มีความสัมพันธ์ต่อวิถีชีวิตของชนกลุ่มชาติพันธุ์ ในครั้งนี้จะประกอบด้วยประเด็นการศึกษาความเชื่อของคนในชุมชน ในประเด็นการศึกษาพิธีกรรม การจัดพิธีกรรมต่างตามความเชื่อของคนในชุมชน อาจมีวัตถุประสงค์เพื่อการขอบคุณ การอ้อนวอนต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพื่อให้ความสบายใจ ความสงบในจิตใจ ของคนในชุมชน

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับปู่ตา ศาลปู่ตาเปรียบเสมือนศาลหลักบ้านประจำหมู่บ้านเป็นที่เคารพสักการะนับถือของชาวบ้าน ตามความเชื่อที่มีมาแต่โบราณ ซึ่งในปัจจุบันชาวบ้านใหม่คลองเตย ยังไม่ละทิ้งประเพณีความเชื่อนี้ และยังสืบทอดกันมาจนถึงรุ่นปัจจุบัน ที่มาคำว่าปู่ตา คนในชุมชนเชื่อว่าผีปู่ตา ที่สืบทอดมรดกจากบรรพชนมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน โดยผูกพันกับธรรมชาติ วัฒนธรรมชุมชนอย่างเช่น ได้รับการสั่งสมแนวคิดภูมิปัญญา ปลูกศรัทธา คติ ความเชื่อจนเป็นแบบแผนการดำรงชีวิตที่มีคุณค่า อันแสดงให้เห็นถึงความเฉลียวฉลาดของทรัพยากรบุคคลและ

สังคมพื้นถิ่น คติความเชื่อเรื่อง “ผี” นั้นชาวอีสานเชื่อกันว่า ผีมีอยู่สองกลุ่มใหญ่ กลุ่มหนึ่งเป็นผีประเภทแผ่คุณความดี ช่วยคุ้มครองปกป้องภัยพิบัติทั้งปวงที่จะมากล้ากราย ตลอดจนดูแลรักษาชุมชนให้เกิดสันติสุข ขณะเดียวกันก็อาจบันดาลให้เกิดความเดือดร้อนยุ่งยากได้ หากผู้ใดล่วงละเมิดขาดความเคารพยำเกรง หรือมีพฤติกรรมอันไม่พึงปรารถนาของชุมชน

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมการไหว้บรรพบุรุษ ทางภาคอีสาน เป็นมรดกแห่งสังคมที่มนุษย์ได้สร้างสรรค์ขึ้น และได้รับการถ่ายทอดกันมาจากอดีตสู่ปัจจุบัน เพื่อเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวบ้าน วัฒนธรรมต่าง ๆ จึงสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น เป็นผลผลิตที่แสดงถึงความเจริญงอกงามทั้งด้านวัตถุและที่ไม่ใช่วัตถุ เช่น อุดมการณ์ ค่านิยม ประเพณี ศีลธรรม กฎหมายและศาสนา เป็นต้น

3. ผลการเปรียบเทียบความเชื่อในพิธีกรรมการไหว้ปู่ตา

บ้านใหม่คลองเตย หมู่ที่ 14 บ้านใหม่คลองเตย ตำบลสะแกกราช อำเภอปทุมราชวงศา จังหวัดนครราชสีมา ผลการสัมภาษณ์พบว่า ผู้สูงอายุในชุมชนมีความเชื่อที่คล้ายกันในทุกแนวคิดทั้งในด้านความเชื่อ พิธีกรรม รวมไปถึงการเคารพ ศรัทธาศาลปู่ตา

การอภิปรายผล

จากผลการสรุปถึงสาเหตุที่ผลต่อการจัดพิธีกรรมไหว้ศาลพ่อปู่ บ้านใหม่คลองเตย หมู่ที่ 14 ตำบลสะแกกราช อำเภอปทุมราชวงศา จังหวัดนครราชสีมา ได้ศึกษาด้านประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนบ้านใหม่คลองเตย สามารถนำมาอภิปรายผล ดังนี้

สาเหตุของการจัดพิธีกรรมไหว้ปู่ตา

สาเหตุของพิธีกรรมการไหว้ปู่ตา ของคนในชุมชนนั้น เป็นผลมาจากการเกิดความเชื่อที่ได้รับการปลูกฝังมา หรือความเชื่อต่อปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติ ของคนในชุมชนที่ได้ประสบพบเจอ ทำให้เกิดการศรัทธาต่อปู่ตา เป็นผลให้เกิดพิธีกรรมต่าง ๆ ขึ้นตามความศรัทธาของคนในชุมชน

จากการศึกษาวิจัยพบว่า ความเชื่อเป็นเรื่องราวความศรัทธาที่คนในชุมชนมีต่อสิ่งต่างที่เชื่อว่าสิ่งนั้นจะสามารถบันดาลให้ตนมีความสุขหรือความทุกข์ได้ในชีวิตอันเป็นความเชื่อที่คนในชุมชนมีต่อสิ่งนอกเหนือธรรมชาติโดยเฉพาะเรื่องผีวิญญาณที่อยู่คู่กับชุมชนมาอย่างยาวนานจนเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตของคนในชุมชนสู่การกำหนดเป็นสิ่งที่สูงสุดที่เคารพนับถือ

ปู่ตา ที่เป็นศาลประจำหมู่บ้าน โดยผู้ใหญ่ตาบส กูดกั้ง “ได้เล่าถึงประสบการณ์ของตนที่เคยไปกราบไหว้และขอในสิ่งที่ต้องการ ก็ได้ดังที่ขอ พอได้ในสิ่งที่ขอก็จะมีกรนำหัวหมู ไก่ต้ม เหล้าขาว ผลไม้ไปเลี้ยงที่ปู่ตาเพื่อตอบแทน” ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเสรี แห่งงาที่ศึกษาคติความเชื่อเรื่องผีปู่ตาในวิถีชีวิตชาวอีสานในกรณีศึกษาชุมชนโพรงงาม ตำบลโพรงงาม อำเภอบุณฑริกจังหวัดอุบลราชธานี

โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคติความเชื่อพิธีกรรมเรื่องผีปูดตาของชาวบ้านชุมชนโพนงาม และอิทธิพล ปัจจัยการดำรงอยู่และแนวโน้มคติความเชื่อที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตของชาวบ้านชุมชนโพนงามตำบลโพนงามอำเภอบุณฑริกจังหวัดอุบลราชธานี และพบว่า สถาบันผีปูดตาที่มีความเป็นมาพร้อมกับชุมชนโพนงามโดยชาวบ้านเชื่อว่าผีปูดตาเป็นผีบรรพบุรุษประจำหมู่บ้านที่ดวงวิญญาณยังเป็นห่วงลูกหลานคอยปกป้องคุ้มครองให้ลูกหลานและสัตว์เลี้ยงดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขปลอดภัยจากสิ่งเลวร้ายทั้งปวง เพื่อแสดงความเคารพจึงมีการสร้างศาลปูดตาให้ผีปูดตาได้พักอาศัยบริเวณศาลปูดตาจะเป็นที่ดอนมีลักษณะเป็นป่ามีต้นไม้อุดมสมบูรณ์มีเฒ่าจ้ำเป็นตัวแทนเชื่อมประสานระหว่างผีปูดตากับชาวบ้านมีพิธีกรรมที่แสดงออกถึงความกตัญญูและความเคารพได้แก่พิธีกรรมการเลี้ยงผีปูดตาพิธีกรรม บอนบาน พิธีกรรมการครอบพิธีกรรมการเสี่ยงทาย แลในส่วนอิทธิพลของคติความเชื่อที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตทางด้านสังคมวัฒนธรรม มีการนำคติความเชื่อมาใช้ในการสร้างเครือข่ายทางสังคมอิทธิพลทางด้านเศรษฐกิจ มีการนำคติความเชื่อมาปรับใช้ในการประกอบอาชีพทางด้านเกษตรกรรมและการประกอบธุรกิจ อิทธิพลทางด้านการเมือง การปกครองจากการสร้างเครือข่ายที่มั่นคงส่งผลให้การปกครองในชุมชนเป็นไปด้วยความเรียบร้อยมีการบอนบาน เพื่อให้ได้รับความสำเร็จทางการเมืองและต้องยึดมั่นในคุณธรรมเพราะเพื่อว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์เฝ้าดูแล อิทธิพลทางด้านอนุรักษ์ธรรมชาติ มีการนำคติความเชื่อมากำหนดกฎเกณฑ์ ร่วมกันเพื่อการอนุรักษ์ป่าดอนปูดตาป่าศักดิ์สิทธิ์ของชุมชนไม่มีผู้ใดล่วงละเมิดเพราะเกรงกลัวต่ออำนาจของผีปูดตา นอกจากนี้ปัจจัยการดำรงอยู่ของคติความเชื่อเนื่องจากการสืบทอดระบบความเชื่อและพิธีกรรมโดยครอบครัวและผู้นำชุมชนจนกลายเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิต แนวโน้มคติความเชื่อมีการปรับตัวรับเอาวัฒนธรรมกระแสหลักที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตในยุคโลกาภิวัตน์ ผสมผสานกับคติความเชื่อและพิธีกรรมที่เป็นวัฒนธรรมชุมชนได้อย่างกลมกลืนมีการส่งต่อสู่อนุชนรุ่นหลังแนวโน้ม ความเชื่อเรื่องผีปูดตาจึงยังคงอยู่ในวิถีชีวิตของชุมชนต่อไป(เสรี แทนงา 2554 : บทคัดย่อ) ทั้งยังสอดคล้องกันประเพณีแซนผีปูดตาของชาวบ้านโสน ตำบลโสน อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ มีคุณค่าและอิทธิพลต่อชาวบ้านโสน เชื่อว่าข้าวปลาอาหารจะอุดมสมบูรณ์เป็นที่เคารพสักการ เป็นที่ยึดเหนี่ยวทางใจในการประกอบสัมมาอาชีพ ในการดำเนินชีวิตมีความห่วงหาอาทรพยาบาลและถิ่นฐาน เกิดความเป็นระเบียบ ความสามัคคี ความมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม และรักษาไว้ซึ่งประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงาม (พระอธิการคาง ขนติโก (พรหมชาติ), 2561: บทคัดย่อ) สมพร ธงศรี กล่าวว่าผีปูดตาเป็นผีบรรพบุรุษของตนเปรียบ เสมือนต้นตระกูลของลูกหลานที่ทุกคนต้องให้ ความเคารพนับถือยำเกรง ชาวบ้านทุกคนถือว่า เป็นลูกหลานของผีปูดตาทั้งหมด (สมพร ธงศรี,1986:30-31) การบอนบานผีปูดตาแต่ละครั้งชาวบ้านจะมี การต่อรองอำนาจผีปูดตา กล่าวคือ การบอนบานผีปูดตาแต่ละครั้งเฒ่าจ้ำและชาวบ้านหรือผู้บนจะสร้าง เงื่อนไขกับผีปูดตาเสมอ หมายความว่า ถ้าผีปูดตาล บันดาลในสิ่งที่ตนขอสำเร็จตามปรารถนา ชาวบ้านจึงจะนำสิ่งนั้น ๆ มาถวายแก่ผีปูดตา ขณะเดียวกัน ถ้าผีปูดตาไม่สามารถลดบันดาลในสิ่งที่ผู้ขอหรือ ผู้บนปรารถนาผู้บนจะไม่นำสิ่งนั้น

มาถวายแก่ปู่ตา ดังนั้นเมื่อชาวบ้านที่สมหวังต่อสิ่งที่ปรารถนา จึงต้องจัดพิธีกรรมเช่นไหว้ต่อศาลปู่ตา เป็นต้นมา

กระบวนการจัดพิธีกรรมไหว้ปู่ตา

จากผลการวิจัยพบว่า ชุมชนบ้านใหม่คลองเตย หมู่ 14 ตำบลสะแกกราช อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา มีกระบวนการจัดพิธีกรรมไหว้ปู่ตา มีขั้นตอนในการจัดพิธีกรรม “นายเบ ก้อน กิ่ง” กล่าวว่าการจัดพิธีกรรมจะจัดขึ้นในเดือนที่ 6 ผู้นำชุมชนจะประชุมหารือ เพื่อหาเวลาที่เหมาะสม และมีการรับบริจาคเงินสมทบภายในหมู่บ้าน บริจาคสิ่งของ ปัจจัยเพื่อนำมาซื้อของเพื่อจัดพิธีกรรมการปู่ตาและยังมีการนำดอกเบ็ยกองทุนหมู่บ้าน 2,000 บาทมาร่วมในงานด้วย เมื่อกำหนดวันแล้ว คนในชุมชนจะช่วยกันทำความสะอาดบริเวณศาล เตรียมเครื่องเซ่น ได้แก่ ไก่ต้ม เหล้า ขนมต้มแดง ขนมต้มขาว เครื่องแต่งกายสำหรับพ่อปู่ และโพน 3-5 ลูก ในวันประกอบพิธีชาวบ้านจะนั่งล้อมปู่ตา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอาหมัด อัลซารีย์ มูเก็ม ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ประเพณีพิธีกรรม ความเชื่อที่มีความสัมพันธ์ต่อวิถีชีวิต ของชมกลุ่มชาติพันธุ์เขมรบนพื้นที่บ้านจารย์ อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ โดยศึกษาประเพณีพิธีกรรมความเชื่อที่มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชนภายใต้บริบทความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เขมร โดยมีการศึกษาประเพณี เช่นปู่ตาประเพณีของการสร้างขวัญและกำลังใจให้กับชาวบ้านที่เป็นเกษตรกร ผู้ปลูกข้าวเป็นการบอกกล่าวว่าได้ช่วงผลัดเปลี่ยนของฤดูเป็นสัญลักษณ์ของการเริ่มต้นครั้งใหม่ ของอาชีพการทำนา สู่การเตรียมความพร้อม ในการทำนาของพื้นที่อีกครั้ง (อาหมัด อัลซารีย์ มูเก็ม, 2559 : บทคัดย่อ) นอกจากนี้งานวิจัยของกันธิดา เผือกเจริญ ที่ได้กล่าวถึงการศาลเจ้าปู่หรือศาลปู่ตาว่า ชาวจีนและชาวไทยนิยมใช้เครื่องเซ่นไหว้ หมูเหล่า เป็ด ไก่ บุหรี่และของหวานต่าง ๆ เป็นการผสมผสานประเพณีให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนและการอยู่ร่วมกัน มีที่พึ่งทางใจในสิ่งเดียวกัน สร้างความรัก สามัคคีในชุมชน ภายใต้กฎเกณฑ์แห่งความศรัทธาเป็นแนวทาง(กันธิดา เผือกเจริญ, 2560:1-6)

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าสาเหตุของพิธีการไหว้ปู่ตา และกระบวนการจัดพิธีกรรมนั้น เกิดขึ้นจากความเชื่อ ความศรัทธาต่อศาลปู่ตา จากการทำชาวบ้านในชุมชนได้รับความช่วยเหลือจากปู่ตาในเรื่องหนึ่งๆ แม้ว่าจะเป็นสิ่งที่ไม่สามารถอธิบายเป็นหลักฐาน หรือพิสูจน์ได้ทางวิทยาศาสตร์ แต่ด้วยความเชื่อในศักดิ์สิทธิ์ จึงเป็นเหตุจูงใจในการศรัทธา ที่สืบทอดกันต่อ ๆ มา ด้วยการทำพิธีกรรมเช่นไหว้ศาลปู่ตา ด้วยอาหาร สิ่งของ หรือการแสดงต่าง ๆ ต่อศาลปู่ตา ทั้งนี้รูปแบบการเซ่นไหว้ศาลปู่ตาของแต่ละพื้นที่นั้นจึงเหมือนกันหรือคล้ายคลึงกันเป็นส่วนใหญ่

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษา “สาเหตุที่มีผลต่อความเชื่อในพิธีกรรมการไหว้ปู่ตา บ้านใหม่คลองเตย หมู่ 14 ตำบลสะแกกราช อำเภอปทุมราชวงศา จังหวัดนครราชสีมา” ผู้ทำศึกษามีข้อเสนอแนะบางประการสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ตลอดจนข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป ถึงแนวทางวัฒนธรรมของชุมชนในพื้นที่ศึกษานี้ต่อไป ผู้ทำศึกษามีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะต่อชุมชน

1.1 พบว่าข้อมูลด้านประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อที่เป็นข้อมูลรายละเอียดนั้นไม่ได้จับบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร หรือมีการบันทึกไว้ในรูปแบบอื่น ๆ ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะอยู่กับตัวบุคคลที่มีความรู้ความชำนาญ อาทิ ปราชญ์ชาวบ้าน หรือผู้เฒ่าผู้แก่เท่านั้น จึงมีแนวโน้มที่จะเสี่ยงต่อการสูญหายไปพร้อมกับตัวบุคคลและกาลเวลา หากไม่ได้มีการจัดทำเป็นฐานข้อมูลด้านประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อของท้องถิ่นเอาไว้ เนื่องด้วยวัฒนธรรมมีความสำคัญกับคนในชุมชนเป็นอย่างมาก จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ควรมีการบันทึกเก็บเอาไว้เป็นหลักฐานทางวัฒนธรรม เพื่อให้คนรุ่นหลังได้ทำการศึกษา และต่อยอดได้ในอนาคต

1.2 ชุมชนควรมีการสืบทอดทางวัฒนธรรมให้มากกว่านี้ โดยเฉพาะผู้ที่ทำหน้าที่เป็นผู้นำชาวบ้านในการประกอบพิธีกรรม ให้แก่ผู้ที่มีความสนใจ หรือผู้ที่มีประสบการณ์จากการได้เข้ามามีส่วนร่วม และคลุกคลีในแต่ละตัวพิธีกรรม ความเชื่อที่ชุมชนถือปฏิบัติ ให้ได้ทำการศึกษา เรียนรู้ และลงมือปฏิบัติ โดยได้รับการถ่ายทอดจากปราชญ์ชาวบ้านคนสำคัญด้านพิธีกรรม ทั้งนี้หากไม่มีผู้ใดทำการสืบทอดปฏิบัติในส่วนของการประกอบพิธีกรรมของชุมชนแล้ว อาจส่งผลให้พิธีกรรม ความเชื่อสูญหายไปพร้อมกับตัวบุคคลได้ในวันข้างหน้า และเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดประเพณี พิธีกรรม ความเชื่ออันมีคุณค่าของชุมชนต้องหยุดชะงักลง หรือสูญหายไป

1.3 คนในชุมชนควรมีสื่อที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้วัฒนธรรมของตนเองให้มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะเด็กเยาวชนคนรุ่นใหม่ในฐานะที่เป็นลูกหลานของชุมชน ให้ได้เรียนรู้ตัวตนความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ของตน รู้ในท้องถิ่นบ้านเกิด รู้ว่าตนมีรากเหง้าของตนเอง พยายามให้เด็กเยาวชนตลอดจนคนในชุมชนเองให้ได้เห็นความสำคัญของวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อที่มีความสัมพันธ์ และมีผลต่อชีวิตของคนในชุมชนอย่างแยกออกจากกันไม่ได้ โดยสอดแทรกเข้าไปในวิถีชีวิตประจำวัน ในรูปแบบที่น่าสนใจ มีช่องทางการถ่ายทอดให้ความรู้ ปลูกฝังค่านิยม ความคิด ความเชื่อ พยายามสนับสนุนให้วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อเป็นภาคภูมิใจในท้องถิ่นบ้านเกิดและความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ของตน

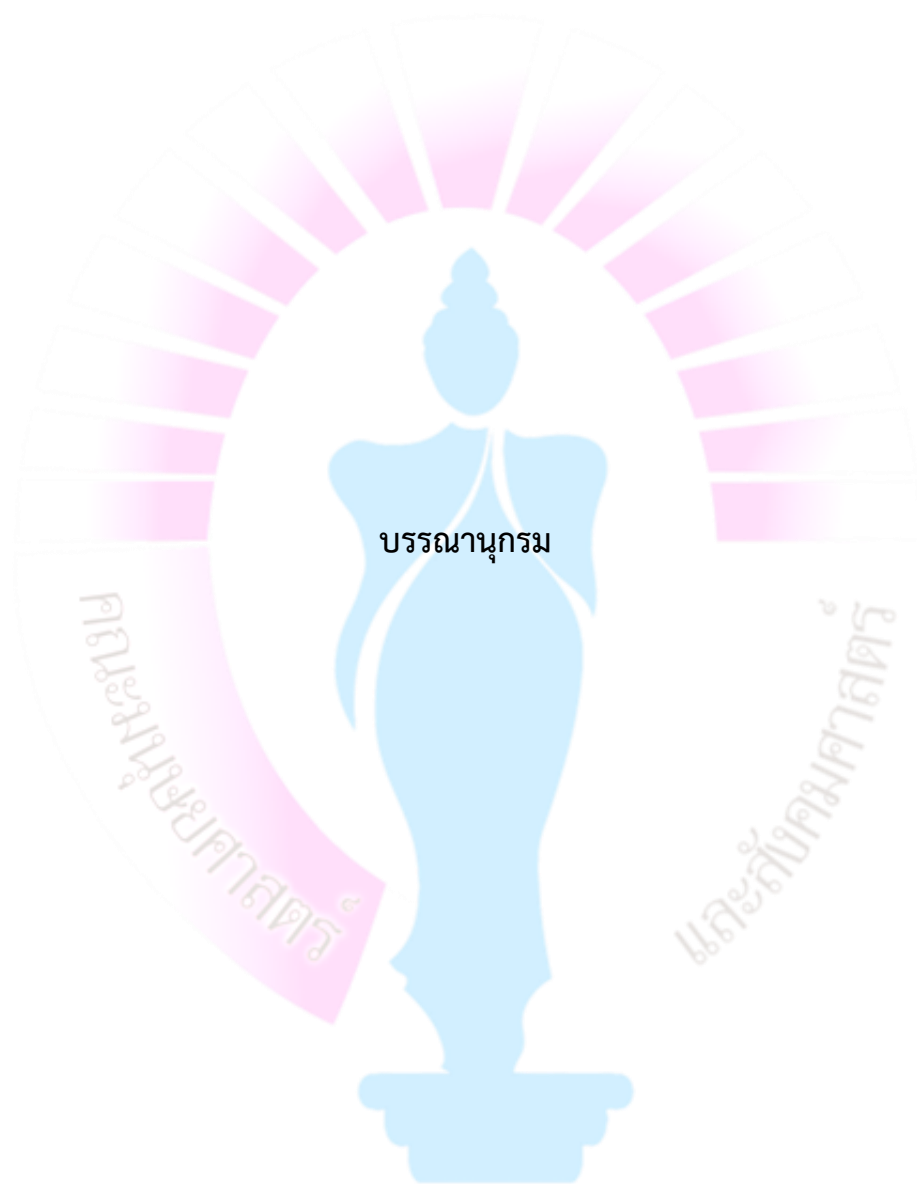
1.4 ให้เด็กเยาวชนเกิดความภาคภูมิใจ และมีความรู้สึว่าตนก็เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนในการทำหน้าที่สืบสาน อนุรักษ์ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อต่างๆของชุมชนให้ดำรงไว้ปลูกจิตสำนึก

ให้เด็กเยาวชนในท้องถิ่น เกิดความตระหนักและเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ สืบสานวัฒนธรรมอันมีคุณค่า ผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมทางประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อที่ชุมชนถือจัดขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

จากการศึกษาประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อที่มีความสัมพันธ์ต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน ภายใต้บริบท กรณีศึกษาพื้นที่บ้านใหม่คลองเตย หมู่ 14 ตำบลสะแกกราช อำเภอปทุมราชวงศา จังหวัดนครราชสีมา พบว่าชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพอยู่ตลอดเวลา แต่วัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อของชุมชนในบริบทความเป็นชุมชนของพื้นที่ก็ยังคงดำรงอยู่แม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลง ปรับเปลี่ยน หรือลดทอดขั้นตอนการปฏิบัติในรายละเอียดลงมาบ้างแต่ก็คงไว้ซึ่งความสำคัญในรูปแบบดั้งเดิมอยู่

ด้วยลักษณะแห่งการเปลี่ยนแปลงสภาพทางสังคมของชุมชน ตลอดจนการเข้ามาของกระแสสังคมภายนอก ทำให้คนในชุมชนมีการปรับตัว ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความคิด ความเชื่อ ตลอดจนการปฏิบัติอันเกี่ยวข้องกับประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ จึงควรมีการศึกษาวิจัยด้านปัจจัยที่ทำให้ประเพณี พิธีกรรม พิธีกรรม ความเชื่อเหล่านี้ยังคงดำรงอยู่ และปัจจัยที่ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงไป ตลอดจนทำการศึกษาถึงบทบาท และความสำคัญของตัวประเพณี พิธีกรรม พิธีกรรม ความเชื่อที่มีความสัมพันธ์ต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน เพื่อค้นหาถึงคุณค่าและความเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน แม้ว่าสภาพทางสังคมของชุมชนจะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยกาลเวลาก็ตามแต่ชุมชนยังคงสภาพความเป็นกลุ่มชาติของตนดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง ซึ่งเป็นประเด็นที่น่าสนใจต่อการทำการศึกษาวิจัยเป็นอย่างยิ่ง

บรรณานุกรม

คณมนุชยศาสตร์

และสัททศาสตร์

บรรณานุกรม

- คนคีตา พรหมสุวรรณ (2551). ศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับการเกิดและการตายของ
ของชาวบ้านอำเภอนาหม่อม จังหวัดสงขลา. วิทยานิพนธ์. มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- จตุพร ไชยทองศรี (2544). การศึกษาเปรียบเทียบความเชื่อผู้ปู่ตาภาคอีสานและความเชื่อผีตา
ยายภาคใต้. วิทยานิพนธ์: มหาวิทยาลัยรามคำแหง. กรุงเทพฯ
- จิราภรณ์ ภัทราภาณุภัทร (2528). สถานภาพการศึกษาเรื่องคติความเชื่อของไทย, โครงการ
ไทยศึกษา ฝ่ายวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2537). วัฒนธรรมกับศัพทภาพชุมชน รายงานการวิจัยศัพทภาพชุมชน
หมู่บ้านไทย. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ: กรุงเทพฯ
- दनัย ไชยโยธา. (2538). ลัทธิ ศาสนา และระบบความเชื่อกับประเพณีนิยมในท้องถิ่น. โรงพิมพ์ โอ.
เอส. พรินต์ติ้งเฮาส์. กรุงเทพฯ.
- เทพ สงวนกิตติพันธุ์ (2545). ทักษะชีวิต = Life skills: เพื่อความสุขและความสำเร็จของชีวิต. โรง
พิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย : กรุงเทพฯ.
- ธวัช ปุณโณทก. (2533). ความเชื่อพื้นบ้านอันสัมพันธ์กับวิถีชีวิตในสังคมอีสานในวัฒนธรรม
พื้นบ้าน : คติความเชื่อ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ
- ธวัชชัย ธาตุดี สมเกียรติ วัฒนาพงษากุล และปรีญา หิรัญประดิษฐ์. (2555). ประเพณีการบวง สรวง
เลี้ยง จำปู่ ศรีสุทโธ บ้านโนนเมือง ตำบลบ้านม่วงอำเภอบ้านดุง จังหวัด อุดรธานี การประชุม
เสนผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2: (1-7)
- นพนธ์ สัมมาและคณะ (2534) พิธีกรรมกับการสื่อสารทางสังคม. เชียงใหม่ : คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2543) พุทธศาสนาในความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย, : สำนักพิมพ์มูลนิธิ
โกมลคีมทอง : กรุงเทพมหานคร : 42.

นิธิ เอียวศรีวงศ์ และศรีศักร วัลลิโภดม. (2551). ประวัติศาสตร์แห่งชาติ “ซ่อม” ฉบับเก่า “สร้าง
ฉบับใหม่”. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

บุญยงค์ เกศเทศ (2535). สถาบันป่าดอนปู่ตาและบทบาทพฤติกรรมของเผ่าจ๋ำในชุมชนอีสาน.
วิทยานิพนธ์. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

บุญสม ยอดมาลี. (2545). ทฤษฎีพลวัตรและกระบวนการทัศน์ทางวัฒนธรรม. มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม,

ปานตา ศรีคง (2560). พิธีกรรม และความเชื่อดนตรีกาหลอ ครูสมพงษ์ บุญมาเกิด. สารอาศรม
วัฒนธรรมวลัยลักษณ์ :1-20

ปรารธนา สุดสาย (2553). การส่งเสริมและอนุรักษ์พิธีกรรมและความเชื่อเกี่ยวกับพ่อตาขุนของ
เทศบาลตำบลบ้านตาขุน ตำบลเขาวง อำเภอบ้านตาขุน จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วิทยาลัย
การปกครองท้องถิ่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

พรรณิดา ชันธพัทธ์ (2558). การปรับเปลี่ยนวิถีทางประเพณีพิธีกรรม ความเชื่อ และอัตลักษณ์
ของชาวไทยใหญ่ในจังหวัดเชียงใหม่. วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์:
มหาวิทยาลัยบูรพา.

พระมหาเดช มีภาพ (2556) พิธีกรรมและความเชื่อของชาวกูย ตำบลตาโกน อำเภอเมืองจันทร์
จังหวัดศรีสะเกษ. วิทยานิพนธ์. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. นนทบุรี.

ภัทรพร สิริกาญจน. (2557). พระพุทธศาสนาในประเทศไทย : เอกภาพในความหลากหลาย.
กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

มงกุฎ แก่นเดียว (2542). สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน ภาค2, จัดพิมพ์เนื่องในพระราชพิธี
มหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 5(5): 435

มณี พยอมยงค์ (2528). พิธีกรรมความเชื่อเกี่ยวกับการเกิดและการตายของชาวบ้านไทย ใน
อำเภอสายบุรีและอำเภอปะนาเระ จังหวัดปัตตานี: คติความเชื่อ. จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.กรุงเทพฯ

มหาเดช มีภาพ (2556). พิธีกรรมและความเชื่อของชาวกูย ตำบลตาโกน อำเภอเมืองจันทร์
จังหวัดศรีสะเกษ. วิทยานิพนธ์ สาขาวิชาศิลปศาสตร์: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ราชบัณฑิตยสถาน (2546). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. นานมีบุ๊คส์
พับลิเคชั่น, กรุงเทพฯ, 216

ลัญจกร นิลกาญจน์ (2561). วัฒนธรรมความเชื่อ กกับการจัดการศรัทธาของชุมชน วารสารนาค
บุตรปริทรรศน์. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.10(2)

วิทย์ พิณคันเงิน. (2515). ความเป็นมาของมนุษยชาติ. โรงพิมพ์รุ่งโรจน์การพิมพ์.กรุงเทพฯ.

ไว ชีรัมย์, พระครูปริยัติปัญญาโสภณ และชยาภรณ์ สุขประเสริฐ.(2563). วัฒนธรรมองค์กรที่
เสริมสร้างการจัดการที่ดีของระบบบริหารราชการไทย. วารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์ .
5(2): 176-191

ศรีศักร วัลลิโภดม. (2527). การถือผีในเมืองไทย. ศิลปวัฒนธรรม, 5(4), 7-17

สัญญา สัญญาวิวัฒน์, ปหาณี ฐิติวัฒนา. (2526). วารสารวิทยาศาสตร์ สาขา
สังคมศาสตร์. 5 (1):14 - 24.

สาธนี ภูสนาม (2549). ความเชื่อและพิธีกรรมของชุมชนต่อศาลหลักเมืองจังหวัดขอนแก่น.
วิทยานิพนธ์ ศูนย์วิทยบริการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

สด แดงเอียด, (2552). กรมศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม พิธีกรรมและประเพณี, โรงพิมพ์
ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด. กรุงเทพฯ:19-44

สมหมาย ชินเอก (2539). ฝึปะกำ : คติความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษของชาวไทย-กวย(สวย)เลี้ยงช้าง
จังหวัดสุรินทร์. วิทยานิพนธ์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุภาพร ลาธูลี, อิทธิวัตร ศรีสมบัติ และชาติรี เกษโพหนอง (2536). การศึกษาประเพณีแซนโถ
นตาของบ้านทวารโพร อำเภอลอมพระ จังหวัดสุรินทร์. วารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์
(2536) : 1-13)

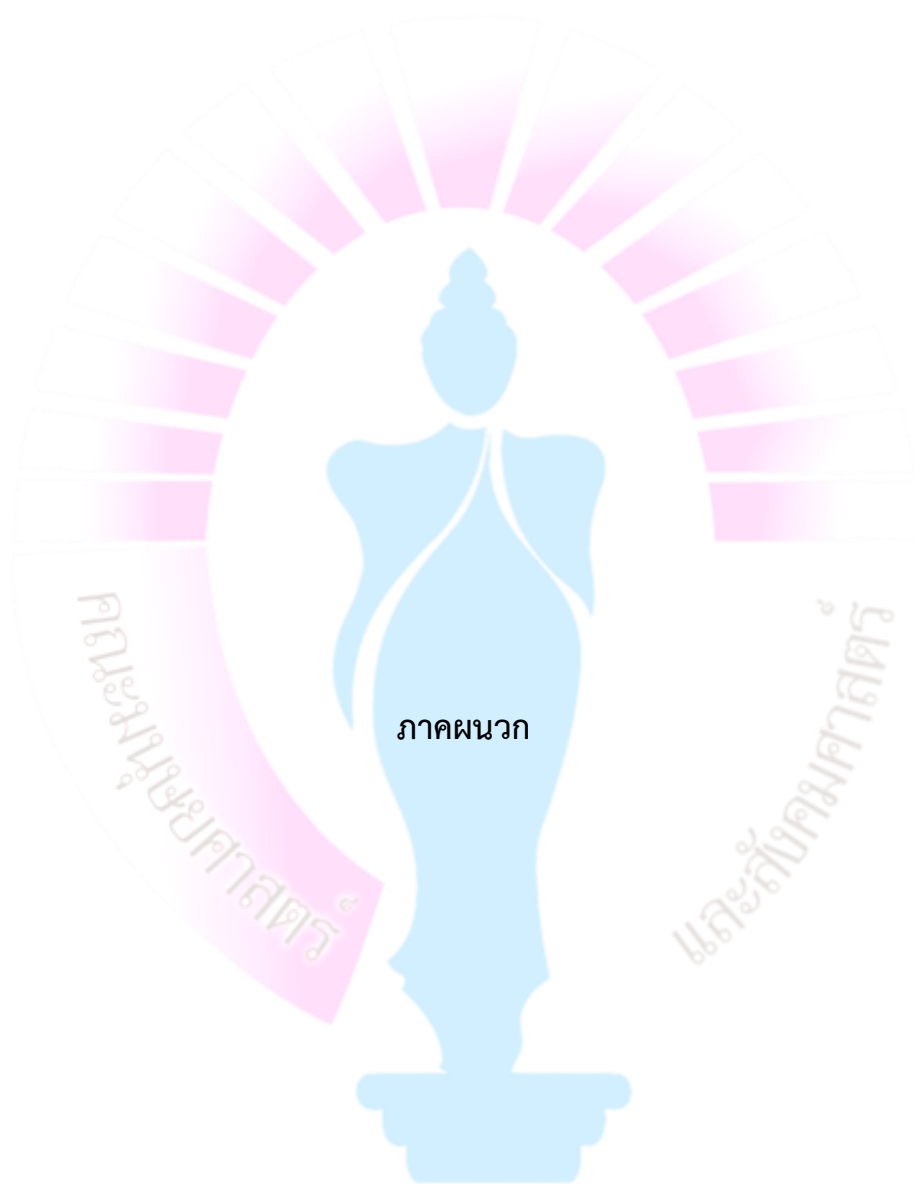
สุพิศวง ธรรมพันทา. (2532). พื้นฐานวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ: ดีดีบุคส์ไตร์

สุวรรณ สุวรรณเวโซ (2546). พื้นฐานความเชื่อของคนไทย, พิมพ์ครั้งแรก, กรุงเทพมหานคร:
บริษัทสำนักพิมพ์บรรณกิจ 1991 จำกัด : 174-177

อภิชาติ จันท์แดง (2546). ความเชื่อ พิธีกรรม : กระบวนการเรียนรู้เพื่อศักยภาพการ ฟื้นตนเอง
ของชุมชนชนบท ศึกษาเฉพาะกรณี ชุมชนบ้านยางหลวง ตำบลท่ายา อำเภอ แม่แจ่ม จังหวัด
เชียงใหม่ วิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ

อรรถรัตน์ ฆะสันต์ (2553). คติความเชื่อและภูมิปัญญาซึ่งสัมพันธ์กับการตั้งถิ่นฐาน ผังหมู่บ้าน
และบ้านเรือนของชุมชนชาติพันธุ์ลัวะในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์. มหาวิทยาลัย
ศิลปากร. กรุงเทพฯ

Gosaet, S., (2010). Living traditions. The works of Thai cultures 5th edition. Bangkok.

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์และเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

รายชื่อผู้ให้ข้อมูล

เรื่อง สาเหตุที่ผลต่อความเชื่อในพิธีกรรมการไหว้ปู่ตา หมู่ 14 บ้านใหม่คลองเตย ตำบลสะแก
ราช อำเภอบึงสามพัน จังหวัดนครราชสีมา

ผู้ใหญ่ ดาบส กุดกึ่ง ผู้ให้สัมภาษณ์ , นางสาวเสาวลักษณ์ ปิพิมาย ผู้สัมภาษณ์ สถานที่บ้าน
ใหม่คลองเตย หมู่14 ตำบลสะแกราช อำเภอบึงสามพัน จังหวัดนครราชสีมา วันที่ให้สัมภาษณ์ วันที่
31 กรกฎาคม 2563

นายเบ ก้อนกึ่ง ผู้ให้สัมภาษณ์ , นางสาวสิริยากร ชวดกลาง ผู้สัมภาษณ์ สถานที่บ้านใหม่
คลองเตย หมู่14 ตำบลสะแกราช อำเภอบึงสามพัน จังหวัดนครราชสีมา วันที่ให้สัมภาษณ์ วันที่ 31
กรกฎาคม 2563

นายสนิท เดชสูงเนิน ผู้ให้สัมภาษณ์ , นางสาวณัฐกานต์ ชาวสวน ผู้สัมภาษณ์ สถานที่บ้าน
ใหม่คลองเตย หมู่14 ตำบลสะแกราช อำเภอบึงสามพัน จังหวัดนครราชสีมา วันที่ให้สัมภาษณ์ วันที่
31 กรกฎาคม 2563

นางจินดา สารระนา ผู้ให้สัมภาษณ์ , นายปริญญา เคียรกระโทก ผู้สัมภาษณ์ สถานที่บ้าน
ใหม่คลองเตย หมู่14 ตำบลสะแกราช อำเภอบึงสามพัน จังหวัดนครราชสีมา วันที่ให้สัมภาษณ์ วันที่
31 กรกฎาคม 2563

นางวาลีณี เกตกึ่ง ผู้ให้สัมภาษณ์ , นายกัญวิษณุ ดีใหม่ ผู้สัมภาษณ์ สถานที่บ้านใหม่คลองเตย
หมู่14 ตำบลสะแกราช อำเภอบึงสามพัน จังหวัดนครราชสีมา วันที่ให้สัมภาษณ์ วันที่ 31 กรกฎาคม
2563

นางบุภา พ่อคำจำ ผู้ให้สัมภาษณ์ , นางสาวเสาวลักษณ์ ปิพิมาย ผู้สัมภาษณ์ สถานที่บ้าน
ใหม่คลองเตย หมู่14 ตำบลสะแกราช อำเภอบึงสามพัน จังหวัดนครราชสีมา วันที่ให้สัมภาษณ์ วันที่
31 กรกฎาคม 2563

นายสันทนต์ สีกุดเวียน ผู้ให้สัมภาษณ์ , นายปริญญา เคียรกระโทก ผู้สัมภาษณ์ สถานที่บ้าน
ใหม่คลองเตย หมู่14 ตำบลสะแกราช อำเภอบึงสามพัน จังหวัดนครราชสีมา วันที่ให้สัมภาษณ์ วันที่
31 กรกฎาคม 2563

นางเรียน ผู้ให้สัมภาษณ์ , นางสาวสิริยากร ชวดกลาง ผู้สัมภาษณ์ สถานที่บ้านใหม่คลองเตย
หมู่14 ตำบลสะแกราช อำเภอบึงสามพัน จังหวัดนครราชสีมา วันที่ให้สัมภาษณ์ วันที่ 31 กรกฎาคม
2563

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง การศึกษาพิธีกรรมและความเชื่อเกี่ยวกับการไหว้พ่อปู่บ้านใหม่คลองเตย
หมู่ที่14 บ้านใหม่คลองเตย ตำบลสะแกกราช อำเภอปงชัย จังหวัดนครราชสีมา

ชื่อผู้วิจัย นางสาวเสาวลักษณ์ บีพิมาย และคณะผู้วิจัย

อาจารย์ที่ปรึกษาผศ.ดร.กนกพร ฉิมพลี

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ .....

วันเดือนปีที่ให้สัมภาษณ์.....

เริ่มการให้สัมภาษณ์เวลา.....น. จบการให้สัมภาษณ์เวลา.....น.

ประเด็นคำถาม

1. แนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อ

1.1 ท่านคิดว่า ตัวท่านเองมีความศรัทธาต่อความเชื่อมากน้อยเพียงใด

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

1.2 ในปัจจุบัน ท่านคิดว่าความเชื่อยังมีผลต่อจิตใจของผู้คนหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. แนวคิดเกี่ยวกับพิธีกรรม

1.3 ท่านคิดว่าการจัดพิธีกรรม เป็นการส่งเสริมความสามัคคี ความกลมเกลียวเป็นอันหนึ่งอันเดียวของคนในชุมชน มากน้อยเพียงใด

.....

.....

.....

.....

.....

.....

1.4 การจัดพิธีกรรมเป็นโอกาสที่จะได้ทำบุญทำทานร่วมกันของคนในชุมชน ท่านคิดว่าการจัด พิธีกรรม จะช่วยส่งผลดีต่อคนในชุมชนมากน้อยเพียงใด

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2.3 การจะจัดพิธีกรรมการไหว้ปู่ตา คนในชุมชนจะต้องช่วยกันเตรียมตัวในเรื่องอะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. แนวคิดเกี่ยวกับปุ่ตา

3.1 ท่านคิดว่า การเลี้ยงปุ่ตาของชุมชน เป็นการอนุรักษ์ สืบสาน และเผยแพร่ ประเพณีของชุมชนรุ่นสู่รุ่น ท่านคิดว่าเป็นผลดีมกน้อยเพียงใด

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3.2 ท่านคิดว่าศาลปุ่ตา มีความสำคัญต่อชุมชนอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมการไหว้บรรพบุรุษ ทางภาคอีสาน

4.1 หัวใจสำคัญของการไหว้บรรพบุรุษ คือสิ่งที่เชื่อมโยงจิตใจของผู้คนอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4.2 ชุมชนมีวิธีการไหว้บรรพบุรุษอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

ประมวลภาพถ่ายการลงพื้นที่

ก่อนลงพื้นที่บ้านใหม่คลองเตย ตำบลสะแกกราช อำเภอปทุมราชวงศา จังหวัดนครราชสีมา

ศาลปู่ตา บ้านใหม่คลองเตย ตำบลสะแกกราช อำเภอปทุมราชวงศา จังหวัดนครราชสีมา

เดินสำรวจที่ตั้งปูตา บ้านใหม่คลองเตย

สอบถามชาวบ้านเรื่องการจัดพิธีกรรมการไหว้พ่อปู่บ้านใหม่คลองเตย

สอบถามเรื่องราวเกี่ยวกับปูตจากผู้ใหญ่บ้านใหม่คลองเตย

ศึกษาประวัติของหมู่บ้านบ้านใหม่คลองเตย

ประวัติผู้ทำวิจัย

คณะมนุษยศาสตร์

และศึกษาศาสตร์

ประวัติย่อผู้ทำวิจัย

ชื่อ	นางสาวเสาวลักษณ์ บีพิมาย
วันเดือนปีเกิด	29 มกราคม 2543
สถานที่เกิด	นครราชสีมา
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	99 หมู่ 7 บ้านเปลาะเปลอ ตำบลดอนชมพู อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา 30160
ตำแหน่ง	นักศึกษา
อีเมล	fahsaowbeephaia@gmail.com
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2560 มัธยมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนศรีสุขวิทยา ตำบลดอนชมพู อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา พ.ศ. 2561 สาขาการพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ตำบลในเมือง อำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา

คณะมนุษยศาสตร์

และสังคมศาสตร์

ชื่อ นางสาวณัฐกานต์ ชาวสวน
วันเดือนปีเกิด 2 สิงหาคม 2542
สถานที่เกิด กรุงเทพมหานคร ฯลฯ
สถานที่อยู่ปัจจุบัน 190/2 หมู่ 12 ตำบลลาดบัวขาว อำเภอสี่คิ้ว จังหวัดนครราชสีมา 30340
ตำแหน่ง นักศึกษา
อีเมล chaosuannattakan@gmail.com
ประวัติการศึกษา พ.ศ.2560 มัธยมศึกษาปีที่6 จากโรงเรียนอัสสัมชัญนครราชสีมา ตำบลในเมือง อำเภอนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา
พ.ศ.2561 สาขาการพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ตำบลในเมือง อำเภอนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา

คณะมนุษยศาสตร์

และสังคมศาสตร์

ชื่อ นางสาวสิริยากร ชวดกลาง
วันเดือนปีเกิด 11 ตุลาคม 2542
สถานที่เกิด ปราจีนบุรี
สถานที่อยู่ปัจจุบัน 85 หมู่ 8 บ้านทุ่งมน ตำบลโตนด อำเภอโนนสูง
จังหวัดนครราชสีมา 30160
ตำแหน่ง นักศึกษา
อีเมล siriya11jen@gmail.com
ประวัติการศึกษา พ.ศ. 2560 มัธยมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนมหิศราธิปดี ตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา
พ.ศ.2561 สาขาการพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ตำบลในเมือง อำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา

คณะมนุษยศาสตร์

และสังคมศาสตร์

ชื่อ นายปริญญา เคียรกระโทก
วันเดือนปีเกิด 19 ตุลาคม 2541
สถานที่เกิด นครราชสีมา
สถานที่อยู่ปัจจุบัน 10/6 บ้านนุตาโฮ ตำบลบ้านใหม่ อำเภอครบุรี จังหวัด
นครราชสีมา 30250
ตำแหน่ง นักศึกษา
อีเมล javip8927@gmail.com
ประวัติการศึกษา พ.ศ. 2559 มัธยมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนบ้านใหม่พิทยาคม
ตำบลบ้านใหม่ อำเภอครบุรี จังหวัดนครราชสีมา
พ.ศ. 2561 สาขาการพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ตำบลในเมือง
อำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา

คณะมนุษยศาสตร์

และสังคมศาสตร์

ชื่อ นายกัณฏิวิชัย ดีใหม่
วันเดือนปีเกิด 5 ตุลาคม 2542
สถานที่เกิด นครราชสีมา
สถานที่อยู่ปัจจุบัน 710 หมู่ 5 ซอยมะลิซ้อน ตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมืองนครราชสีมา
จังหวัดนครราชสีมา 30000
ตำแหน่ง นักศึกษา
อีเมล Kantawit1997@gmail.com
ประวัติการศึกษา พ.ศ. 2560 มัธยมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนอุบลรัตนราชกัญญา
ราชวิทยาลัย ตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัด
นครราชสีมา
พ.ศ. 2561 สาขาการพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ตำบลในเมือง
อำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา

คณะมนุษยศาสตร์

และสังคมศาสตร์

รายงานการเงินทุนอุดหนุนการวิจัยนักศึกษา ปีงบประมาณ 2563

ชื่อหัวหน้าโครงการ.....นางสาวเสวลักษณ์...ปีพีมาย.....สาขา.....การพัฒนาสังคม.....

ชื่อโครงการ.....การศึกษาพิธีกรรมและความเชื่อเกี่ยวกับการไหว้ปู่ตา หมู่ที่ 14.....
ตำบลสะแกราช อำเภอบึงระจักษ์ จังหวัดนครราชสีมา.....

ระหว่างเดือน.....มิถุนายน พ.ศ. 2563.....ถึง.....กรกฎาคม พ.ศ. 2564.....

ที่	รายการ	จำนวนเงิน	
		บาท	สตางค์
1	วันที่ 22 มิถุนายน 2563 ค่าใช้จ่าย ค่าเหมารถ เหมารวม สํารวจพื้นที่วิจัย ครั้งที่ 1 จากมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ถึง บ้านใหม่คลองเตย หมู่ที่ 14 ตำบลสะแกราช อำเภอบึงระจักษ์ จังหวัดนครราชสีมา	1,000	
2	วันที่ 30 กรกฎาคม 63 ค่าวัสดุ-อุปกรณ์ 1. ปากกาลูกกลิ้ง Java จำนวน 5 ด้าม 2. สมุดบันทึก 4 จำนวน เล่ม 3. กระดาษ A4 จำนวน 1 ลัง 4. หมึกปริ้นเตอร์ Brother 1 ชุด	100 80 560 800	
3	วันที่ 31 กรกฎาคม 63 ค่าใช้จ่าย ค่ารถ เหมารวม ลงพื้นที่เก็บข้อมูล ครั้งที่ 1 จากมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ถึง บ้านใหม่คลองเตย หมู่ที่ 14 ตำบลสะแกราช อำเภอบึงระจักษ์ จังหวัดนครราชสีมา	1,000	

4	วันที่ 4 กันยายน 63 ค่าใช้จ่าย ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง ลงพื้นที่เก็บข้อมูล ครั้งที่ 2 จาก มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ถึง บ้านใหม่คลองเตย หมู่ ที่ 14 ตำบลสะแกราช อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา เป็นระยะทางไปกลับ 116 กิโลเมตร	464	
5	วันที่ 2 ตุลาคม 2563 ค่าวัสดุ-อุปกรณ์ 1. ค่าสิ้นเปลือง จำนวน 12 อัน 2. หมึกเติม Brother 1 ชุด	120 800	
6	วันที่ 24 ธันวาคม 2563 ค่าใช้จ่าย 1. รายงานความก้าวหน้าวิจัย ส่งคณะ บทที่ 1 - บทที่ 4 จำนวน 46 หน้า	161	
7	วันที่ 9 กรกฎาคม 2564 1. ค่าถ่ายเอกสารพร้อมเข้าเล่มฉบับสมบูรณ์ 1 ฉบับ	203	